

7
01 928

JUS

standardizacija

bilten jugoslovenskog zavoda za standardizaciju — beograd

9-10

standardizacija

bilten jugoslovenskog zavoda
za standardizaciju — beograd

9-10

septembar

oktobar

1977.

strana

205 — 264

IZDAVAČ

Jugoslovenski zavod za standardizaciju,
Slobodana Penezića-Krcuna 35
Beograd
Telefon 643-557
P. F. 933

ODGOVORNI UREDNIK

Milan KRAJNOVIĆ, dipl. ecc.

REDAKSIONI ODBOR

Branislav TEŠIĆ, dr Života ŽIVKOVIĆ,
Nikola NIKOLIĆ, Đuka LISICA,
dr Milan SPASIĆ, Miroslav ISAKOVIĆ

UREDNIK

Natalija VUKOVIĆ

TEHNIČKI UREDNIK

Dragutin MILOŠEVIĆ

PRODAVNICA JUGOSLOVENSKOG ZAVODA ZA STANDARDIZACIJU

Slobodana Penezića Krcuna 35
Cena po jednom primerku din. 24. —
Godišnja pretplata din. 120 — Pretplatu slati
neposredno na adresu prodavnice Jugoslo-
venskog zavoda za standardizaciju, Beograd,
Ul. Slobodana Penezića Krcuna 35, pošt. fah br.
933 ili na evidentni račun 60805-845-614 Telefon:
641-965.

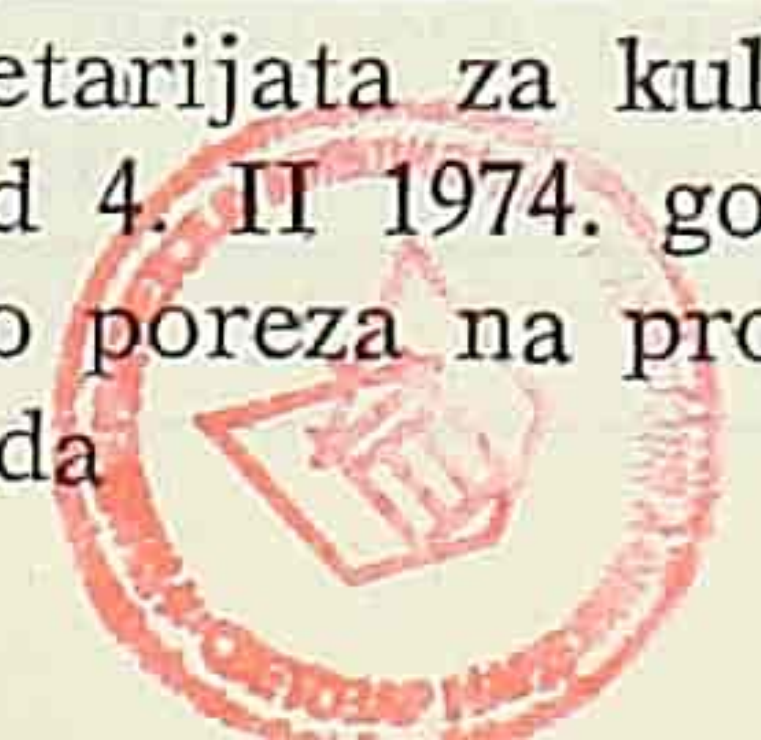
STANDARDOTEKA

Slobodana Penezića Krcuna 35

ŠTAMPA:

»Novi put«, Svetozarevo
Đure Đakovića 74

Aktom Republičkog sekretarijata za kulturu
SRS br. 413—81/74—02 od 4. II 1974. godine
ovo izdanje je oslobođeno poreza na promet
proizvoda

S a d r ž a j

referat — obezbeđenje kvaliteta proizvoda i usluga u prometu novim zakonom o standardizaciji (Dr. Milan Spasić, dipl. ing., pomoćnik direktora JZS)	207
usporedno ispitivanje kao baza za utvrđivanje kvaliteta deterđentskih proizvoda (Biserka Švarc, dipl. ing. hem.)	221
prioriteti pri obaveznom atestiranju proizvoda (Zoran Milivojević, dipl. ing.)	224
međunarodni sporazum o usvajanju jednoobraznih uslova za homologaciju i recipročno priznavanje homologacije opreme i delova motornih vozila (Bogdan Korica, dipl. ing.)	227
aktivnost OECD na unapređenju voća i povrća (Prof. Dr. Dušan Stanković)	230
primena propisa i standarda — pravni aspekt (Milan Bucalo, pravni savetnik JZS)	235
počela je sa radom ISO informaciona mreža — ISONET (Gordana Stojanović, dipl. ing.)	238
objavljeni jugoslovenski standardi	242
međunarodna standardizacija: — Kalendar zasedanja ISO i IEC	247
pregled primljenih važnijih inostranih standarda	254
pregled primljenih važnijih standarda i preporuka za standardizaciju saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć SEV	258
nove knjige	263

C o n t e n t s

report — product and service quality assurance in trade according to the NEW standardization act (Dr Milan Spasić, dipl. ing.)	207
comparative test as a bases for quality determination of detergents (Biserka Švarc, dipl. ing. hem.)	221
priorities in mandatory product certification (Zoran Milivojević, dipl. ing.)	224
international agreement on mutual recognition of uniform conditions for approval and reciprocal recognition of approval equipment and components of road vehicles (Bogdan Korica, dipl. ing.)	227
activity of OECD at promotion of fruit and vegetable trade (prof. dr. Dušan Stanković)	230
application of regulations and standards (legal aspects) — (Milan Bucalo)	235
ISONET — the ISO information network has started work (Gordana Stojanović, dipl. ing.)	238
Yugoslav published standards	242
ISO and IEC documentation — meeting calendar	247
reached foreign standards survey	254
council for mutual economic Assistance (CMEA) standards and recommendations	258
new books	263

obezbeđenje kvaliteta proizvoda i usluga u prometu novim Zakonom o standardizaciji

Referat Dr. Milana SPASIĆA, dipl. ing., pomoćnika direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, saopšten na savetovanjima o novom Zakonu o standardizaciji u svim republikama i pokrajinama u Jugoslaviji

dr Milan Spasić, dipl. ing.

1. Koncept sistema integralnog upravljanja kvalitetom

Pred nas se postavlja problem da potrošače, organizovane i individualne, obezbedimo proizvodima i uslugama takvog kvaliteta koji sa jedne strane zadovoljava njihove potrebe, ali je i društveno opravdan. Zbog složenosti problema i neophodnosti da pri njegovom rešavanju učestvuju mnoge strukture u našem društvu, potrebno je da izgradimo sistem obezbeđenja kvaliteta i utvrdimo koncepciju njegovog funkcionisanja.

a) Ciljevi sistema

Pošto je zadovoljavanje potreba potrošača relativno, ciljevi sistema ne mogu biti takvi da zadovoljavaju sve njihove potrebe, već samo one koje se baziraju na mogućnostima našeg društva. Iz ovog razloga ciljevi sistema su sledeći:

- Definisanje društveno opravdanog kvaliteta, za pojedine grane proizvodnje, grupacije proizvoda ili proizvode, baziranog na mogućnostima naše države: naučnim, stručnim, ekonomskim, političkim, sirovinским, kadrovskim i sl.;
- Razvijanje i projektovanje, kao i izrada, na bazi društveno opravdanog kvaliteta, proizvoda i usluga optimalnog kvaliteta, koji će zadovoljiti potrebe potrošača ali i obezbediti kontinualno povećavanje efikasnosti funkcionisanja (stalno proširivanje reprodukcije) preduzeća;
- Preventivno kontrolisanje proizvoda i usluga u preduzeću, u samom procesu njihove izrade i na završetku izrade u cilju smanjivanja gubitaka zbog lošeg kvaliteta

i efikasnog preduzimanja korektivnih akcija;

- Kontrolisanje i nadgledanje proizvoda i usluga u prometu, pre nego što je započeto korišćenje ili eksploatacija proizvoda, sa ciljem da se spreči upotreba onih koji ne odgovaraju po kvalitetu propisanim zahtevima, posebno onih proizvoda čija upotreba može da utiče na život ili zdravlje čoveka, čovekovu okolinu, bezbednost zemlje ili vrednih materijalnih dobara, interese potrošača i sl. Pri ovome treba uzeti u obzir troškove ovog kontrolisanja, kao i potrebu, obavezu i efekte;
- Obezbeđenje interesa potrošača, organizovanih i individualnih, od lošeg kvaliteta kada su proizvodi u eksploataciji.

b) Osnovi sistema

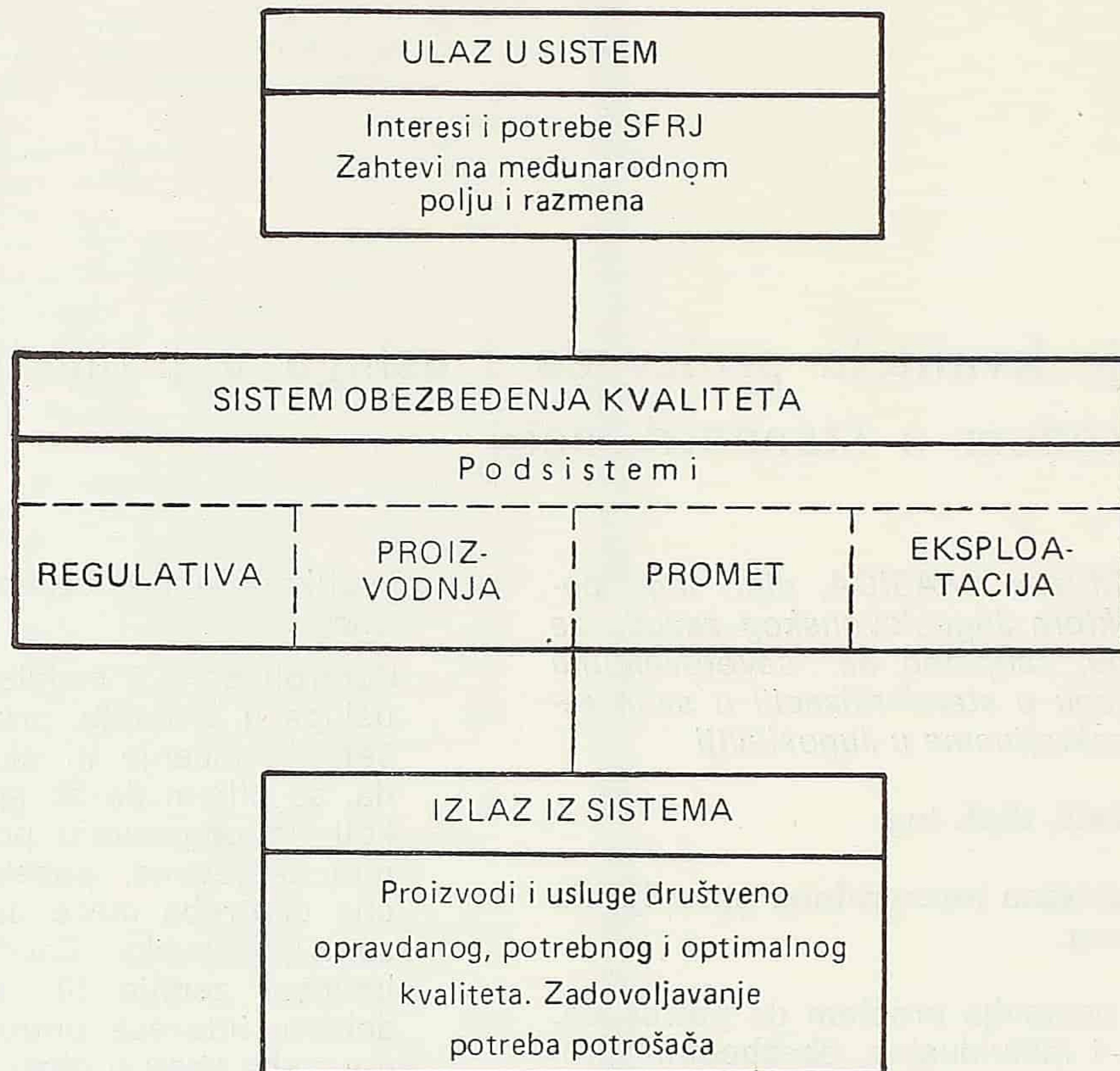
Sistem obezbeđenja kvaliteta se, ozbirom na ciljeve, može podeliti na četiri podsistema: regulative, proizvodnje, prometa i eksploatacije.

Da bi mogao da funkcioniše sistem mora da dobija ulazne informacije, da se u okviru sistema iste obrađuju i kombinuju sa informacijama unutar sistema i da se kao izlaz iz sistema ostvaruju projektovani ili očekivani efekti (slika 1).

Ulazne informacije se dobijaju na bazi interesa i potreba SFRJ, a prenose se preko ostalih sistema koji deluju u okruženju sistema kvaliteta (politika, planiranje, tržište, cene, nauka, razvoj itd.), kao i na bazi zahteva na međunarodnom planu ili obaveza koje ima naša zemlja u odnosu na inostrane zemlje ili partnere.

Stanje sistema se odražava u stalnim aktivnostima koje se obavljaju u pojedinačnim podsistemima, sa ciljem da se na bazi ulaznih informacija i akcija unutar sistema obezbede projektovani rezultati.

Izlaz iz sistema su proizvodi i usluge društveno opravdanog kvaliteta, određenog ni-

Slika 1 Koncept sistema obezbeđenja kvaliteta

voa koji zadovoljava potrošače i optimalan je sa gledišta proizvodnje.

c) Funkcionisanje sistema

Sistem obezbeđenja kvaliteta ima svoju tehnologiju funkcionisanja (slika 2). Na nivou Federacije se definiše društveno opravdani kvalitet, za koji zahteve postavljaju faktori iz okruženja ovog sistema i tržište (domaće i inostrano), dok ga nauka razvija i unapređuje. Zakonodavstvo i standardizacija obavljaju funkciju regulatora društveno opravdanog kvaliteta (zakoni, propisi, standardi, naredbe, norme kvaliteta, odluke i sl.). Preduzeća proizvođača na bazi zakona i propisa, sa jedne strane, i rezultata nauke, razvoja, tehnologije i sl. sa druge strane, projektuju, izrađuju i kontrolišu proizvode. U prometu se obavlja nadgledanje kvaliteta, a potrošači pri eksploataciji koriste efekte ostvarenog kvaliteta. Organi inspekcije (savezne, republičke, pokrajinske, gradske, opštinske) kontrolišu izradu i kvalitet proizvoda u fazama njihovog stvaranja, prometa i eksploatacije u

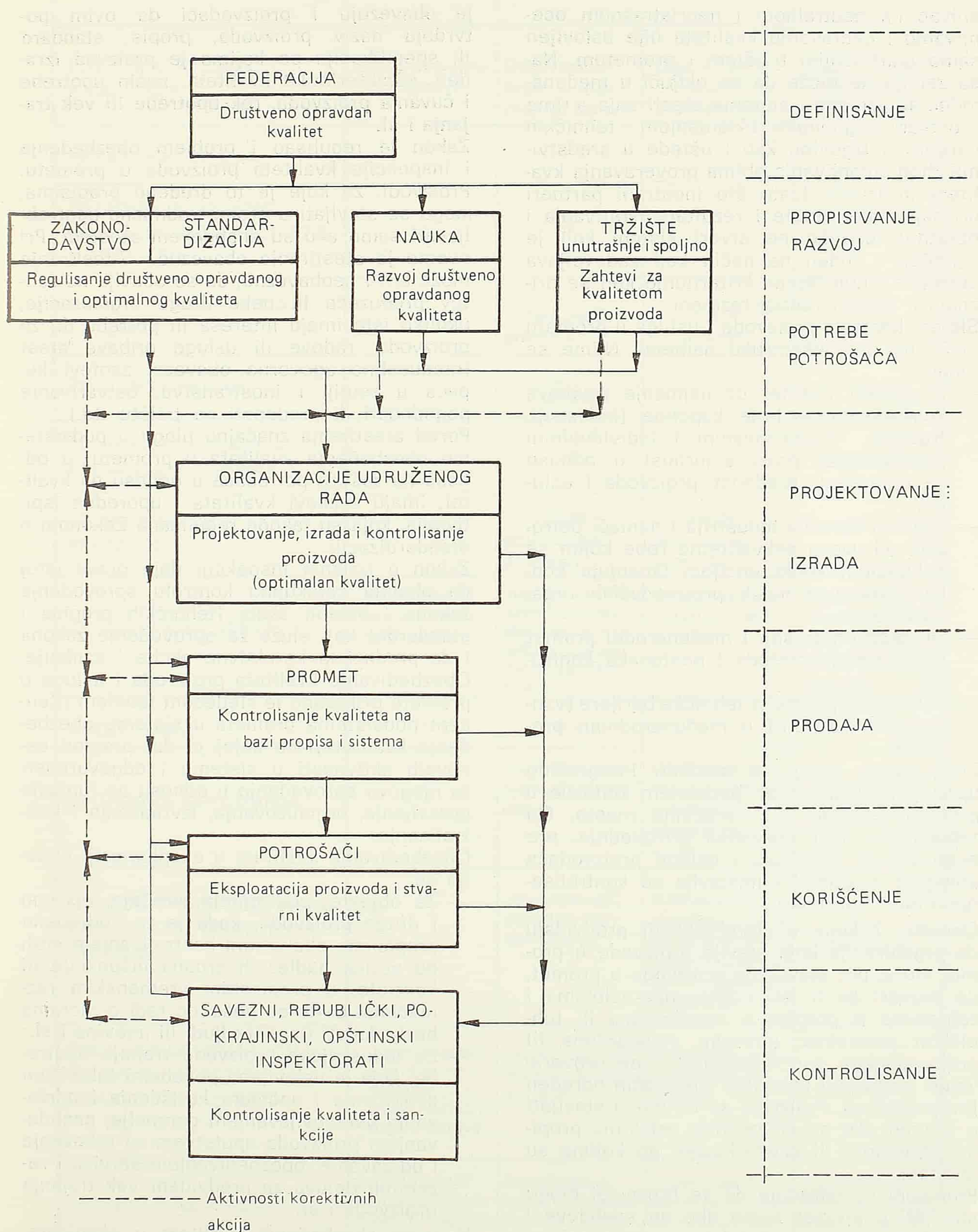
u cilju provere da li se poštuju zakoni i propisi.

Svi učesnici u sistemu obezbeđenja kvaliteta povezani su međusobno sistemom informisanja, na bazi koga se preduzimaju korektivne akcije i to svaki učesnik u okviru svojih nadležnosti.

2. Podsystem obezbeđenja i kontrole kvaliteta u prometu

U prometu robe, unutrašnjem i međunarodnom, često postoji obaveza ili potreba dokazivanja da su proizvodi, oprema, postrojenja, radovi i sl. izrađeni ili sprovedeni u skladu sa određenim tehničkim propisima, standardima ili ugovorenim specifikacijama. Ova potreba najčešće proizilazi iz neophodnosti da se proveravanjem kvaliteta zaštite životi i zdravlje ljudi, okolina ili vredna materijalna dobra, ali isto tako i zbog nesmetanog obavljanja prometa, izričitih zahteva kupaca i posebno radi zaštite potrošača.

Potreba za sistemom obezbeđenja i kontrole kvaliteta proizvoda u prometu, koji bi se za-

Slika 2. Tehnološki koncept sistema obezbeđenja kvaliteta

snivao na neutralnom i nepristrasnom ocenjivanju i overavanju kvaliteta nije uslovljen samo unutrašnjim tržištem i prometom. Naša zemlja ne može da se uključi u međunarodne aranžmane i sisteme atestiranja, a time i ostvari pogodnosti uklanjanjem tehničkih barijera u trgovini, kao i uštede u sredstvima zbog smanjivanja obima proveravanja kvaliteta proizvoda (zato što inostrani partneri priznaju naše ateste i rezultate ispitivanja i obratno), ukoliko ne stvori sistem koji je izgrađen i vođen na način koji zadovoljava potrebne i uobičajene kriterijume koji se priznaju u međunarodnoj razmeni.

Sistem kontrole proizvoda i usluga u prometu može da ima višestruku namenu. Njime se mogu:

- Obezbedit kvalitet uz najmanje troškove kontrolisanja i time kupcima (industriji, trgovini, organizovanim i individualnim potrošačima) pruži sigurnost u odnosu na upotrebnu vrednost proizvoda i usluga;
- Zaštititi domaća industrija i domaći potrošači od uvoza nekvalitetne robe kojim se neloyalnom konkurencijom umanjuje konkurentna moć naših proizvođačkih organizacija;
- Olakšati unutrašnji i međunarodni promet unificiranjem metoda i postupaka kontrole;
- Ukloniti ili postaviti tehničke barijere (van-carinske barijere) u međunarodnom prometu.

Zbog svega ovoga, u sistemu integralnog upravljanja kvalitetom, podsistem kontrole u prometu zauzima vrlo značajno mesto. On započinje u fazi završetka proizvodnje, pre nego što su proizvodi i usluge proizvođača stavljeni u promet i nastavlja se kontrolisanjem istih u prometu.

Odredbe Zakona o standardizaciji predviđaju da organizacija koja stavlja proizvode u promet mora, pre stavljanja proizvoda u promet, da proveri da li isti odgovaraju uslovima i zahtevima iz propisa o standardima ili tehničkim propisima, internim standardima ili proizvođačkim specifikacijama i da proveravanje izvrši pod uslovima i na način određen tim propisima. Proizvodi se ne mogu stavljati u promet ako ne odgovaraju uslovima propisa, standarda ili specifikacije, po kojima su izrađeni.

Propisom se određuje da se proizvodi mogu stavljati u promet samo ako su snabdeveni određenim ispravama, ako su na propisan način deklarirani, označeni odnosno obeleženi. Ovim se obezbeđuje intoknijanje potrošača o važnim elementima kvaliteta ali

je obavezuju i proizvođači da ovim potvrđuju naziv proizvoda, propis, standard ili specifikaciju po kojima je proizvod izrađen, karakteristike kvaliteta, način upotrebe i čuvanja proizvoda, rok upotrebe ili vek trajanja i sl.

Zakon je regulisao i problem obezbeđenja i inspekcije kvaliteta proizvoda u prometu. Proizvodi, za koje je to dređeno propisima, mogu se stavljati u promet odnosno upotrebljavati samo ako su snabdeveni atestom. Pri ovome je atestiranje obavezno. Atestiranje može biti i neobavezno, da se obavlja na zahtev preduzeća ili neke druge organizacije, ukoliko iste imaju interesa ili potrebu da za proizvode, radove ili usluge pribave atest (međusobne ugovorne obaveze, zahtevi kupaca u zemlji i inostranstvu, ostvarivanje pogodnosti ili prednosti na tržištu itd.).

Pored atestiranja značajnu ulogu u podsistemu obezbeđenja kvaliteta u prometu, u odnosu na zaštitu potrošača u odnosu na kvalitet, imaju znakovi kvaliteta i uporedna ispitivanja, koja su takođe regulisana Zakonom o standardizaciji.

Zakon o tržišnoj inspekciji daje prava istoj da obavlja celokupnu kontrolu sprovođenja zakona i ostalih akata (tehničkih propisa i standarda) koji služe za sprovođenje zakona i da preduzima korektivne akcije i sankcije. Obezbeđivanje kvaliteta proizvoda i usluga u prometu prikazano je sledećom tabelom (Koncept podsistema prometa u sistemu obezbeđenja kvaliteta), na kojoj je dat pregled osnovnih aktivnosti u sistemu i odgovornosti za njegovo sprovođenje u odnosu na funkcije upravljanja, organizovanja, izvršavanja i kontrolisanja.

Obezbeđivanje kvaliteta u eksploataciji obavlja se:

- Za objekte, postrojenja, uređaje, opremu i druge proizvode, kada je to određeno propisima, obaveznim kontrolisanjem istih od strane nadležnih organa inspekcije ili kontrole, u propisanim vremenskim razmacima. Ovde se posebno radi o merama bezbednosti i zaštite ljudi ili imovine i sl.;
- Za industrijske proizvode trajnije upotrebe, koja je uslovljena posebnim tehničkim svojstvima i načinom korišćenja i održavanja ustanovljavanjem garancije, snabdevanjem proizvoda uputstvom za rukovanje i održavanje, obezbeđivanjem servisa i rezervnih delova za predviđeni vek trajanja proizvoda i sl.

Koncept obezbeđenja kvaliteta u eksploataciji u sistemu obezbeđenja kvaliteta prikazan je u sledećoj tabeli, a odnosi se na osnovne aktivnosti (politika i efekti, efikasnost, garan-

Tabela 3. Koncept podsistema prometa u sistemu obezbeđenja kvaliteta

Osnovne aktivnosti	Osnovni nosioci funkcija i aktivnosti			
	Upravljanje	Organizovanje	Izvršavanje	Kontrolisanje
POLITIKA I CILJEVI KVALITETA	Organi ili organizacija uprave	Odgovarajući organ ili organizacija uprave	Organi i organizacije uprave i OUR prometa	Organi uprave Inspektorat
EFEKTI KVALITETA	"	"	"	"
DELOVANJE SISTEMA OBEZBEĐENJA KVALITETA U PROMETU	"	"	"	"
KVALITET PROIZVODA I USLUGA	"	i organizacija prometa	OUR prometa	"
PRIMENA ZAKONA	"	OUR prometa	"	"
PRIMENA STANDARDI I TEHNIČKIH PROPISA	"	"	"	Inspektorat
OZNAČAVANJE PROIZVODA	"	OUR proizvodnje i prometa	OUR proizvodnje i prometa	"
ZNAKOVI KVALITETA	Jugoslovenski zavod za standardizaciju	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ovlašćene organizacije za atestiranje	Ovlašćene organizacije za atestiranje	Inspektorat Komisije Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju
ATESTIRANJE	"	"	"	"
UPOREDNA ISPITIVANJA	"	OUR koja ispunjava propisane uslove	OUR koje ispunjavaju uslove i ovlašćene organizacije za ispitivanje	Inspektorat
OVLAŠĆIVANJE ORGANIZACIJA ZA ATESTIRANJE I ISPITIVANJE	"	Jugoslovenski zavod za standardizaciju	Komisije Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju i ostali organi i organizacije uprave	Inspektorat
PROVERA USLOVA U OUR ZA SVRHU ATESTIRANJA I ZNAKOVA KVALITETA	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali nadležni organi uprave	Ovlašćena organizacija za atestiranje	Ovlašćena organizacija za atestiranje	Inspektorat
KOREKTIVNE AKCIJE	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i odgovarajući organ ili organizacija uprave	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi i organizacije uprave OUR	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi i organizacije uprave OUR	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi i organizacije uprave Inspektorat

cije, reklamacije, servisiranje, rezervne delove, korektivne akcije) i odgovornosti za njih u funkcijama upravljanja, organizovanja, izvršavanja i kontrolisanja.

3. Koncept sistema atestiranja u Jugoslaviji

Sistem atestiranja u našoj zemlji treba prvenstveno da reši problem nadgledanja kvaliteta proizvoda i usluga u slučajevima kada se standardima i propisima predviđa obaveza atestiranja materijala, proizvoda, postrojenja, objekata i sl.

Prema Zakonu o standardizaciji pod atestiranjem se podrazumeva postupak utvrđivanja saobraznosti karakteristika kvaliteta proizvoda propisanim karakteristikama kvaliteta u svrhu izdavanja atesta, i izdavanje atesta, pod uslovima i na način koji su određeni Zakonom o standardizaciji i propisima donesenim na osnovu ovog zakona.

Obavezno atestiranje može se propisati radi: obezbeđenja tehničke i konstruktivne sigurnosti u proizvodnji, izgradnji i upotrebi ili izvođenju radova; bezbednosti i zaštite zdravlja i života ljudi, društvenih sredstava i imovine građana, ako to zahtevaju interesi narodne odbrane, il radi proveravanja propisanih karakteristika kvaliteta proizvoda.

Karakteristike kvaliteta proizvoda koji podležu analizama, odnosno ispitivanju, postupak i način uzimanja uzoraka, način i metode vršenja analiza, odnosno ispitivanja i način podnošenja izveštaja o ispitivanjima i rezultatima ispitivanja u svrhu izdavanja atesta, određuju se jugoslovenskim standardima, tehničkim normativima, odnosno normama kvaliteta il posebnim propisima direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju.

Atest je isprava koju izdaje Jugoslovenski zavod za standardizaciju il od njega ovlašće-

Šema 4. Koncept podsistema eksploatacije u sistemu obezbeđenja kvaliteta

Osnovne aktivnosti	Glavni nosioci funkcija i aktivnosti			
	Upravljanje	Organizovanje	Izvršavanje	Kontrolisanje
POLITIKA I CILJEVI KVALITETA	Organi i organizacije uprave	Organi i organizacije uprave	Organi i organizacije uprave i OUR prometa	Inspektorat
EFEKTI KVALITETA	"	"	"	"
EFIKASNOST ZAKONA	"	"	"	"
EFIKASNOST TEHNIČKIH PROPISA I STANDARDA	Jugoslovenski zavod za standardizaciju	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i OUR prometa	OUR prometa	"
DELOVANJE SISTEMA GARANCIJA I REKLAMACIJA	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi uprave	"	"	"
SERVISIRANJE	Organi uprave	OUR proizvodnje i prometa	OUR za servisiranje	"
SNABDEVENOST REZERVNIM DELOVIMA	"	"	OUR prometa i za servisiranje	"
KOREKTIVNE AKCIJE	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi i organizacije uprave	Jugoslovenski zavod za standardizaciju i ostali organi uprave, OUR proizvodnje i prometa	Organi i organizacije uprave, OUR proizvodnje i prometa	"

na organizacija na osnovu izveštaja o ispitivanju i rezultatima ispitivanja proizvoda, kojom se potvrđuje da je proizvod na propisani način ispitan i da ispunjava propisane uslove i zahteve u pogledu karakteristika kvaliteta. Iz prethodnih definicija datih Zakonom o standardizaciji proizilazi potreba:

- Za postojanjem propisa, standarda, normativa, specifikacija i sl. kojima se definiše potreba i postupak atestiranja;
- Za postojanjem organizacije udruženog rada koja ispunjava propisane uslove za dobijanje ovlašćenja za izdavanje atesta i za obavljanje atestiranja;
- Za državnim organom (Jugoslovenski zavod za standardizaciju) koji obavlja ovlašćivanja organizacija udruženog rada za izdavanje atesta.

Postupak izdavanja atesta je sledeći: 1) Organizacija udruženog rada koja se bavi ispitivanjima, ukoliko je zainteresovana za izdavanje atesta, podnosi zahtev za dobijanje ovlašćenja Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju; 2) Zavod formira Komisiju koja ima zadatak da proverí podobnost organizacije udruženog rada za svrhu izdavanja atesta, na bazi propisanih kriterijuma; 3) Komisija podnosi izveštaj Zavodu; 4) Zavod na bazi pozitivnog izveštaja Komisije izdaje organizaciji udruženog rada ovlašćenje za izdavanje atesta sa naznačenjem za koje proizvode, materijale, opremu i sl. i po kojim standardima ili propisima; 5) Ovlašćena organizacija za izdavanje atesta, na zahtev preduzeća proizvođača, trgovine, uvoznika itd. obavlja kontrolisanje materijala, proizvoda itd. po svim karakteristikama i po metodama predviđenim standardima ili propisima i o svim ispitivanjima sačinjava detaljne i zvanične izveštaje; 6) Organizacija koja je ovlašćena za atestiranje prikuplja i proučava sve rezultate ispitivanja, proverava da li su sprovedena sva potrebna ispitivanja i da li su rezultati zadovoljavajući, izdaje i overava *atest*. Ukoliko je potrebno može se pri ovlašćenoj organizaciji za atestiranje formirati atestna komisija. Skraćeni postupak izdavanja atesta prikazali smo na »Opštoj šemi odgovornosti pri ovlašćivanju za izdavanje atesta i izdavanju atesta«.

Korisnici atesta imaju prava i obavezu da atestirane proizvode, materijale i sl. obeležavaju *atestnim znakom*, bilo na njima samima ili na dokumentaciji, pakovanju ili na drugi prikladan način. Atestni znak (znak usaglašenosti sa standardima ili propisima) označava da su proizvodi podvrgnuti postupku atestiranja i da su snabdeveni atestom.

Prikazani koncept sistema se odnosi na slučajeve kada je standardima ili propisima odre-

đeno obavezno atestiranje. Međutim ako proizvođači žele, radi sticanja prednosti na tržištu garantovanjem ostvarenog kvaliteta, da se njihovi proizvodi podvrgnu postupku atestiranja, ili se atestiranje traži na bazi domaćih ili međunarodnih obaveza, ili se pojavi neka druga potreba za atestom, kao javnim dokumentom, atestiranje se mora izvršiti po istom postupku kao i za obavezno atestiranje, a korisnik može da upotrebljava atestni znak. U ovom slučaju govorim o nebaveznom atestiranju sa gledišta Zakona.

U našoj praksi često postoji potreba ispitivanja sveže šarže, serije, grupe, proizvoda i sl. pre isporuke iz OUR proizvođača, a na bazi ugovorne obaveze proizvođača i kupca. U ovim slučajevima se izdaje uverenje o kvalitetu za svaku isporuku. Ova vrsta »fabričkog atesta« nije uključena u prethodno datom konceptu sistema izdavanja atesta, izuzev ako se radi o proizvodima za koje je propisana obaveza atestiranja.

4. Koncept sistema znakova kvaliteta

Znak kvaliteta JUS u Jugoslaviji zasnovan je na principu dobrovoljnosti korišćenja i ima prvenstveni zadatak da sa jedne strane stimuliše proizvođača za postizanje višeg kvaliteta proizvoda i usluga i time ostvarivanje mogućnosti boljeg plasmana proizvoda uz odgovarajuću cenu, a sa druge strane potrošači stiču sigurnost i poverenje u kvalitet pri kupovini proizvoda koji nose znak kvaliteta.

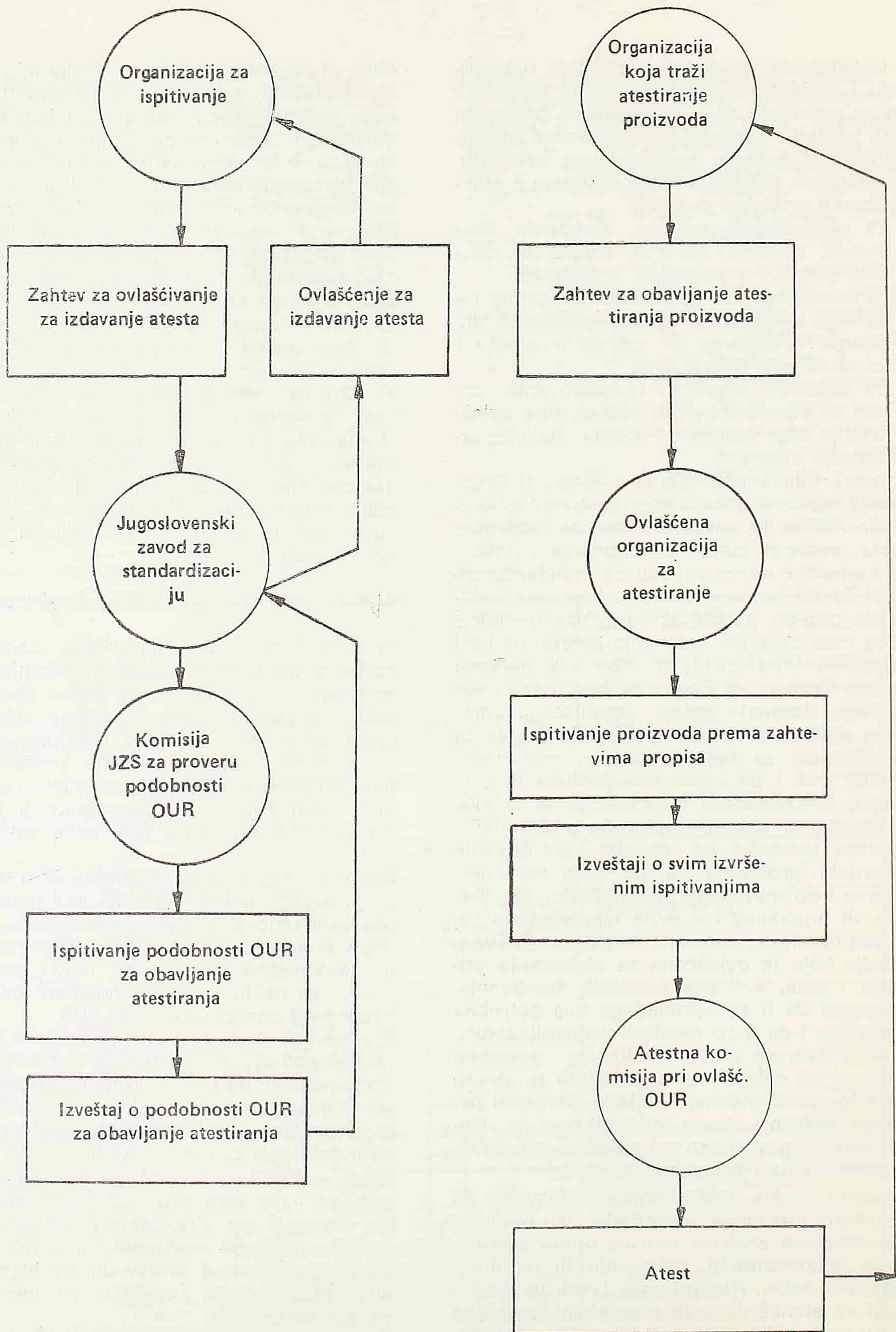
Suština sistema znaka kvaliteta je u tome da se proizvodi, usluge i radovi koji ispunjavaju posebne uslove u pogledu kvaliteta, predviđene posebnim jugoslovenskim standardima sa neobaveznom primenom, mogu, pod uslovima i na način koji su predviđeni Zakonom, označavati znakom kvaliteta JUS.

Proizvodi koji se označavaju znakom kvaliteta JUS podležu, u proizvodnji i prometu, kontinuiranoj kontroli saobraznosti proizvoda odgovarajućim jugoslovenskim standardima za te proizvode, kao i posebnim standardima u cilju dobijanja znaka kvaliteta.

Obim, učestalost i predmet kontrole u proizvodnji i prometu proizvoda, postupak i način uzimanja uzoraka, način i metodi vršenja analiza, odnosno ispitivanja u svrhu utvrđivanja saobraznosti proizvoda sa jugoslovenskim standardima, utvrđuju se jugoslovenskim standardima.

Kontinualnu kontrolu saobraznosti kvaliteta proizvoda sa posebnim standardima vrši organizacija udruženog rada koja je ovlašćena za atestiranje.

OPŠTA ŠEMA ODGOVORNOSTI PRI OVLAŠĆIVANJU
ZA IZDAVANJE ATESTA I IZDAVANJU ATESTA

a) Ovlašćivanje za atestiranje

b) Izdavanje atesta

Pravo na označavanje proizvoda znakom kvaliteta JUS stiče se na osnovu odobrenja Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Odobrenje daje Zavod na osnovu pismenog zahteva zainteresovane organizacije udruženog rada i to za proizvode za koje se utvrdi da imaju propisane karakteristike kvaliteta utvrđene jugoslovenskim standardima i ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- Da je Jugoslovenski zavod za standardizaciju utvrdio da podnosilac zahteva, s obzirom na proizvodnu opremu, organizaciju procesa proizvodnje, stručnu spremu radnika i druge uslove, može u proizvodnji postizati i održavati nivo kvaliteta predviđen jugoslovenskim standardima i
- Ako podnosilac zahteva pismenim putem preuzme obavezu da će u proizvodnji tog proizvoda u svemu primenjivati odgovarajuće jugoslovenske standarde i omogućiti nesmetano obavljanje kontrole u vezi s tim proizvodom.

5. Koncept sistema uporednih ispitivanja

Novi Zakon o standardizaciji predviđa da se uporedna ispitivanja proizvoda i usluga iste vrste i namene, radi ocenjivanja karakteristika kvaliteta i saopštavanja rezultata takvih ispitivanja javnosti, ili radi javnog nagradivanja proizvođača ili proizvoda koji su na osnovu takvih ispitivanja ocenjeni kao najkvalitetniji, mogu vršiti na inicijativu organizacija potrošača, pod uslovima i na način koji su određeni za ispitivanje odgovarajućih proizvoda i usluga propisima o standardima, tehničkim normativima, odnosno normama kvaliteta.

Laboratorijska ispitivanja proizvoda radi uporednih ispitivanja vrši organizacija koja je za odgovarajuću delatnost registrovana u Jugoslaviji, i koja ispunjava propisane uslove i koju je ovlastio Zavod, a ispitivanja degustacijom i organoleptičkim metodama vrši komisija organizatora uporednih ispitivanja. Ovakvim rešenjem u Zakonu o standardizaciji otklanja se mogućnost da pojedine organizacije, na bazi svojih kriterijuma i internih pravila, vrše uporedna ispitivanja, proglašavaju pobednike i sl.

6. Koncept garancija, isprava koje prate proizvode u prometu, deklarisanja, označavanja i obeležavanja

Organizacije udruženog rada dužne su da proizvode koje stavljaju u promet snabdeju određenim ispravama i podacima, ako je to predviđeno Zakonom o standardizaciji i propisima donesenim na bazi ovog zakona.

Industrijski proizvodi trajnije upotrebe, koja je uslovljena posebnim tehničkim svojstvima i načinom korišćenja i održavanja proizvoda, mogu se stavljati u promet samo ako su snabdeveni garantnim listom, tehničkim uputstvom i spisak ovlašćenih servisa.

Garantni list, tehničko uputstvo i spisak ovlašćenih servisa izdaje organizacija udruženog rada koja je proizvela proizvod, a za uvezene proizvode — uvoznik, odnosno zastupnik inostrane firme.

Garantni list obavezno sadrži: 1) Podatke o proizvodu i o trajanju garantnog roka; 2) Izjavu davaoca garantnog lista da će proizvod u garantnom roku ispravno funkcionisati pod uslovom da se primenjuju data uputstva za rukovanje; 3) Izjavu davaoca garantnog lista o tome da je obezbedio servisno održavanje i potrebne rezervne delove za proizvod u garantnom roku; 4) Izjavu davaoca garantnog lista o tome da će u garantnom roku o svom trošku, što uključuje i troškove prevoza, odnosno prenosa proizvoda, obezbediti otklanjanje kvarova i nedostataka proizvoda u primernom roku, odnosno da će, na zahtev kupca, neispravan proizvod zameniti novim proizvodom ukoliko opravku ne izvrši u određenom roku; 5) Firmu (naziv) i adresu izdavaoca garantnog lista, firmu (naziv) i adresu organizacije, odnosno prodavnice koja je prodala proizvod i potpis ovlašćenog radnika. Za industrijske proizvode namenjene neposrednoj potrošnji, rok za otklanjanje kvarova i nedostataka u garantnom roku ne može da bude duži od 45 dana.

Tehničko uputstvo mora sadržavati podatke od uticaja na ispravno puštanje u pogon i upotrebu proizvoda, za otklanjanje smetnji i kvarova, nabavku rezervnih delova, upozorenje na opasnost pri upotrebi proizvoda ako postoji i uputstvo za otklanjanje takve opasnosti, kao i uputstvo za pravilno rukovanje proizvodom pri upotrebi.

Za industrijske proizvode trajnije upotrebe moraju se obezbediti servisne usluge i rezervni delovi u vremenu koje je proizvođač predvideo kao vek trajanja proizvoda pod normalnim uslovima upotrebe i uz primenu datih uputstava za rukovanje, računajući od dana prodaje na malo, a za proizvode za koje je obavezna garancija — računajući od dana isteka garantnog roka. Obezbeđenje servisnih usluga i rezervnih delova obaveza je organizacije udruženog rada koja je proizvela proizvod, a za uvozne proizvode — uvoznika, odnosno zastupnika inostrane firme.

Pod deklarisanjem proizvoda podrazumeva se navođenje podataka o proizvodu koji su od značaja za kupca, na ambalaži, originalnom

pakovanju, prospektu, nalepnici, privesnici, ili na drugi način, na samom proizvodu ili uz proizvod, a naročito podataka kao što su: naziv proizvoda, trgovačko ime proizvoda ili marka ako postoji, podaci o proizvođaču, podaci o sastavu i karakteristikama kvaliteta proizvoda, načinu upotrebe i čuvanju proizvoda, roku upotrebe ili veku trajanja proizvoda i sl., kao i označavanje proizvoda i radova. Jugoslovenskim standardima, tehničkim propisima ili normama kvaliteta ili posebnim propisima direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju određuju se proizvodi koji se mogu stavljati u promet samo ako su na propisani način deklarirani, označeni, odnosno obeleženi, ili na kojima moraju biti označene njihove određene osobine i karakteristike.

7. Problemi u Jugoslaviji u vezi sa sistemom atestiranja

a) Problemi regulativnih akata (propisa i standarda)

U našoj zemlji nije postojao organizovan sistem za kontrolisanje proizvoda i usluga u prometu, izuzev za određene proizvode (rudarska oprema, namirnice, lekovi i sl.), gde su zakoni i propisi regulisali elemente zaštite, zdravstvene ili sanitarne ispravnosti. Uvoz je bio skoro potpuno van kontrole (samo 3-4 odsto od ukupnog uvoza bilo je predmet organizovane kontrole), ali i većina proizvoda u domaćem prometu.

Jugoslovenski zavod za standardizaciju je državni organ koji je nosilac sistema kontrole proizvoda i usluga u prometu i ima najšira ovlašćenja u pogledu donošenja regulativnih akata (tehničkih normativa, standarda i normi kvaliteta). Naši standardi i propisi nisu prilagođeni za korišćenje u sistemu kontrole robe u prometu. Potrebe za prilagođavanjem postojeće regulative su isuviše velike, proizvodi za koje je potrebno koristiti neki od sistema (atestiranje, znakovi kvaliteta, uporedna ispitivanja), isuviše su mnogobrojni da bi za kratko vreme mogli da rešimo problem. Problem postoji i u izboru vrste regulativnih akata pri razrešavanju ovog problema. Standard je najdemokratskije doneti regulativni akt, donet uz učešće svih zainteresovanih i na bazi konsensusa. Međutim procedura izrade standarda (radni materijal, nacrt, Komisija, javna diskusija 3 meseca najmanje, Komisija, Odbora, prevođenje (oko 3 meseca), priprema za štampu, umnožavanje (traje vrlo dugo, od jedne do dve godine). Tehnički propisi i norme kvaliteta se mogu doneti u kra-

ćem roku, međutim ovde je problem u obezbeđivanju širokog učešća zainteresovanih i maloj demokratičnosti. Zbog hitnosti i važnosti problema izbora regulativnih akata za sprovođenje sistema, njemu se mora brzo i sistematski pristupiti i izbor vršiti na bazi hitnosti potreba za uspostavljanjem sistema i specifičnih uslova pojedinačnih proizvoda ili usluga.

b) Problem prioriteta

Potreba za regulisanjem kvaliteta proizvoda i usluga u prometu za veliki broj proizvoda i nemogućnosti da se svi obuhvate za kratko vreme, ukazuju na neophodnost određivanja prioriteta u rešavanju i donošenja perspektivnog plana. Postavlja se pitanje ko je u stanju da odredi prioritete i na bazi čega. Nesumnjivo da srednjeročni i perspektivni plan Jugoslavije mora da bude baza, ali ima i mnogih drugih faktora koji se iz njega ne mogu sagledati. Obim uvoza i izvoza je takođe element koji može da opredeli prioritete u odnosu na proizvode ili grupacije proizvoda. Dalji faktori mogu biti elementi bezbednosti i sigurnosti, potrebe potrošača itd.

Obilje faktora očigledno ukazuje na potrebu da se pitanjima prioriteta i planiranja mora pristupiti mnogo šire. Zakon o standardizaciji predviđa Društveni dogovor radi usmeravanja i koordiniranja politike standardizacije u Jugoslaviji. Verovatno da neki organ ovog Dogovora može da ima koordinacionu ulogu pri rešavanju ovog zadatka, ali pošto su prioriteti vezani za industrijske grane ili grupacije proizvoda to je potrebno stvoriti mehanizam (Komisije ili slična tela) koji bi obezbedio sagledavanje problematike u okviru istih, predlagao prioritete i planove rada.

Pitanje određivanja karakteristika kvaliteta koje treba da budu predmet atestiranja, postupaka atestiranja i sl. je takođe važno pitanje koje je povezano za politiku Jugoslavije u odnosu na kontrolu robe u prometu. Kod proizvoda koji su predmet obaveznog atestiranja sigurno da sve karakteristike kvaliteta nisu povezane sa bezbednošću, zaštitom zdravlja, života ili okoline, pa zbog svega toga izboru karakteristika moramo pristupiti i sa gledišta ekonomije naše zemlje.

Određivanje obaveznosti atestiranja je takođe politički i ekonomski problem zemlje. Atestiranje predstavlja dopunski trošak za proizvođača i višu cenu proizvoda za potrošače. Zbog toga i za rešavanje ovog problema treba stvoriti mehanizam (komisije, radne grupe i sl.).

c) Problemi pri ovlašćivanju organizacija za atestiranje

Sistem kontrolisanja robe u prometu bazira se na ispitivanjima od strane ovlašćenih organizacija za atestiranje, koje ovlašćuje Jugoslovenski zavod za standardizaciju, ukoliko iste ispunjavaju propisane uslove. Ovde se postavljaju dva problema. Prvi je propisivanje samih uslova (prema sistemu koji je usvojen) i obim posla i procedura koje je pri ovome potrebno sprovesti. Drugi se odnosi na politiku ovlašćivanja organizacija. Zakon o standardizaciji predviđa da Zavod ovlašćuje organizacije koje ispunjavaju propisane uslove. Sa zakonske strane Zavod ne može da odbije da ovlasti organizaciju koja ispunjava propisane uslove. Međutim postavlja se pitanje potreba Jugoslavije za postojanjem više ovlašćenih organizacija za istu svrhu. Svakako da broj ovlašćenih organizacija treba da zavisi od obima i potrebe za ispitivanjima, ali se ne bi moglo dozvoliti da se sistem atestiranja u Jugoslaviji svede na samoatestiranje proizvoda (da svaka organizacija atestira svoje proizvode). Ovakav stav bi narušio ceo sistem i onemogućio uključivanje Jugoslavije u međunarodne sisteme nadgledanja i kontrole kvaliteta proizvoda i usluga.

Zbog ovoga je i u ovom domenu potrebno utvrditi politiku ovlašćivanja i sprovesti je na način koji neće da stvori diskriminatorne tendencije u odnosu na pojedine regione Jugoslavije, već da obezbedi podelu rada na bazi dogovaranja i usklađivanja programa i mogućnosti.

8. Ciljevi i osnov sistema atestiranja u međunarodnom prometu

Organizovano nadgledanje kvaliteta proizvoda i usluga u međunarodnom prometu (atestiranje) ima sledeće ciljeve:

- Garantovanje propisanog ili ugovorenog kvaliteta u cilju obaveznog dokazivanja kvaliteta. Ova potreba nastaje iz sledećih razloga: da se posebnim režimom nadgledanja obezbedi kvalitet, posebno onih karakteristika proizvoda i usluga koje mogu da utiču na bezbednost pri upotrebi, na zdravlje ili život živih bića, na zaštitu okoline, bezbednost zemlje i ostale opšte društvene interese; da se obezbede uvoznici u odnosu na kvalitet robe koju primaju; da se obezbedi domaća industrija i tržište od nekontrolisanog uvoza nekvalitene robe, kao i od nelojalne konkurencije koja može da ugrozi interese potrošača i domaće tržište;
- Olakšavanje prometa i otklanjanje tehničkih barijera u međunarodnom prometu robe na taj način što se nadgledanje kvaliteta u svim zemljama obavlja po jedinstvenim organizacionim principima i jedinstvenoj metodologiji, čime se dobijaju unificirani pokazatelji za procenjivanje kvaliteta proizvoda i omogućuje (pod određenim uslovima) priznavanje rezultata ispitivanja zemlje izvoznice u zemljama uvoznicama;
- Ostvarivanje ušteda u novcu, vremenu i kadrovima, iz razloga što se priznavanjem rezultata ispitivanja (i atesta) zemlje izvoznice izostavljaju ispitivanja u svim zemljama uvoznicama. Ovo priznavanje se ostvaruje na uzajamnoj bazi i pod određenim uslovima koji važe za sve zemlje. Organizovano nadgledanje kvaliteta proizvoda i usluga u međunarodnom prometu (atestiranje i atesti znakovi-znakovi usaglašenosti sa standardima) zasniva se na sledećem:
- Na raspoloživost međunarodnih ili regionalnih standarda koji definišu kvalitetu proizvoda;
- Na raspoloživosti organizovanog međunarodnog ili regionalnog sistema atestiranja sa objavljenim pravilima;
- Na postojanje nosioca sistema u pojedinim zemljama, sposobnog da organizuje i sprovodi sistem;
- Na raspoloživosti ovlašćenih nacionalnih organizacija za atestiranje, koje raspolažu opremom, kadrovima i ostalim potrebnim uslovima;
- Na raspoloživosti opreme za kontrolisanje kvaliteta i obučeni kadrova za kontrolisanje određenih proizvoda i usluga;
- Na raspoloživosti ovlašćenih servisa za baždarenje etalona i mernih instrumenata, koji raspolažu opremom za kontrolisanje i kadrovima;
- Na ovlašćenim organizacijama za izdavanje i održavanje atesta i atestnih znakova;
- Na organizacijama za kontrolisanje sprovođenja sistema atestiranja (službe inspekcije).

Bez organizovanog međunarodnog sistema atestiranja i bez organizovanog nacionalnog sistema nemoguće je jednoj zemlji da koristi pogodnosti olakšavanja međunarodnog prometa proizvoda i usluga.

9. Problemi u vezi sa sistemom atestiranja u međunarodnom prometu

a) Preporuke u vezi sa međunarodnim sistemima atestiranja

Mnoge vladine i nevladine organizacije, uviđajući značaj međunarodne standardizacije i sistema atestiranja u prometu, zadnjih godina su intenzivirale svoje napore u cilju usvajanja i proklamovanja principa na kojima bi isti trebalo da se zasnivaju i kojih treba da se pridržavaju da bi bili pristupačni i korisni za najveći broj zemalja u svetu.

Konferencija o bezbednosti i saradnji u Evropi, 1975. godine u Helsinkiju, usvojila je Završni dokument u kome se ističe da »Države učesnice, uviđajući da razvoj međunarodne usaglašenosti standarda i tehničkih propisa, kao i međunarodne saradnje u pogledu atestiranja predstavljaju značajno sredstvo u otklanjanju tehničkih prepreka u međunarodnoj trgovini i industrijskoj saradnji, izjavljuju da su spremne da unapređuju međunarodne sporazume i druge odgovarajuće aranžmane po pitanjima atesta o usaglašenosti sa standardima i tehničkim propisima«.

Ekonomska deklaracija V. konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Kolumbu (1976.) ističe da postojeći ekonomski poredak u svetu ne pruža trajna rešenja svetskih problema na ekonomskom polju, naročito za zemlje u razvoju, pa treba izgraditi novi ekonomski poredak čiji cilj treba da bude uspostavljanje ravnoteže u međunarodnim ekonomskim odnosima, zasnovane na pravdi, putem saradnje i dostojanstva čoveka. Standardizacija i sistemi atestiranja, kao faktori olakšavanja prometa ili stvaranja tehničkih barijera u međunarodnom prometu, moraju u novom ekonomskom poretku da zauzmu svoje mesto, a sistemi koje treba izbegavati moraju da doprinesu olakšavanju i unapređivanju prometa u većini zemalja sveta.

Evropska ekonomska komisija, u dokumentima koji se nalaze u fazi usvajanja, ističe da osnovna svrha tehničkih sistema treba da bude stvaranje povoljnijih uslova za ekonomsku kooperaciju između zemalja u razmeni proizvoda i usluga. Međunarodni sistemi standardizacije i atestiranja treba da budu otvoreni za svaku zemlju koja želi da prihvati rezultate ispitivanja i atestiranja koja se sprovode u drugim zemljama, prema propisanim pravilima, a koja je u stanju i obavezuje da i sama ispun: obaveze koje proističu iz određenih odredbi. Sistemi treba da obuhvataju jednakost prava i obaveza, kao i ravnopravnu upotrebu stranih proizvoda. Sistemi treba da

se baziraju na usaglašenim nacionalnim ili regionalnim standardima, ali prvenstveno na međunarodnim, ako postoje.

GATT, međunarodne organizacije za standardizaciju ISO i IEC, kao i ostale organizacije, proklamuju slične principe koje treba da slede međunarodne organizacije za standardizaciju i atestiranje.

b) Stvarno stanje u međunarodnim sistemima atestiranja

U mnogim industrijski razvijenim zemljama postoje organizacije (najčešće privatne ili poluprivatne), koje nose odgovarajuće sisteme atestiranja, često pozitivno afirmirane u međunarodnim razmenama. Na njih se često pozivaju kupci pri zaključivanju ugovora. Postojanje ovakvih sistema pruža mogućnost odgovarajućim zemljama da ostvaruju visoke novčane naknade za obavezno ispitivanje i atestiranje proizvoda za koje se to traži, a prema njihovim sistemima i pravilima. Ovakvi sistemi često predstavljaju barijeru razmeni dobara. Ovim organizacijama je omogućeno, na bazi pravila sistema, posećivanje i nadgledanje proizvođača ili njegovih laboratorija, čime ostvaruju stalan uvid u tehnologiju i mogućnost proizvodnje i kontrole (IWS - Organizacija za međunarodni znak vune, API - Američki petrolejski institut itd.). Razvijene zemlje imaju prednost zato što su izgradile sistem, poseduju organizaciju koja sprovodi sistem, kadrove, opremu i finansijska sredstva. Zbog ovakve situacije i zato što nemaju uslove nerazvijene zemlje i zemlje u razvoju su u podređenom položaju. Ne treba ni pomenuti da ovakva situacija utiče na stvaranje tehničkih barijera u međunarodnom prometu. Dobija se utisak da i neki drugi sistemi atestiranja, koji uz sebe stavljaju etiketu međunarodnih, slede ovakvu politiku.

Sistem CEE (International commission on rules for the approval electrical equipment) uvodi »osporavajuće« i »neosporavajuće« ateste, pri čemu je osporavajući atest ako ga izda Ovlašćena nacionalna institucija, članica sistema CB (Certification Board), a neosporavajući ako pored ispitivanja zemlje članice sistema proveru izvrši još jedna Ovlašćena institucija u drugoj zemlji koju odredi sekretarijat CB sistema (u kome su uglavnom dominantni predstavnici industrijski razvijenih zemalja).

Sistem CENELEC, kao regionalna organizacija zemalja Evropske ekonomske zajednice (European committee for electrotechnical standardization) postupkom propisuje da se instituti za ispitivanje novih zemalja članica pri-

hvataju i sistem na bazi ocene svih šest instituta koji su u početku pristupili sporazumu (VDE, KEMA-KEUR, USE, CEBEC, IEMMEQU, BASEC), čime se može bitno uticati na prijem novih članova, kao i na kriterijume za prijem. Činjenica je takođe da prema ovom sistemu instituti za ispitivanje kontrolišu i nadgledaju celokupno poslovanje preduzeća, koje koristi usluge atestiranja i atestni znak, najmanje četiri puta godišnje, čime se ovim institutima (razvijenim industrijama zapada) omogućuje direktan uvid u mogućnosti preduzeća i eventualne zloupotrebe u vezi sa ovim. Sistem je stvoren da bude potpuno zatvoren za zemlje Evropske ekonomske zajednice (i EFTA) ali se u zadnje vreme pojavljuju blage tendencije otvaranje ovog sistema i omogućavanje ostalim zemljama da mu pristupe.

Savet za uzajamnu ekonomsku pomoć (SEV) socijalističkih zemalja istoka izrađuje svoj regionalni sistem atestiranja koji se bazira na Konvenciji za uzajamno priznavanje rezultata ispitivanja i kontrole u okviru zemalja SEV, kao i na nizu pratećih dokumenata. Prvobitni nacrt ove Konvencije bio je jako krut i predviđao je da Konvenciji može da pristupi samo zemlja koja je priznala i pristupila Uredbi o standardima SEV-a (prema kojoj se standardi SEV-a priznaju kao obavezni nacionalni standardi u zemljama potpisnicama). Ovakav stav je onemogućavao pristup ostalim zemljama ovom sistemu. Međutim i ovde izgleda dolazi do promene stavova i do usvajanja preporuka međunarodnih vladinih organizacija i tela Ujedinjenih nacija o politici u međunarodnim sistemima atestiranja.

Na bazi ovih nekoliko primera može se doći do zaključka da u nekim međunarodnim sistemima atestiranja osnovni cilj nije bio olakšavanje prometa sa svim zemljama sveta, već samo za uski region ili grupu zemalja. Svakako da ovakvi sistemi ukoliko se ne izmene ili prilagode, ne pružaju pogodnost olakšavanja međunarodnog prometa za ogromnu većinu zemalja sveta.

c) Potreba uključivanja Jugoslavije u međunarodne sistema atestiranja

Tržišta zapada i istoka su ključna tržišta za našu zemlju, te postoji neophodnost trgovinske razmene sa ovim zemljama. Zbog toga je Jugoslavija bitno zainteresovana da se priključuje svim sistemima ili aranžmanima o atestiranju u cilju eliminisanja tehničkih barijera u prometu robe sa ovim zemljama. Organizacioni oblici koji uslovljavaju postojanje sistema atestiranja, nisu u našoj zemlji

identični sa nazivima koje koriste međunarodne organizacije koje su nosioci svojih sistema. Ova razlika proizilazi delimično iz samocaraktera ovih sistema, koji uglavnom nisu vladine organizacije već objedinjuju pojedine nevladine organizacije, koje su na zapadu privatnog ili poluprivatnog karaktera, dok su na istoku državne, a zatim iz razloga što je isti slučaj i sa organizacijama za standardizaciju, pri čemu su standardi u većini zemalja neobavezni (izuzev za istočne zemlje i do sada u Jugoslaviji).

Kod nas su nosioci sistema atestiranja državni organi i organizacije (Jugoslovenski zavod za standardizaciju, Savezni zavod za mere i dragocene metale) koji deluju preko ovlašćenih organizacija za atestiranje ili direktno. Iznete razlike, međutim, ne utiču na mogućnost ispitivanja, od strane Jugoslavije, predviđenih uslova međunarodnih sistema u pogledu potojanja potrebnih ovlašćenih organizacija i tela za sprovođenje nacionalnog sistema atestiranja i učlanjavanje u međunarodne.

Na bazi svega što je izneto može se konstatovati da, donošenjem novog Zakona o standardizaciji, propisa i standarda o sistemu atestiranja u Jugoslaviji, naša zemlja može i treba da se uklapa u međunarodne sisteme atestiranja. Pri ovome su bitni faktori potrebe i interesi naše zemlje, a isti nesumnjivo postoje. Pristupanje ovim sistemima treba da se zasniva na principima ravnopravnosti i uzajamnih interesa.

10. Problemi atestiranja usluga u prometu

U svakodnevnom životu se stalno sukobljavamo sa kvailtetom usluga, nezadovoljni smo opravkama koje se obavljaju u našim stano- vima, na aparatima za domaćinstvo, na automobilima, često smo ogorčeni kvalitetom usluga u trgovini, ugostiteljstvu, turizmu, saobraćaju itd. Mi smo relativno mnogo uradili po pitanjima kvaliteta proizvoda, imamo standarde, propise, sisteme atestiranja, uhodanu i uspešnu praksu u mnogim zemljama. Proizvode najpre kontrolišu sami radnici, zatim kontrola u preduzeću, a ako su proizvodi važni za njih se propisuje obaveza atestiranja, te se isti podvrgavaju kontinualnoj nepristrasnoj kontroli.

Svega ovoga kod usluga nema. Karakter usluga je najčešće takav da se njihovo korišćenje obavlja direktno na relaciji radnik (proizvođač usluge) — potrošač (korisnik). Dobra ili loša usluga u restoranu je obično svršena činjenica što se tiče potrošača. Popravka automobila obično se vrši od strane jed-

nog ili više radnika, ali svaki radnik obavlja uslugu u okviru svoje struke, bez ikakve dalje kontrole (bilo da se radi o privatniku ili organizaciji udruženog rada). Korisnik obično odmah uzima vozilo i ulazi u eksploataciju te snosi sve posledice rđavog ili dobrog kvaliteta usluga. Radnici u servisima na mašinama za pranje, televizorima, usisivačima, radio aparatima i sl. menjaju delove u velikim količinama, cene opravki su često abnormalno visoke, a mi nismo ubeđeni da sve to mora tako da bude.

Servisne usluge zauzimaju važno mesto u prometu i eksploataciji, a iz ovih nekoliko primera jasno proizilazi da su iste van kontrole i da ne postoji zaštita potrošača u odnosu na kvalitet servisnih usluga. To je problem koji u Jugoslaviji skoro nismo ni počeli da rešavamo.

Da bismo započeli rešavanje ovog problema verovatno je potrebno da najpre izgradimo sistem kontrole kvaliteta usluga pri izvršavanju istih u prometu i eksploataciji. Potrebno je:

- Doneti regulativne akte (tehničke propise, standarde i norme kvaliteta) u vezi sa pojedinačnim uslugama ili grupama usluga;
- Utvrditi način kontrolisanja usluga od strane izvršioca usluga ili organizacije gde se ove usluge sprovode;
- Propisati za usluge na proizvodima čija upotreba utiče na zdravlje ili život živih bića, bezbednost, okolinu, vredna materijalna dobra itd., obavezu atestiranja —

nepriistrasnog nadzora pre puštanja proizvoda ili uređaja u eksploataciju.

Zakonska osnova za rešavanje i regulisanje gornjih elemenata u Jugoslaviji postoji. Na bazi zakona i propisa treba dati prikladna rešenja, uzimajući u obzir specifičnost i kompletnost pojedinih usluga.

Problem nije ni malo lak utoliko pre što su nepoznata rešenja koja bismo mogli da prilagodimo ili kopiramo. Ali u svakom slučaju smatramo da njegovo rešenje predstavlja nužnost nastupajućeg perioda vremena.

11. Zaključak

Zakon o standardizaciji reguliše osnove sistema obezbeđenja i kontrole kvaliteta proizvoda i usluga u prometu i otvara široke mogućnosti da se standardima, tehničkim normativima i normama kvaliteta, kao i drugim propisima i aktima, ostvari propisivanje svih neophodnih elemenata i faza za ovu svrhu. Zakon reguliše ne samo osnove obezbeđenja kvaliteta u domaćem prometu i zaštitu potrošača (industrije, organizovanih i individualnih), već na relaciji uvoz — izvoz u našoj zemlji i pruža izvanredne mogućnosti za zaštitu našeg tržišta od uvoza nekvalitetnih proizvoda.

Koliko ćemo iskoristiti pogodnosti Zakona o standardizaciji zavisi od nas samih, od svih učesnika u kreiranju i sprovođenju standardizacije u Jugoslaviji.

usporedna ispitivanja kao baza za utvrđivanje kvalitete deterdžentskih proizvoda

Biserka Švarc, dipl. inž. kem.

Faktori koji utječu na proces pranja rublja — uloga deterdženta

Pranje rublja je složen proces u kojem deluje niz faktora i svaki od njih ima određen uticaj na konačni rezultat, tj. čistoću rublja. Zbog toga bi bilo pogrešno, promatrati ili proučavati samo jedan od učesnika ne vodeći pritom računa i o utjecaju svih ostalih. Isto tako bi bilo pogrešno zaključivati o kvalitetu pranja rublja promatranjem kvalitete samo jednog od učesnika u procesu pranja rublja npr. deterdženta.

Faktori koji utječu na kvalitetu pranja rublja mogu se podijeliti na slijedeći način:

- mehanika
- toplina
- vrijeme
- kemija
- čovjek

Svaki od prva četiri navedena faktora mora biti zastupljen u izvjesnoj mjeri da bi se proces pranja mogao odvijati i dati tražene rezultate. Ljudski faktor (domaćica) ima odlučujuću ulogu pri odabiranju tih udjela.

Mehanika — odnosno mehanički utjecaj određen je načinom pranja: ručno ili u stroju. Kod ručnog pranja domaćica igra odlučujuću ulogu pri unošenju mehaničkog udjela u proces pranja rublja. Kod strojnog pranja rublja mehanički utjecaj je nad konstrukcijom stroja. No i tu ne treba zanemariti utjecaj domaćice, jer izborom određenog stroja potrošač se odlučuje i za određeni mehanički utjecaj. Domaćica utiče i na mehanički udio procesa pranja rublja izborom određenog programa pranja i količinom rublja koju stavlja u stroj. Ako se u stroj stavi premalo ili previše rublja, izostaje potrebno prebacivanje u bubnju i kroz to izvesno gnjiječenje. Zbog toga je neophodan mehanički faktor premalo zastupljen da bi se pranjem dobilo rublje tražene čistoće.

Toplina je potrebna za odvijanje procesa pranja prvenstveno zbog toga što su pojedinačni procesi koji se pri pranju odvijaju (o njima će biti riječ kasnije) brži kod povišenja temperature, a neki, kao npr. bijeljenje natrijevim perbaratom ne mogu se ni odvijati ako temperatura nije povišena. Izborom određenog programa pranja domaćica odabira direktno temperaturu pri kojoj će se vršiti pranje. Izbor pogrešnog programa, odnosno primjena neadekvatne temperature može dovesti do nepoželjnih rezultata. Bijelo pamučno rublje se pri niskim temperaturama neće potpuno oprati, a sintetsko rublje će se pri visokoj temperaturi deformirati.

Vrijeme. Pranje rublja nije trenutajni proces, nego je za njegovo odvijanje potrebno izvesno vrijeme. Kod ručnog pranja rublja domaćica proizvoljno određuje vrijeme pranja, a kod strojnog pranja, vrijeme je zadano konstrukcijom programatora. Domaćica i ovdje utiče na vrijeme izborom određenog programa.

Kemija ili bolje rečeno fizikalno-kemijsko djelovanje, neophodno za pranje rublja, omogućeno je sastavom deterdženata i njegovom dozom koja se koristi za pranje. Pojedine komponente deterdženata treba da bude tako odabrane, a njihovi udjeli tako izbalansirani da omogućavaju odvijanje slijedećih fizikalno - kemijskih procesa:

1. smanjenje površinske napetosti vode
2. smanjenje međupovršinske napetosti
3. mekšanje vode
4. kvašenje
5. emulgiranje mesnih zaprljanja
6. suspendiranje krutih zaprljanja
7. razaranje bjelančevinastih nečistoća
8. bijeljenje
9. solubilizacija
10. zaštitno koloidno djelovanje
11. povećanje negativnog naboja dispergiranih čestica zaprljanja.

Izborom određenog deterdženata i njegovom dozom domaćica direktno odlučuje o veličini i kvalitetu kemijskog faktora u procesu pranja rublja.

Svaka domaćica vrlo brzo stiče svoju naviku pranja rublja, tj. odmjeravanje udjela pojedinih faktora. Ako ima prljavije rublje, ona će vrijeme pranja produžiti (npr. namakañjem). Ako ima tvrdnu vodu, uzeti će više deterdženta. Ako se pri pranju u stroju razvija previše pjene, uzeti će manje deterdženta. Ako nije zadovoljna s jednim deterdžentom, kupit će drugi i činiti to tako dugo dok ne pronađe onaj koji njoj najviše odgovara. Ovo ne predstavlja za domaćicu neko opterećenje kućnog budžeta jer su deterdženti u principu jeftina roba široke potrošnje.

Domaćica se pri pranju rublja u stroju prilagođava konkretnoj vlastitoj situaciji, naime rublju koje ima u domaćinstvu i stroju koji je upravo kupila. Postepeno će ona upoznati sve dobre i loše strane svog stroja. Dobre strane će koristiti, a loše nastojati ublažiti. Kod ponovnih nabavki rublja obraćati će pažnju na to da po vrsti tekstila i boji nabavlja takvo rublje koje se može prati zajedno sa već postojećim rubljem u njenom domaćinstvu.

Kako proces pranja djeluje na rublje?

Proces pranja djeluje dvojako na rublje. Pozitivno, ali i negativno. Pozitivno djeluje u smislu otklanjanja zaprljanja sa rublja, čime se omogućuje njegova ponovna upotreba. Negativno djeluje u smislu bilo vizuelnog bilo strukturalnog oštećenja rublja.

Ovde ne bi trebalo zanemariti ni utjecaj upotrebe, odnosno nošenja rublja na primarne i sekundarne efekte pranja. U toku upotrebe rublje se jače ili slabije zaprlja. Ovdje su naročito značajna zaprljanja na finom rublju koje se ne smije prati kod visoke temperature, a zaprljanja su takvog karaktera da se mogu otkloniti jedino pri visokim temperaturama. Na primarne efekte pranja, odnosno na izgled rublja poslije pranja mogu utjecati i tzv. neperive mrlje (katran, tinta i sl.)

U toku upotrebe rublje se također i troši. Na vijek trošenja rublja pretežan utjecaj ima upravo njegova upotreba.

Prilikom utvrđivanja primarnih i sekundarnih efekata pranja rublja nije moguće razlučiti, koliki je stvarni utjecaj pranja a koliki upotrebe rublja.

Prema tome, primarni efekti pranja rublja su:

- čistoća
- bjelina
- svježina

a sekundarni efekti pranja rublja:

- posivljenje tkanine
- požucenje tkanine
- grubi opip
- oštećenje tkanine

Utvrđivanje kvalitete deterdženata

Deterdžent je, dakle, samo jedan od učesnika u procesu pranja rublja, koji u taj proces unosi neophodno fizikalno-kemijsko djelovanje. Zbog toga bi utvrđivanje kvalitete deterdženata samo za sebe, neovisno o drugim faktorima koji utječu na proces pranja rublja bilo pogrešno. To, drugim riječima, znači da se kvalitet deterdženata može utvrditi samo na taj način da se vrše usporedna pranja pod praktičnim uvjetima. Kod tih pranja jedina varijabla je deterdžent, a svi ostali faktori moraju biti standardizirani.

Utvrđivanje ili standardiziranje kvalitete deterdženata ne može se postići analizom ili standardizacijom bitnih sastojaka. Deterdžent ne sadrži »bitne« i »nebitne« sastojke sa stanovišta njegove kvalitete. Kvaliteta je rezultanta međusobnog djelovanja svih sastojaka deterdženta, kojih može biti deset, pa i više. Na primjer. Natrijev perborat je komponenta deterdženta koja bijeli rublje. Za njegovu djelovanje potrebno je da temperatura pranja bude visoka. To je tipični sastojak deterdženta za iskuvavanje. Samo poznavanje sadržaja natrijeva perborata ne daje još potvrdu da će rublje oprano tim deterdžentom biti i bijelo i da će se odstraniti mrlje. U deterdžent se moraju ugraditi i komponente koje će spriječiti prerano i preburno oslobađanje kisika koji u stvari vrši bijeljenje. Perborat treba biti adekvatno stabiliran. Ako je preslabo stabiliziran, perborat će djelovati prerano i preburno i može dovesti do oštećenja rublja. Ako je previše stabiliziran, bijeljenje neće biti dobro.

Površinske aktivne materije (tencidi) su sastojci deterdženata koji smanjuju površinsku i međupovršinsku napetost vode i time omogućavaju odvijanje procesa pranja. Ovisno o namjeni i načinu primjene deterdženta, postavlja se njegova tenzidna kompozicija. Ukupni sadržaj tenzida u deterdžentu sam za sebe ne govori ništa o tome da li je taj deterdžent uopće primjenljiv za pranje u stroju, ili će otopina deterdženta ispjeniti. Upotrebljivost deterdženta u stroju za pranje ovisi o kombinaciji površinski aktivnih materija (tenzida), koje se u principu sastoje od sinteske anionske površinski aktivne materije (tenzida) sapuna i neionske površinski aktivne materije (tenzida). Kvalitet pranja i upo-

trebljivost deterdženta za strojno pranje rublja ovisi o udjelu pojedinih vrsta površinski aktivnih materija (tenzida), u površinski aktivnoj (tenzidnoj) kompoziciji i o točnom kemijskom sastavu svakog od njih. Iz naprijed iznesenog proizilazi da je propisivanje udjela pojedinih komponenata deterdženta kao mjera za osiguranje kvalitete pranja tehnički neopravdano. Što nam onda preostaje?. Na to pitanje dala je odgovor i Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) u svom dokumentu Međunarodnom standardu ISO 4319: površinski aktivne materije (tenzidi) — Deterdženti za pranje tkanina — smjernica za usporedno ispitivanje upotrebe vrijednosti. U ovom međunarodnom standardu, kojeg

je usvojila i Jugoslavija, vrlo precizno i nedvosmisleno se kaže da se kvaliteta deterdženata (radi se o deterdžentima za strojno pranje rublja u domaćinstvima) ne može utvrditi na temelju formulacije. Kvaliteta deterdženata se može utvrditi jedino u usporednim probnim pranjima u praktičnim uvjetima. Ovaj međunarodni standard je dao vrlo precizne smjernice na temelju kojih treba izraditi konkretan nacionalni standard za provedbu paralelnih probnih pranja, a u cilju usporednog utvrđivanja kvalitete deterdženata. Te smjernice se odnose na sve učesnike procesa pranja rublja, dakle: rublje, vodu, stroj za pranje rublja, program pranja, deterdžent, učesće domaćice i način ocjenjivanja.

prioritet pri obaveznom atestiranju proizvoda

Zoran Milivojević, dipl. ing.

Proizvodi za koje je to određeno propisima o jugoslovenskim standardima, tehničkim normativima, odnosno normama kvaliteta ili drugim propisom direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju podležu obaveznom atestiranju.

Obavezno atestiranje može se propisati radi obezbeđenja tehničke i konstruktivne sigurnosti u proizvodnji, izgradnji i upotrebi ili izvođenju radova, radi bezbednosti i zaštite života i zdravlja ljudi, društvenih sredstava i imovine građana, ako to zahtevaju interesi narodne odbrane, ili radi proveravanja propisanih karakteristika kvaliteta proizvoda.

čl. 55 Zakona o standardizaciji, Službeni list SFRJ br. 38/77.

U našoj zemlji nije postajao organizovani sistem za kontrolisanje proizvoda i usluga u prometu, izuzev za određene proizvode (rudarsku opremu, namirnice, lekove, tekstil iz uvoza i sl.) gde su zakoni i propisi regulisali elemente zaštite, zdravstvenu ili standardnu ispravnost. Uvoz je bio skoro potpuno van kontrole (samo 3 — 4% od ukupnog uvoza bio je predmet organizovane kontrole) kao i najveći deo proizvoda u domaćem prometu.

Sistem atestiranja, ustanovljen Zakonom o standardizaciji, reguliše ovu problematiku i omogućava Jugoslaviji uključivanje u međunarodne sisteme atestiranja i međunarodno priznavanje atesta izdatih u našoj zemlji.

Takođe, sistem atestiranja treba da zaštiti potrošača na domaćem tržištu, od uvoza nekvalitetne robe i lošeg kvaliteta domaćih proizvoda, s jedne strane i s druge da omogući otklanjanje prepreka za plasman jugoslovenske robe na inostranom tržištu i smanjenje troškova plasmata.

Očigledno, da je oživotvorenje ove koncepcije složen, obiman i odgovoran posao. Njegovoj realizaciji se zato mora prići sistematski

stvaranjem osnovnih preduslova za njegovo sprovođenje. Ovo podrazumeva, pre svega određivanje proizvoda koje treba obavezno atestirati, izradu standarda ili propisa o atestiranju tih proizvoda i ovlašćivanje organizacija za njihovo atestiranje.

Svakako da je određivanje proizvoda koji treba da podležu obaveznom atestiranju prvi zadatak. Ako sve proizvode na jugoslovenskom tržištu posmatramo u svetlu odredbi čl. 55 Zakona o standardizaciji može se izvesti dvojak zaključak: da se taj posao ne može obaviti, u jednom doglednom periodu vremena budući da lista ovih proizvoda može da bude veoma široko postavljena, ili da je mali broj proizvoda koji treba obavezno atestirati. S obzirom da se nijedno od ova dva stanovišta ne može prihvatiti, nameće se neophodnost određivanja prioriteta pri obaveznom atestiranju proizvoda.

Polazna osnova za ovaj posao je Društveni plan razvoja Jugoslavije do 1980. god., odnosno proizvodi kojima su dati prioriteta u ovoj etapi razvoja naše zemlje, posmatrani kroz odredbe Zakona o standardizaciji.

Zakon je odredio slučajeve u kojima se propisuje obavezno atestiranje proizvoda, a dalja razrada kriterijuma data je u Uputstvu za

pripremu propisa o obaveznom atestiranju proizvoda i radova.

Osnovni kriterijumi prilikom određivanja proizvoda koji će biti prioritetni u pogledu obaveznog atestiranja su sledeći:

a) Zaštita života i zdravlja u slučajevima:

- ako postoji opasnost od mehaničkih povreda pri upotrebi proizvoda,
- ako postoji opasnost od povreda usled dejstva toplotnih faktora pri upotrebi proizvoda (plamen, para, gasovi i dr.),
- ako postoji opasnost od udara električne struje pri upotrebi proizvoda,
- ako postoji opasnost od trovanja, povreda nagrizajućim tečnostima ili gasovima,
- ako postoji opasnost po život i zdravlje usled opasnih zračenja,
- ako postoji opasnost od štetnog dejstva buke, vibracija i sl.,

b) Zaštita čovekove sredine u slučajevima:

- ako postoji opasnost od zagađivanja tla, vode ili vazduha pri upotrebi proizvoda, postrojenja, uređaja ili opreme, ili ako takva opasnost postoji od ispuštanja otpadnih materija u okolinu.

c) Zaštita vrednih materijalnih dobara u slučajevima:

- ako postoji opasnost da pri upotrebi proizvoda, postrojenja, uređaja ili opreme, pri manipulaciji reprodukcijom i otpadnim materijalima pri njihovom prevozu, skladištenju odnosno uklanjanju dođe do požara, eksplozije, rasprskavanja, koncentracije otrovnih ili nagrizajućih para i gasova, rušenja, i sl.
- ako usled korozivnih faktora postoji opasnost znatnih materijalnih šteta na nezaštićenim objektima.

d) Zaštita interesa narodne odbrane:

- za delove, sklopove, svojstva i karakteristike proizvoda, uređaja, postrojenja i opreme pod uslovima i na način utvrđen dogovorom direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju i Saveznog sekretara za narodnu odbranu.

e) Obezbeđenje kvaliteta materijala i proizvoda u odnosu na funkcionalne i ostale karakteristike:

- materijala — ako su određene karakteristike materijala upotrebljenog u datom proizvodu bitne za sprečavanje štetnih dejstva pri upotrebi proizvoda, ili za znatno smanjivanje mogućnosti da takva dejstva nastupe,
- proizvoda — ako su određene karakteristike ili osobine proizvoda pri njegovoj upotrebi od bitnog značaja za sprečavanje štetnih dejstva (opasnost pri upotrebi proizvoda ili smanjivanje takve opasnosti,
- materijala i proizvoda — ako to zahtevaju interesi narodne odbrane, utvrđeni dogovorom između Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju i Sekretarijata za narodnu odbranu.

f) Ispunjenje zahteva, koji proizilaze iz domaćih propisa i međunarodnih sporazuma koji su ratifikovani u slučajevima:

- ako domaći propisi (Zakon ili drugi propis) određuje da proizvod, koji se stavlja u promet odnosno upotrebljava mora da bude snabdeven atestom,
- ako je ratifikovanim međunarodnim sporazumom (konvencija, ugovor i sl.) određeno da mora biti snabdeven atestom odnosno odgovarajućim dokumentom a nije propisano na koji se način takav dokument izdaje, i pod kojim uslovima,
- ako je međunarodnim sporazumom propisan način i uslovi izdavanja atesta, odnosno odgovarajućeg dokumenta. U tom slučaju dovoljno je u domaćem propisu koji se odnosi na isti proizvod, pozvati se na međunarodni sporazum, pri čemu se navodi naziv propisa kojim je sporazum ratifikovan (zakon, uredba, SIV), Službeni list u kojem je taj propis objavljen i odredbe (broj člana) na koji se poziva.

Izloženi kriterijumi se ne mogu posmatrati pojedinačno i nezavisno jedan od drugog već povezano i u međusobnoj zavisnosti vodeći računa i o svim ostalim faktorima koji nisu posebno naglašeni u Zakonu a značajni su pri određivanju obaveznosti atestiranja nekog proizvoda.

Kada govorimo o ostalim faktorima koji utiču na određivanje obaveznosti atestiranja treba pre svega istaći proizvode za koje je već propisana obaveza atestiranja posebnim propisom ili standardom sa obaveznom primenom.

Sve navedene kriterijume, na kraju, treba posmatrati u svetlu masovnosti proizvoda u prometu, obimu uvoza ili izvoza, njihovog značaja sa stanovišta zaštite potrošača u širokoj potrošnji i kvaliteta proizvoda, odnosno učestalog odstupanja od propisanog kvaliteta po nalogima inspeksijske službe.

Na osnovu svega rečenog može se zaključiti da je određivanje prioriteta pri obaveznom atestiranju proizvoda takođe političko-ekonomski problem. Atestiranje proizvoda, može, ukoliko se ne priđe traženju optimalnih rešenja, znatno da poveća i sumu i cenu proizvoda. Zato je Jugoslovenski zavod za standardizaciju realizaciji ovog posla, kao i svih

ostalih poslova koji su u vezi sa sprovođenjem Zakona o standardizaciji, prišao obraćajući se za saradnju svim zainteresovanim: od osnovnih organizacija udruženog rada i organizacija potrošača do organa i organizacija Federacije i asocijacije privrede. Očigledno da će ovakav prilaz problemu dati najbolje rezultate. Uostalom, ovlašćenja koje je dobio Jugoslovenski zavod za standardizaciju u toku sprovođenja zakona znači i obavezu koja se u našem samoupravnom društvu može odgovorno sprovesti samo ukoliko postoji dogovor sa organizacijama udruženog rada i njihovim asocijacijama.

međunarodni sporazum o usvajanju jednoobraznih uslova za homologaciju i recipročno priznavanje homologacije opreme i delova motornih vozila

Bogdan Korica, dipl. ing.

1. U v o d

Međunarodi Sporazum o usvajanju jednoobraznih uslova za homologaciju i recipročno priznavanje homologacije opreme i delova motornih vozila prihvaćen je u okviru Ekonomske komisije za Evropu OUN, marta meseca 1958. godine a SFR Jugoslavija mu je pristupila 1962. godine («Sl. list SFRJ» br. 5/1962 — dodatak: Međunarodni ugovori i drugi sporazumi).

Zakonom o standardizaciji («Sl. list SFRJ» br. 38/7) čl. 44, utvrđeno je da se o homologaciji uređaja, delova, odnosno opreme koja podleže homologaciji stara Jugoslovenski zavod za standardizaciju, a na osnovu međunarodnog ugovora koji zaključi Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija.

Propisom direktora Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju donesenim uz saglasnost predsednika Saveznog komiteta za energetiku i predsednika Saveznog komiteta za saobraćaj i veze, određuju se uređaji i delovi i oprema koji se mogu stavljati u promet samo ako su snabdeveni homologacionim listom.

Sporazum o homologaciji je postao neophodan dokumenat koji bliže precizira jednoobrazne faktore kvaliteta za uređaje i opremu koju moraju imati motorna vozila shodno međunarodnoj konvenciji o drumskom saobraćaju (1948. i 1968. g.).

Sam Sporazum bliže precizira oblast primene Sporazuma, način pristupa Sporazumu, prava i dužnosti članica koje su potpisale Sporazum ili su mu pristupile kao i druga važna pitanja iz oblasti primene Sporazuma. Sporazumom su utvrđeni postupci za donošenje pravilnika (tehničkih propisa) o jednoobraznim tehničko - bezbednim uslovima za pojedine uređaje, opremu i delove motornih vozila, priključnih vozila, poljoprivrednih ma-

šina i traktora. Do kraja 1976. godine Sporazumu je pristupilo ukupno 17 zemalja Evrope: SR Nemačka, Francuska, Italija, Holandija, Belgija, Mađarska, Čehoslovačka, Španija, Jugoslavija, Velika Britanija, Austrija, Luksemburg, Švajcarska, DR Nemačka, Norveška i Finska, a aktivno učestvuju u radu radnih tela ECE na izradi gore pomenutih propisa i neke zemlje koje nisu pristupile Sporazumu, i to: SSSR, SAD, Japan, Kanada i Australija.

Na osnovu Konvencije i Sporazuma u okviru ECE, formiran je Komitet za saobraćaj koji ima više radnih grupa, od kojih treba istaći posebno Radnu grupu za saobraćaj na putevima.

Radna grupa za saobraćaj ima 3 grupe eksperata, i to:

- za prevoz opasnih materijala (WP15),
- za bezbednost saobraćaja (WP20), i
- za konstrukciju vozila (WP29).

Aktivnost Grupe eksperata za konstrukciju vozila (WP29) je usmerena na donošenje pravilnika (jednoobraznih propisa) u okviru Sporazuma. U okviru Grupe eksperata za konstrukciju vozila radi više grupa izvestilaca, i to:

- za buku motornih vozila,
- za sigurnosne pojaseve,
- za kočne sisteme vozila,
- za zaštitu okoline u pogledu zagađenja od motornih vozila,
- za pneumatike,
- za otpornost kabina teretnih vozila,
- za autobuse,
- za opštu bezbednost vozila i
- za traktore i poljoprivredne mašine.

Osnovni cilj donošenja svih propisa u okviru Sporazuma je usaglašavanje kvaliteta motornih vozila, njihovih agregata i delova sa jedinstvenim propisanim nivoom u pogledu zaštite životne sredine, aktivne bezbednosti, pasivne bezbednosti i opšte bezbednosti.

Od dana usvajanja Sporazuma do kraja 1976. godine prihvaćeno je ukupno 36 pravilnika a predviđa se oko 40 novih. Pregled prihvaćenih pravilnika dat je u predlogu. (Plan rada svih grupa JKMH). U tom periodu su radna tela ECE donele oko 1500 različitih dokumenata koji su dostavljeni članicama »Sporazuma«, koja predstavljaju radnu dokumentaciju u okviru donošenja pravilnika (propisa).

Prema odredbama Sporazuma, pravilnik se smatra prihvaćenim kad se za njega na plenarnom sastanku Grupe eksperata pozitivno izjasne najmanje dve zemlje potpisnice Sporazuma i o tome izveste generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. Po propisanoj proceduri pravilnik se dostavlja na usvajanje ostalim zemljama koje su prihvatile Sporazum.

U dosadašnjem postupku prihvatanja pravilnika naša zemlja je od 36, prihvatala ukupno 15 pravilnika i to od br. 1 do br. 10, 15, 16, 17, 19, i 20.

Valja napomenuti da se i prihvaćeni pravilnici permanentno usavršavaju. Po proceduri, koja je utvrđena Sporazumom, prihvataju se ili odbijaju predlozi za izmene i dopune. Do danas je izvršena revizija i izmena oko 1/4 svih donetih pravilnika, a skoro da nema pravilnika za čije izmene ili dopune ne postoje predlozi pojedinih zemalja.

Kad se ima u vidu veoma složen postupak za usvajanje pravilnika, kao i njihovih izmena i dopuna, onda se može zaključiti da sve zemlje, koje u tome učestvuju moraju za to angažovati značajne kadrovske i materijalne kapacitete. Donošenju svakog pravilnika prethode opsežni studijski i istraživački radovi kao što su:

- utvrđivanje optimalnih tehničkih parametara i postupka za njihovo utvrđivanje na predmetima iz serijske proizvodnje;
- spremnost savremne tehnologije da u proizvodnji obezbedi propisane tehničke parametre, i
- ekonomska i društvena opravdanost sprovođenja pravilnika u život.

Da bi se svi aspekti objektivno ocenili potrebno je angažovanje industrije, istraživačko - razvojnih organizacija i društva u celini. U radnim telima ECE — OUN, čija je struktura objašnjena u prethodnoj tački ove Informacije, predstavnici zemalja koje su pristupile Sporazumu zauzimaju svoje stavove na osnovu toga što su u svojoj zemlji pribavili sve potrebne informacije o dosadašnjoj problematici.

U duhu Sporazuma, svaka zemlja koja je potpisala Sporazum ili mu je pristupila, dužna je:

- da ovlasti administrativni organ svoje zemlje koji će se brinuti o primeni Sporazuma i koji će izdavati Uverenja o homologaciji u svojoj zemlji;
- da ovlasti tehnički servis u svojoj zemlji, za svaki pravilnik za koji se izjasnila da ga želi primenjivati, koji će vršiti homologaciona ispitivanja opreme i delova motornih vozila po tome pravilniku, i da o tome obavesti generalnog sekretara OUN.

Članom 2 Sporazuma propisano je sledeće: »Svaka strana ugovornica koja primenjuje neki pravilnik odobriće oznake homologacije, opisane u tom pravilniku, za tipove i delove za motorna vozila predviđene tim pravilnikom, pod uslovom da joj je omogućeno da proveri da je proizvodnja u skladu sa homologovanim tipom, da podneti uzorci zadovoljavaju pri ispitivanjima u vezi sa propisima određenim pravilnikom i da, ako mu proizvođač nema svoj domicil u zemlji gde traži homologaciju, tu postoji propisano opunomoćeni predstavnik. Svaka strana ugovornica koja primenjuje neki pravilnik odbiće oznake homologacije predviđene u tom pravilniku ako nisu ispunjeni gornji uslovi«.

Svaka zemlja koja primenjuje neki pravilnik dužna je da dostavlja izdata uverenja o homologaciji svih drugim koji primenjuju taj isti pravilnik.

Do 31. decembra 1976. godine kod nas u dokumentaciji nalazilo se ukupno 9.357 izdatih uverenja o homologaciji. Broj izdatih uverenja o homologaciji po zemljama koje primenjuju Sporazum je:

1. Savezna Republika Nemačka	1944
2. Francuska	1183
3. Italija	1370
4. Holandija	1357
5. Švedska	237
6. Belgija	236
7. Mađarska	15
8. Čehoslovačka	239
9. Španija	767
10. Jugoslavija	110
11. Velika Britanija	1712
12. Austrija	74

UKUPNO: 9357

Zemlje: Luksemburg, Švajcarska, DR Nemačka, Norveška i Finska nisu nam dostavile ni jedno uverenje.

Ako se ima u vidu da nam pojedine zemlje ne dostavljaju uverenja o homologaciji za pravilnike koje nismo prihvatili, onda je jas-

no da je broj izdatih homologacija daleko veći od prikazanog u ovoj informaciji.

Može se primetiti da je najveći broj uverenja izdat u najrazvijenijim zemljama Zapadne Evrope, Saveznoj Republici Nemačkoj, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Italiji i Holandiji. Homologacija je postala ne samo formalna obaveza koja proističe iz Primene Sporazuma, već i značajan faktor koji izvanredno utiče na razvoj savremenih motornih vozila u pogledu: obezbeđenja zaštite životne sredine i povećanja aktivne, pasivne i opšte bezbednosti u saobraćaju. S druge strane, homologacija se danas u mnogim zemljama Zapadne i Istočne Evrope koristi kao izvanredno sredstvo za vancarinsku zaštitu domaće industrije i regulaciju uvoza robe iz oblasti automobilske industrije. Velike industrijske korporacije iz vanevropskih zemalja, koje nisu pristupile Sporazumu, napr. iz SAD, Japana i Australije, u cilju obezbeđivanja konkurentnosti svojih proizvoda na evropskom tržištu, svakodnevno vrše homologaciona ispitivanja svojih proizvoda u zemljama Zapadne Evrope u cilju pribavljanja uverenja o homologaciji.

Donošenje novih i usavršavanje prihvaćenih propisa postalo je permanentna aktivnost zemalja koje su pristupile Sporazumu ili ga sprovode u život.

Homologacije je postala značajna preokupacija i evropskih i ekonomskih grupacija ECE i SEV-a. U prethodnom postupku za donošenje propisa vrše se opsežna organizovana istraživanja ne samo u velikim industrijskim istraživačkim centrima, već i u okviru ovih grupacija.

Članice EEZ intenzivno saraduju na donošenju ECE propisa i paralelno s tim donose i znatan broj sopstvenih propisa koji su najčešće od ECE-ovih. Cilj ovih propisa je svakako, pored zadovoljenja opštih zahteva, koji proističu iz pozitivnih tendencija samog Sporazuma i zaštite zajedničkog tržišta, i

očuvanje konkurentskih interesa domaće industrije.

Bilo je pokušaja u okviru VII sekcije SEV-a da ta grupacija izdaje svoje homologacione propise za područje SEV-a koji bi na neki način bili slični ECE-ovim. Na tome se dosta dugo radilo, ali se na kraju odustalo i prihvaćeno je da se aktivno učestvuje u radu na donošenju ECE propisa (Evropske ekonomske komisije). U tom smislu urađeni su obimni zajednički istraživački projekti i obezbeđeni su značajni istraživački kapaciteti. U okviru istraživačkih organizacija VII sekcije SEV-a prihvaćen je princip koordiniranja pri zauzimanju stavova na sastancima radnih tela ECE. To se čini na taj način što se pre sastanka u radnim telima ECE-a održavaju sastanci u SEV-u u vezi sa istom problematikom, na kojima se usaglašavaju stavovi pojedinih zemalja i teži se uvek pronalaženju jedinstvenog stava za ECE.

Homologacija je postala ne samo faktor važan za tržišni promet motornih vozila, njihove opreme i delova i regulator kvaliteta, već i važan faktor u razvoju proizvoda automobilske industrije. Može se sa sigurnošću reći da homologacija u istraživačko-razvojnim poduhvatima zauzima jedno od najznačajnijih mesta. Većina evropskih zemalja, kako na zapadu tako i na istoku, pored toga što primenjuje pravilnike ECE ima u istom cilju jako razvijene i nacionalne propise. Kod odobravanja uvoza automobila i opreme traži se da isti zadovoljavaju, kako ECE propise tako i nacionalne. Mnogi naši proizvođači su već bili u situaciji da ulažu ogromna materijalna sredstva da bi ispunili sve te zahteve za pojedine zemlje.

Očigledan je zaključak da i naša zemlja treba da koristi ove faktore da ne bi došla u situaciju da zaostane u razvoju automobilske industrije i da trpi posledice nelojalne konkurencije iz inostranstva na domaćem tržištu.

aktivnost OCDE na unapređenju prometa voća i povrća

međunarodna standardizacija voća i povrća

prof. dr Dušan Stanković

Međunarodna Organizacija za saradnju i ekonomski razvoj (OCDE) stvorena je u Parizu 14. decembra 1960. godine sa zadatkom da, zajedničkim sredstvima nauke i tehnike, planiranjem i kadrovima na multidisciplinarnoj osnovi unapređuje razvoj sledeće politike:

- Ostvarivanje najveće moguće ekspanzije ekonomike i zapošljavanja kao i unapređenje životnog standarda u zemljama članicama, uz održavanje finansijske stabilnosti, kako bi se time doprinelo razvoju svetske privrede.
- Doprinos zdravoj ekonomskoj ekspanziji u zemljama članicama, kao i nečlanicama, na putu ekonomskog razvitka.
- Doprinos ekspanziji svetske trgovine na multilateralnoj i nediskriminacionoj osnovi, u skladu sa međunarodnim obavezama zemalja.

Sa takvim programom ova Organizacija se vrlo uspešno razvila i danas vrši veoma zapaženu ulogu u svetskim privrednim kretanjima i zbivanjima. Njeni redovni članovi su danas: Nemačka (SR), Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Danska, SAD, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Island, Italija, Japan, Luksemburg, Norveška, Novi Zeland, Holandija, Portugalija, Velika Britanija, Turska, Švajcarska, Švedska i Španija. Jugoslavija je pridruženi član OCDE, a redovan član njenih tela. Nešto ranije u Ženevi je, u okviru evropske ekonomske komisije (EEK), na čijem je čelu danas u svojstvu generalnog sekretara izvanredno sposoban ekonomista svetskog glasa, prof. dr Janez Stanovnik, osnovana radna grupa za standardizaciju lakokvarljivih proizvoda, u kojoj je od samog osnivanja, i u osnivanju, aktivno učestvovala i Jugoslavija (najpre preko R. Stefanovića, zatim D. Stankovića, V. Crnčevića, Nade Kapetanović, R. Pašajlića i dr.).

Problemima poljoprivrede, kojoj se i ovde pridaje izuzetan značaj, bavi se u okviru OCDE

specijalan Komitet za poljoprivredu, koji preko Radne grupe br. 5 radi na unapređenju proizvodnje, standardizacije i, naročito, prometa voća i povrća. Ovom problemu se posvećuje svestrana pažnja u ovako sveobuhvatnim, međunarodnim razmenama, s obzirom na činjenicu da voće i povrće predstavlja glavnu hranu svetskog stanovništva. S obzirom na veliku prednost koju ovi proizvodi imaju, u odnosu na ostale kategorije životnih namirnica (ima ih ukupno 7), posebno se ističe njihova zaštitna uloga u ishrani u sve nepovoljnijoj, zagađenoj životnoj i radnoj sredini, sa obiljem morbogenih, toksičnih, karcinogenih, pa i mutagenih materija.

Uskoro po svom osnivanju Komitet za poljoprivredu OCDE formirao je poseban režim za primenu međunarodnih standarda za voće i povrće, čiji je redovni član, odlukom SIV-a, postala i Jugoslavija još pre skoro petnaest godina.

S obzirom na vrlo zapažene uspehe ovog »režima« u ostvarivanju postavljenih zadataka, koristimo ovu priliku da o njegovoj plodonosnoj aktivnosti u proteklom relativno kratkom razdoblju, upoznamo predstavnike jugoslovenske voćarsko - povrtarske privrede, uvereni da će im takvo obaveštenje vrlo korisno poslužiti u izvršavanju ciljeva koja ta privreda, kao jedna od najdinamičnijih, neodoljivo postavlja pred njih.

»Režim« OCDE je najjača potvrda značaja standardizacije voća i povrća

Ovo je zgodna prilika da se najpre osvrnemo na izuzetno veliki i višestruk značaj standardizacije u voćarsko - povrtarskoj privredi, pod kojom podrazumevamo ne samo proizvod već i opremu — palete, ambalažu, pomoćne ambalažne materijale, transportna sredstva (uključujući i kontejnere), etikete i dr. Taj značaj najbolje potvrđuje samo osnivanje ove međunarodne organizacije, kojoj se posvećuje velika pažnja »režima« za standardizaciju voća i povrća u okviru OCDE.

»Režim« ima stalni sekretarijat u Parizu, u ul. André Pascal br. 2, s više sopstvenih službenika i određenim budžetskim sredstvima. On je uspeo da ubrzo po svom formiranju okupi najistaknutije stručnjake iz zemalja članica, a pošto ovih ima i iz vanevropskih zemalja, može se smatrati kao široka međunarodna organizacija. Saradnja i s nizom veoma afirmisanih naučnih institucija (Laboratorijom za ambalažu u Parizu, Tehnološkim, Sprengovim institutom u Vageningu u Holandiji, Istraživačkim centrom u Beltsville-u, SAD i dr.), zatim sa Međunarodnim institutom za hlađenje, Međunarodnim ofisom za vino, najzad se više međunarodnih organizacija vladinog i nevladinog karaktera, kao što su EEK, EEZ, ISO, Codex Alimentarius (zajednička komisija FAO i SZO), Udruženje proizvođača voća, Udruženje proizvođača agruma, Svetsko društvo za zaštitu bilja, Međunarodno društvo za hortikulturne nauke itd.

»Režim« ostvaruje svoje zadatke preko Sekretarijata, koji je veoma angažovan, prepiskom (sa zemljama članicama, zatim putem formiranih radnih grupa, stalnih i ad hoc, prema ukazanoj potrebi da se održe plenarni sastanci, koji su se ranije odžavali jedanput, a sada dva puta godišnje, obično u maju i novembru. Režim rado prihvata gostoprimstvo pojedinih zemalja članica za održavanje plenarnih zasedanja. Takav slučaj je bio novembra prošle godine u Londonu. S obzirom na izuzetno voćarsko - povrtarski karakter naše zemlje, trebalo bi razmotriti mogućnosti da i mi ponudimo gostoprimstvo jednom od narednih plenarnih sastanaka »Režima«. Svi materijali za sastanke se, kao što je uobičajeno, spremaju solidarno i unapred dostavljaju zainteresovanim. Uvek se pripremaju na dva strana jezika — engleskom i francuskom.

Sve odluke se usvajaju samo uz saglasnost svih delegata, predstavnika zemalja članica. Teži se da se sve uskladi i bude izraz jednostužne želje i volje. To je, međutim, teško uvek postići, jer je neizbežna konfrontacija dve grupe zemalja — proizvođača i izvoznika, s jedne, i uvoznika, potrošača, s druge strane. Ipak se uz dobru volju nalazi zajednički jezik i obično stavovi ujednačuju, da bi se mogli usvojiti i postati obavezni za zemlje članice »režima«.

Zbog toga ima predmeta koji su godinama na dnevnom redu.

Značaj ove aktivnosti »režima« proizilazi i iz izvesnih specifičnosti voća i povrća —

namirnica od posebnog značaja za ishranu. Ovi proizvodi se stavljaju u promet u lokalnim, nacionalnim, regionalnim i najširim međunarodnim razmerama, i to pretežno u veoma velikim količinama. Tako samo SR Nemačka godišnje uveze voća i povrća na stotine hiljada vagona. Njena teretna stanica u Minhenu može dnevno da primi do 2000 vagona voća i povrća. Sva ta količina se u toku 24 časa raznese po celoj Nemačkoj, da bi se stavila na raspolaganje mnogobrojnim potrošačima, koji ove proizvode koriste u ishrani.

O toj zamašnosti proizvodnje i prometa voća govore i naši podaci, iako je Jugoslavija dosta mala zemlja. Izražena u tonama jugoslovenska proizvodnja pojedinih vrsta voća (prema desetogodišnjem proseku) iznosi: jabuka 367.500, krušaka 108.947, dunja 12.675, šljiva 821.200, trešanja 52.320, višanja 41.651, kajsija 24.458, bresaka 63.100, oraha 32.607, maslina 15.728, smokava 17.883 i agruma 1.691. Ako se izuzmu šljive i masline, sve ovo voće se stavlja u promet prvenstveno za upotrebu u svežem stanju, pa se mora brižljivo standardizovati, dobro pakovati i što pažljivije transportovati.

Ogromne su količine i grožđa, čija je godišnja proizvodnja preko 1,200.000 tona. Ali se i ono najvećim delom preradi, razume se u vino.

Poznato je da se voće i povrće odlikuju brzim kvarljivošću usled slabijih ili jačih, brzih ili sporijih evolutivnih promena, kaliranjem, pogoršavanjem kvaliteta, pa i propadanjem, katkad u ogromnim količinama. Ipak se mora insistirati na potrošnji upravo svežeg voća i povrća, jer je takvo njihovo stanje jedina garancija njihove velike biološke vrednosti, naročito s obzirom na nužnost da se očuvaju vitamini i enzimi, čija je uloga u ljudskom metabolizmu presudna, s obzirom da obezbeđuju krepko zdravlje, otpornost i radnu sposobnost.

Zato se i nameće imperativ da se posebnim staranjem, uz korišćenje najsavremenije tehnike, održava neumanjena upotrebna vrednost ovih proizvoda, i pored njihove izražene osetljivosti i kvarljivosti.

Time bitno doprinose: striktno standardizovanje, praćeno preciznim klasiranjem proizvoda, pakovanje u najpogodniju ambalažu i transport na najsavršeniji i najbrži način. Takav postupak je neizbežan preduslov da proizvodi stignu u besprekornom stanju, i do udaljenijih tržišta, a preko njih do krajnjih korisnika — potrošača, jedino stanje u kome može biti prihvaćeno, jer se samo time obez-

beđuje njihova puna upotrebna vrednost. A kada su u pitanju jezgrasti plodovi, tada svaka plesnivost može imati za posledicu ne samo pogoršavanje kvaliteta i osetnije gubitke, već i opasnosti i od afkatostina, proizvoda lučenja nekih saprofitnih gljiva, kao što su na primer *Aspergillus niger*, *Mucor*, *Penicillium* i dr.

Značaj standardizacije je izuzetno veliki i višestruk. Ona je najveća garancija u zaštiti vitalnih interesa potrošača, čije je nepriksenoveno pravo da za svoj novac dobijaju ono što žele, što traže i što može uspešno zadovoljavati njihove fiziološke potrebe (i ne samo fiziološke). Standardizovani proizvodi se, zahvaljujući potpunoj ujednačenosti podjednako ponašaju prema činiocima kaliranja i kvarenja. Odlikuju se i najvećom privlačnošću. Naibolje se popunjavaju ambalažni, transportni, i prodajni prostor. Trgovina se može obavljati na najvećim odstojanjima, bez potrebe da kupac vidi proizvode itd.

Zato se danas u svetu ne može ni zamisliti uspešan promet voća i povrća bez striktno standardizacije. To je istovremeno razlog što se tome posvećuje puna pažnja i u međunarodnim razmerama, tako da u svetu ima 135 vladinih i nevladinih organizacija međunarodnog karaktera koje se bave ovim problemima. To je proizišlo iz pravilnog shvatanja da je jedino u tome garancija najuspešnijeg prometa, a to je i neposredni cilj sveukupne proizvodnje u uslovima savremene tržišne privrede.

»Režim« OCDE na tome radi vrlo uspešno. »Režim« OCDE za primenu međunarodnih standarda za voće i povrće postiže u svojoj aktivnosti najveću efikasnost naročito pomoću jedinstvene biblioteke interpretativnih brošura, koje se štampaju na engleskom i francuskom jeziku. To su tehnički odlično opremljene knjige, na izvrsnoj hartiji, bogato ilustrovane uspelim, kolektivno biranim fotografijama u boji. One prirodnim bojama prikazuju izgled proizvoda — voća, grožđa, povrća. Tako se, s jedne strane, zapažaju sve bitnije karakteristike po kriterijumima kvaliteta proizvoda, a s druge strane — nedostaci koje ovi mogu ispoljavati. Time se najuspešnije postiže da svi učesnici u voćarsko - povrćarskoj privredi (proizvođači, trgovci, kupci, inspektori i kontrolori) nađu zajednički jezik, u cilju otklanjanja subjektivnog gledanja, skopčanog redovno s nespornostima, kako usled nesavršenosti prevoda, tako i usled razlika u shvatanju pojmova izraženih rečima. A ovako — slika govori sama sobom i isključuje svaku mogućnost nepra-

vilnih tumačenja, nejasnosti, nepreciznosti, nespornosti.

Interpretativne brošure OCDE sadrže s leve strane zvanični tekst dotičnog standarda, a s desne strane — interpretaciju, praćenu fotografijama i dopunskim verbalnim objašnjenjima. Time se sasvim preciziraju sve osobine proizvoda, čak i do najsitnijih detalja, što se naročito odnosi na njihove nedostatke. Time se daje svestran pregled ukupnosti upotrebne vrednosti proizvoda.

Navedimo primer iz jedne od najnovijih interpretativnih brošura OCDE o zastupljenosti fotografija. Tako u knjizi »Normalisation internationale des fruits et légumes-pommes, poires, tomates, agrumes, pois á écosser, haricots, zarrotes«, Paris, OCDE. 1976, s. 156, standard o kontroli kvaliteta paradajza sadrži 56 prekrasnih fotografija u boji i dva crteža a u brošuri o agrumima ima čak 96 fotografija u boji. Slično je i sa ostalim standardima. Razume se da se time pruža mogućnost za svestrano prikazivanje svih osobina plodova, kao i nedostataka koje oni mogu eventualno manifestovati.

Ovakve knjige su više nego dragocen savetnik svima učesnicima u proizvodnji i prometu voća i povrća. One su naročito značajne za proizvođače, koji, služeći se ovim brošurama, mogu izbegavati velike neugodnosti, skopčane uvek s manjim ili većim gubicima, pa i oš s nepovoljnijim kompromitovanjem na tržištu, u uslovima sve oštrije konkurencije u pogledu kvaliteta i cene robe. Proizvođači moraju dobro poznavati i besprekorno primenjivati standarde o kontroli kvaliteta voća i povrća. Samo na osnovu toga oni mogu udovoljiti zahtevima potrošača. U protivnom, proizvođači mogu doživljavati prave katastrofe na tržištu: vraćanje, obezvređivanje ili uništavanje roba. Najgore je što se takvi slučajevi obično ne ponavljaju, tako da se samim tim nesolidni ponuđači proizvoda isključuju sa tržišta. I upravo se to dešavalo s našim proizvođačima, iako su u voćnjaku, vinogradu ili povrćnjaku obično manifestovali najveću vrednost, nadmašujući u tom pogledu odgovarajuće proizvode iz mnogih drugih zemalja.

Koliko je značajno da se pri prometu voća strogo vodi računa o svakom detalju pokazuju i tri gotovo banalna primera iz naše prakse. U jednoj plantaži je vršena berba kruške vilijamovke za izvoz u Veliku Britaniju. Radnicima je detaljno objašnjeno kako da postupaju. Međutim, primećeno je da neki od njih manja prazna mesta u letvaricama popunjavaju, umesto hartijom, sitnim plodovima, koji su prema standardu za stono voće nepri-

hvatljivi. Takođe nisu vodili računa o tome da su ponegde metalni ili drveni predmeti štrčali iz letvarica, te su mogli izazvati mehaničke povrede, a to znači i brzu trulež krušaka. To se moglo lako otkloniti. Drugi primer: u Minhen zu izvezene odlične paprike iz Futoga, koje kupac nije hteo primiti, jer su bile poprskane zemljom, a neke su počele da se kvare usled dodira s krajevima ne odsečenih već iščupanih peteljki. Treći najskoriji primer: iz jedne plantaže isporučivane su jabuke za izvoz, ali je kupac slučajno otkrio da ima plodova s više rđaste prevlake nego što je ugovoreno. Ovo je trebalo da omogući prodor na to strano tržište, koje ranije nije uvozilo jabuke iz naše zemlje. Koliko će letvarica proći s ovakvim nedostacima? Kupac će to sada da primi, ali je veliko pitanje da li će nam se sutra opet obratiti za voće. U ovom slučaju kupac nije ni morao da postavlja određen zahtev. To su kriteriji koji proizilaze iz evropskog standarda o kontroli kvaliteta jabuka, koji smo i mi dužni da primenjujemo, čak i u unutrašnjem prometu.

Ovom prilikom treba napomenuti da su ove interpretativne brošure menjane u najrazvijenijim zemljama, iako je u njima praksa standardizacije već veoma uhodana i uglavnom besprekorna.

U svetu, čak i onom najrazvijenijem, kadrovi se sistematski pripremaju za uspešnu primenu standarda — redovnim i permanentnim školovanjem, informativnim materijalima, sredstvima javnih komuniciranja i dr. Tako se u V. Britaniji za inspektore i kontrolore kvaliteta voća i povrća organizuju svake godine po dva puta praktični trodnevni kursevi, o trošku Ministarstva poljoprivrede i ribarstva. To su tzv. kursevi za osvežavanje. Organizuju se u proleće i pred jesenju sezonu. Na njima se učesnici upoznaju s novitetima asortimana, ambalaže, pakovanja i dr. U našoj zemlji takvih kurseva nema. A oni bi bili za nas nužniji nego za ma koju razvijeniju zemlju sveta. O tome koliko se naši proizvođači i prometnici malo interesuju za ovu oblast, koliko zanemaruju solidno spremanje za uspešnu delatnost u toj oblasti pokazuju i žalosne činjenice da o navedenim interpretativnim brošurama skoro niko i pojma nema (a dosta su pristupačne cenom), s jedne strane, i da je knjižica R. Pašajlića i D. Stankovića »Evropski standardi za voće i povrće«, Beograd, 1970, ostala neprodana i gotovo nepoznata.

Mi smo imali prilike da pre nekoliko godina dobijemo na besplatnu upotrebu sva klišea iz ovih brošura od OCDE. To nismo iskori-

stili. Tu priliku su obilno koristili Bugari i Grci, kao i neki drugi.

Ove brošure su u stvari kolektivno delo najistaknutijih stručnjaka iz oblasti proizvodnje i prometa voća i povrća. Naročito se brižljivo, studiozno odabiraju fotografije, i to na plenarnim zasedanjima »Režima«. Prihvataju se samo one za koje niko ne učini nikakvu primedbu. Isto tako i tekst se dostavlja svim delegacijama na razmatranje i stavljanje primedaba.

U toku je priprema većeg broja ovih interpretativnih brošura. Neke su već u štampi (za krompir i dr.) — druge će se definitivno pripremiti posle zasedanja koje je zakazano u periodu od 21. — 25. novembra, 1977. god. Treba li posebno isticati da je nenaknadiva šteta što mi ove brošure ne koristimo?

Pored ovog posla na izdavanju interpretativnih brošura (kojih je do sada izišlo 6 na ukupno 807 stranica), kojima se vrlo uspešno deluje na poboljšanje prometa voća i povrća, »Režim« se naveliko bavi i nizom drugih zadataka, čijim se izvršavanjem doprinosi unapređenju voćarsko-povrtnarske privrede. Među ovima treba spomenuti: ujednačenje certifikata o kontroli kvaliteta voća i povrća, jer je nenormalno da sve u ovoj oblasti bude standardizovano, osim toga, ujednačenje postupaka kontrole; spremanje kadrova na međunarodnom planu; šira primena standardizacije drvene ambalaže kako bi ona pokrivala oba tipa paleta sa 100 posto, kao i standardizacija samih paleta; uvođenje paletizacije u međunarodnom prometu voća i povrća, koja ima ogromnih tehničko-bioloških prednosti; evolutivne promene paradajza, jabuka i agruma, sa zadatkom da se utvrde uzroci kvarjenja u toku transporta ovih proizvoda, što će se vremenom proširiti i na ostale vrste voća i povrća; razmatranje i usvajanje dokumenta Nacionalne laboratorije za ambalažu o prednostima i mogućnostima šire primene savremenog komercijalnog pakovanja voća i povrća; razmatranje više interpretativnih brošura, za koje treba odabrati i fotografije, kako bi se dale u štampu; pretres predloga nekih novih standarda, na primer, o pitomom kestenu i dr.; razmatranje dokumenta o uzusima savremene uspešne trgovine voćem i povrćem itd.

Gotovo sve je to obuhvaćeno dnevnim redom narednog, 17. plenarnog zasedanja »Režima« OCDE/21-25. nov. 1977, u Parizu). O svemu tome će se, po već dobro uhodanoj praksi raspavljati veoma studiozno i svestrano. U tom pogledu ova plenarna zasedanja imaju obeležje neke vrste stručnih međunarodnih malih parlamenata iz oblasti voćarsko-povrtnar-

ske privrede. Na zasedanjima se sve veoma strogo odmerava sa gledišta interesa proizvođača i potrošača, odnosno izvoznika i uvoznika, pri čemu se često konfrontiraju mišljenja. Ipak se poštuju principi i tekovine nauke i tehnike, koji se samo angažuju kao sredstva uspeha i napretka. Teži se očigledno da se pruže instrumenti za unapređenje ove delatnosti na međunarodnom planu, jer drukčije i ne može, pošto i ovi proizvodi ne poznaju granice u svom prometu, kao što nema razlike u pogledu osnovnih fizioloških ljudskih potreba širom sveta.

Jugoslavija je skoro petnaest godina redovni član »Režima« OCDE za primenu međunarodnih standarda za voće i povrće, u kome je veoma cenjena, iz razloga što joj ugled u svetu obezbeđuje ponajviše aktivnost, dalekovidost i marksistička pravilnost stavova i poteza druga Tita.

Utoliko više smatramo da treba racionalnije koristiti sve usluge koje »Režim« može činiti razvoju i unapređenju naše voćarsko-povrtarske privrede, svakako izvanredno značanje poluge našeg ukupnog privrednog rasta. Time će ovaj međunarodni stručni parlament postati i naš uspešni instrument unapređenja voćarstva i povrtarstva. Inače, jasno je da su to privredne delatnosti sa izvršnim perspektivama razvoja i uspeha, zasnovanim na uslovima sredine, na efikasnosti društvenog sektora proizvodnje, na sposobnosti i inventivnosti naših kadrova i na našem sistemu samoupravljanja. Svi su izgledi da bi korišćenje tih pomoći doprinelo pravom procvatu ove privredne naše zemlje. Mi smo u stanju da tu privredu podignemo na takav stepen da ona postane važan činilac u globalnoj strategiji proizvodnje hrane, i to i u širim razmerama, i to hrane od izuzetne biološke vrednosti, hrane kao uslova zdravlja i radne sposobnosti stanovništva. Pružaju se sve realnije šanse i za pojačanje izvoza voća, što naročito potvrđuje ova godina kada se računa da će se ukupno izvesti do 3000 vagona samo jabuka.

Mi smo u stanju nesumnjivo da ponudimo izvrstan kvalitet proizvoda, uslovljen često optimalnim činiocima sredine, odličnim savremenim asortimanom, dobrom fitotehnikom i zaštitom (u društvenom sektoru) i drugim pogodnostima.

Međutim, mi nismo još pružili dokaze da smo shvatili nužnost da blagovremeno i što

pažljivijom berbom i besprekornim postupcima s voćem od berbe do upotrebe obezbedimo održavanje neumanjenog kvaliteta plodova i onda kada oni stignu do krajnjih korisnika, onih koji su najviše i pozvani da se izjašnjavaju o upotrebnoj vrednosti ovih naših roba. A to je upravo ona presudna karika u lancu realizacije voća i povrća, koja kad se uhvati i čvrsto drži — povlači čitav lanac uspeha i napretka. U protivnom mi ćemo dovesti u pitanje svaku našu šansu za znatnije povećanje izvoza.

I upravo u tom cilju moramo svestranije i pomnije pratiti, dobro poznavati i racionalno iskorišćavati sve aktivnosti »Režima« za voće i povrće OCDE, koje su usmerene samo na poboljšanje proizvodnje i prometa ove hrane. Potrebe za tim su sve veće što se više suočavamo s oštricom međunarodne konkurencije kvaliteta i cena. Mi ovome moramo posvetiti mnogo više pažnje nego do sada i zbog toga što imamo i ambicije, i šanse, i mogućnosti da vršimo sve značajniju ulogu u pomaganju zemljama u razvoju, koje moraju unapređivati prvenstveno svoju voćarsko-vinogradarsku privredu, kao presudan činilac životnog standarda i napretka, a standardizacija igra u tome izuzetno značajnu ulogu.

Iz izloženog se jasno vidi da Jugoslavija ima sve uslove da do procvata razvije voćarsko-povrtarsku privredu, vrlo značajnog izvora nezamenljive, neophodne hrane, činioca zdravlja, otpornosti, radne sposobnosti stanovništva. Jedan od presudnih uslova da se to ostvari je nesumnjivo maksimalno unapređenje prometa, koji se mora zasnivati ponajviše na doslednoj standardizaciji — proizvoda, opreme i svega ostalog.

U tom cilju naročito se nameće imperativ boljeg korišćenja iskustava i napora »Režima« za voće i povrće OCDE u Parizu. Time ćemo steći nov značajan i moćni instrument procvata naše voćarsko-povrtarske ponude u celini.

Kao najbolji način za ostvarenje ovog nužnog zadatka, koji se sasvim realan, mi smatramo da naši odgovarajući privrednici i prometnici moraju da se više okupljaju oko Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, jer iskustvo pokazuje da je u tome ključ uspeha. Ovo utoliko pre što za takvo rešenje nema praktično nikakvih značajnijih smetnji.

primena propisa i standarda

Milan Bucalo, pravni savetnik JZS

Kao što je poznato, krajem avgusta 1977. godine, stupio je na snagu Zakon o standardizaciji (dalje: Zakon), a time je i počela njegova primena.

U vezi sa primenom Zakona, potrebno je istaći neke njegove osnovne karakteristike radi boljeg sagledavanja obima poslova i problematike koju on u sebi sadrži.

Pre svega, treba naglasiti da Zakon predstavlja spajanje dva dosadašnja zakona: Zakona o jugoslovenskim standardima i normama kvaliteta proizvoda i Zakona o tehničkim normativima. Na ovaj način se veoma mnogo dobilo u preglednosti i sistematici ove, u osnovi jedinstvene zakonske materije sa gledišta standardizacije. Prednost, međutim, nije samo u tome. Zakon je, naime, mnoge dosadašnje pravne institute, pojmove i nadležnosti, preciznije i određenije definisao, koristeći iskustva stečena u primeni dosadašnjih zakonskih propisa.

S druge strane, Zakon je uveo i niz novih pravnih instituta, pa i čitave sisteme — kakav je slučaj sa atestiranjem. Jednom rečju, donošenjem ovog Zakona, objedinjena je u celini materija standardizacije.

Najzad, novim zakonskim rešenjem znatno je povećan celokupan obim poslova u oblasti standardizacije u odnosu na dosadašnje stanje.

Otuda, je razumljivo, da postoji izuzetno interesovanje svih činilaca u oblasti standardizacije, a posebno organizacija udruženog rada, u vezi sa primenom Zakona i rešenja koja on donosi upravo radi toga je Jugoslovenski zavod za standardizaciju (dalje: Zavod), u punoj saradnji sa svim republičkim i pokrajinskim privrednim komorama i organizovao savetovanja u vezi sa primenom Zakona. Ova savetovanja su do sada održana skoro u svim regionima zemlje a na njima je od strane stručnih radnika Zavoda prikazivan i komentaran Zakon. Kroz diskusiju, komentare i pitanja, vršena je razmena mišljenja, pre svega sa predstavnicima organizacija udruženog rada.

Polazeći od činjenice da je Zakon dao niz novih i drukčijih rešenja u odnosu na dosadašnje zakonske propise, Zavod će kroz svoj bilten »Standardizacija«, nastaviti sa prikazivanjem pojedinih zakonskih odredaba, bližim objašnjenjima pojedinih instituta, sa mišljenjima zakonskih odredaba, bližim objašnjenjima u vezi sa primenom Zakona, odgovorima na pojedina značajna i komplikovana pitanja i sl., nastojeći da za saradnike biltena angažuje što širi krug poznavalaca materije standardizacije, a posebno stručnjaka iz neposredne proizvodnje.

Smisao pomenutih savetovanja i napisa u biltenu »Standardizacija« je povezivanje Zavoda sa svim činocima iz oblasti standardizacije, a pre svega sa neposrednom proizvodnjom a u interesu organizacija udruženog rada koje primenjuju propise donesene na osnovu Zakona. Ovo je utoliko logičnije kada se imaju u vidu, ne samo odredbe Zakona koje govore o načinu donošenja jugoslovenskih standarda, već i praksa Zavoda da i druge propise donosi uz najšire konsultovanje organizacija udruženog rada i drugih zainteresovanih organizacija i organa.

Imajući u vidu napred izloženi koncept biltena »Standardizacija«, u ovom broju će se dati bliži prikaz tri instituta iz opštih odredaba Zakona, koji, zbog svoga značaja i drukčijih rešenja u odnosu na dosadašnje zakonske odredbe koje su regulisale tu materiju, po našem mišljenju, to zaslužuju.

1) **Obaveza preispitivanja** (čl. 4. Zakona).

Zakonom je utvrđeno obavezno preispitivanje jugoslovenskih standarda, tehničkih normativa i normi kvaliteta i to najdocnije u roku od pet godina od dana njihovog donošenja.

U vezi sa ovom zakonskom odredbom, valja imati u vidu sledeće:

— da se obavezno preispitivanje ne odnosi samo na jugoslovenske standarde, tehničke normative i norme kvaliteta, donesene na osnovu ovog Zakona, već i na sve one propise donesene po ranije važećim zakonima i

— da pod pojmom »obavezno preispitivanje« ne treba shvatiti automatski i obaveznu reviziju. Naime, da li će neki od navedenih propisa biti revidovan ili ne, to svakako zavisi od toga da li će se za to ukazati potreba sa bilo kog aspekta. Bitno je, međutim, da obaveza preispitivanja postoji i da se time želi postići aktuelnost i valjanost tih propisa.

Međutim, ako ovu odredbu treba posmatrati i sa praktične strane, odnosno obavezu preispitivanja te celokupne regulative u okviru maksimalno datog roka, onda se dolazi do zaključka da se radi o izuzetno obimnom poslu. Naime, ako se ima u vidu da postoji oko 9.000 jugoslovenskih standarda, tehničkih normativa i normi kvaliteta, te ako se u ovom momentu kao maksimalno dozvoljeno granično vreme za preispitivanje uzme kraj 1982. godine, dolazi se do podatka da se radi o preko 8.000 ovih propisa, koji podležu obavezi preispitivanja. Uz to, sigurno se mora računati da će se, zbog prevaziđenosti tehničkih i drugih rešenja, znatan broj ovih propisa morati podvrći reviziji. Najzad — kada je reč o rokovima — mora se imati u vidu dosta dug proceduralni postupak u pogledu revizije standarda, koji je, uzgred budi rečeno, istovetan sa postupkom kod donošenja novih standarda, a sa čime se, takođe, mora računati u planiranju vremena.

Polazeći od ovakve situacije, Zavod je već preduzeo određene mere, te je, u pogledu jugoslovenskih standarda, u postupku sledeće:

- izrada analize brojnog stanja važećih jugoslovenskih standarda po granama i glavnim grupama, u zavisnosti od perioda njihovog donošenja;
- izrada kritičkih primedbi na kvalitet važećih jugoslovenskih standarda i izrada predloga za njihovo poboljšanje;
- izrada predloga za ubrzanje postupka za reviziju važećih jugoslovenskih standarda, koji su u pogledu tehničkih rešenja već zastareli.

Čini se da nije potrebno posebno isticati svu obimnost i značaj ovih poslova, ali je sasvim izvesno da će ih Zavod moći obaviti jedino uz najpunije angažovanje stručnjaka iz organizacija udruženog rada, drugih zainteresovanih organizacija i organa.

2) **Primena stranih standarda i tehničkih propisa** (čl. 2. i 12. Zakona).

Kada je reč o primeni stranih standarda i tehničkih propisa, zakonski prilaz ovoj materiji je sledeći:

— pre svega, Zakon utvrđuje potrebu usaglašavanja jugoslovenskih standarda, tehničkih normativa i normi kvaliteta sa međunarodnim standardima i tehničkim propisima u pogledu tehničkih i tehnoloških rešenja koja oni sadrže, kao i u pogledu termina, oznaka, simbola i dr., ali samo ako to usklađivanje odgovara interesima i mogućnostima Jugoslavije.

Ovde je važno napomenuti da se ne radi o direktnoj i neposrednoj primeni međunarodnih standarda i tehničkih propisa, već o usklađivanju propisa donesenih na osnovu Zakona sa međunarodnim standardima i tehničkim propisima.

— Direktna i neposredna primena međunarodnih standarda i tehničkih propisa moguća je na osnovu ili u okviru međunarodnog sporazuma koji zaključi Jugoslavija i to u skladu sa aktom o ratifikaciji tog međunarodnog sporazuma;

— direktna i neposredna primena međunarodnih i stranih (nacionalnih) standarda i tehničkih propisa moguća je i u slučajevima poslovno - tehničke saradnje i dugoročne kooperacije sa inostranstvom, ulaganja sredstava stranih lica u domaće organizacije i drugim oblicima privredne saradnje sa inostranstvom, ali samo po prethodnoj odluci Saveznog izvršnog veća, donesenoj na predlog Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju.

3) **Saobraznost propisanim svojstvima i karakteristikama kvaliteta** (čl. 8. Zakona).

U cilju obezbeđenja kvaliteta proizvoda, radova, odnosno usluga, Zakon je obavezao proizvođače, izvođače radova i vršioce usluga da u toku procesa rada obezbede ispunjenje uslova i zahteva koji su određeni propisima donesenim na osnovu Zakona i da u tom cilju vrše kontrolu.

Organizacija koja proizvod stavlja u promet dužna je da prethodno proveri da li taj proizvod ispunjava propisane zahteve.

Obavezi proveravanja ispunjenja uslova i zahteva utvrđenih propisima donesenim na osnovu Zakona, podležu i uvezeni proizvodi, a to proveravanje — pod uslovima i na način koji su određeni tim propisom — dužan je da obezbedi uvoznik, odnosno zastupnik strane firme pri prodaji robe sa konsignacionog skladišta.

U osnovi, slične odredbe su postojale i u ranijem Zakonu o jugoslovenskim standardima i normama kvaliteta proizvoda. Međutim, nedostojale su odredbe o tome ko je mogao vršiti to proveravanje, što je u praksi izaziva-

lo teškoće i nesporazume. Upravo tu prazninu popunjava novi Zakon, koji utvrđuje da ovo proveravanje može da vrši sam proizvođač ili organizacija koja je za odgovarajuću delatnost registrovana u Jugoslaviji i koja raspolaže odgovarajućim stručnim kadrovima i opremom.

Zakon ne ostavlja prazninu ni u slučaju da se određeni proizvod ne može ispitati u Jugoslaviji, zbog nedostatka odgovarajuće opreme kod domaćih organizacija udruženog rada koje vrše ispitivanje, već utvrđuje da u tak-

vom slučaju ispitivanje proizvoda može da izvrši i strana organizacija koja obavlja odgovarajuću delatnost u inostranstvu, s tim da takvu organizaciju odredi Zavod i da strana organizacija ispitivanje može vršiti samo u skladu sa jugoslovenskim propisima.

Ovde je takođe važno napomenuti da proveravanje u smislu odredaba čl. 8. Zakona, ne treba poistovećivati niti dovodit u vezu sa postupkom utvrđivanja saobraznosti karakteristika kvaliteta proizvoda propisanim karakteristikama kvaliteta radi izdavanja atesta.

počela je sa radom ISO informaciona mreža — ISONET

Gordana Stojanović, dipl. ing.

Jedan od bitnih zadataka Međunarodne organizacije za standardizaciju — ISO je, pored donošenja međunarodnih standarda, da obezbeđuje informacije o standardizaciji. U okviru ovog zadatka, Centralni sekretarijat ISO prikuplja i obrađuje informacije o celokupnoj delatnosti ISO, a članice ISO vrše automatsku razmenu standarda i informacija o standardima. Međutim, poslednjih godina se pokazalo da je ISO — sistem informisanja neadekvatan razvoju standardizacije u svetu, kako u pogledu tehnike, tako i u pogledu sadržaja informacija i da je neophodno uvoditi najsavremenije metode i sredstva za obradu informacija o standardima, o drugim tehničkim propisima i o svemu što je u vezi sa njima. Kao rezultat višegodišnjih proučavanja i priprema, rođena je ISO informaciona mreža ISONET.

Prvu grupu korisnika standarda čine svi oni koji rade na izradi standarda: internih, granskih, nacionalnih, regionalnih ili međunarodnih. Oni moraju imati uvida u stanje standarda i sličnih tehničkih propisa na drugim nivoima. Ovo je potrebno, kako radi korišćenja postojećih rešenja u standardima, tako i radi potrebnih usaglašavanja standarda različitih nivoa, da bi se u njima izbegla dupliranja kao i protivrečne odredbe. Informacije o postojanju standarda za određeno područje i sami standardi potrebni su u periodu planiranja određene standardizacije, u toku izrade standarda i održavanja novodonešenih standarda. Treba takođe biti u toku sa eventualnim izmenama i dopunama standarda odnosno drugih dokumenata koji su služili kao baza, ili su u nekoj vezi sa novodonešenim standardom.

Razvojni stručnjaci, konstruktori, stručnjaci koji brinu o kvalitetu proizvoda, stručnjaci koji se bave izvozom i uvozom proizvoda, stručnjaci koji vrše inspekciju kvaliteta proizvoda i drugi, sačinjavaju drugu grupu korisnika standarda. Oni moraju imati najpre potpune informacije o tome da standardi za od-

ređen proizvod ili drugi predmet standardizacije postoje. Zatim, moraju doći i do samih standarda.

I prva i druga grupa korisnika standarda najčešće zahteva standarde koji pripadaju različitim zbirkama: od internih preko granskih, nacionalnih do međunarodnih. Svaka takva zbirka standarda je indentificirana jezikom na kome se njeni standardi, posebnim sistemom označavanja standarda, načinima i sredstvima informisanja o promenama u zbirkama, formatom i drugim spoljnim obeležjima koja su bitna za standarde prilikom njihovog pretraživanja.

Informacione usluge o standardima vrše uglavnom nacionalne institucije za standardizaciju koje prikupljaju zbirke nacionalnih, regionalnih i međunarodnih standarda. Njihova produžna ruka su informaciono-dokumentacione službe većih proizvodnih i naučno-istraživačkih organizacija koje prikupljaju i zbirke internih i granskih standarda.

Godinama se u okviru organizacija — članica ISO vrši razmena nacionalnih standarda, kataloga i informacionih publikacija. Sada ima oko 250000 nacionalnih standarda u svetu. Procenjuje se da se dnevno 1500 standarda distribuira iz institucija za standardizaciju iz jednog dela sveta, drugim institucijama. Automatska razmena u okviru ISO je uvedena u vreme znatno manjeg broja članica ISO. Sada u razmeni učestvuje oko sedamdeset zemalja. Zbog velikog obima poslova za obradu svih nacionalnih standarda koji svakodnevno pristižu u institucije za standardizaciju, u većini institucija se sređuju standardi samo jednog broja zemalja koji se u dotičnoj zemlji najčešće koriste. Ostali novi standardi se čuvaju u paketima i pretražuju prema potrebi. Procenjuje se da se blizu 90 posto troškova informacionih usluga nepotrebno rasipa pri ovakvom informacionom sistemu.

Ovaj sistem razmene informacija u okviru ISO nije mogao više zadovoljiti u pogledu brzine, sveobuhvatnosti i oblika savremene zahteve za informacijama o standardima. U

institucijama za standardizaciju su stvorene ogromne zbirke dokumentacije kojima je pristup slab, a čije je pretraživanje sporo.

Drugi problem koji je godinama sve izraženiji je nedostatak informacija o drugim dokumentima koji regulišu tehnička pitanja. Tu spadaju tehnički normativi, uredbe, zakoni, propisi i drugi dokumenti koje donose vladini organi i organizacije, republički organi i organizacije, udruženja proizvođača, potrošača, međuvladine organizacije i drugi. Smatra se da u svetu ima isto toliko drugih normativnih dokumenata koliko i standarda, znači oko 250000 dokumenata. Za ove vrste dokumenata su zainteresovane iste grupe korisnika kao i za standarde, jer dok je jedan tehnički problem u jednoj zemlji rešen standardom, u drugoj je to učinjeno zakonom, u trećoj drugim propisom itd. Veza između različitih vrsta dokumenata tehničke regulative je prisutna kako na nacionalnom nivou, tako na međunarodnom i regionalnom; državni zakoni i propisi često upućuju na standarde, a međuvladine konvencije na regionalne i međunarodne standarde. Zbog toga se informacioni sistem o tehničkoj regulativi ne može orijentisati samo na standarde, ili samo na druge vrste propisa, on mora obuhvatiti sve ove dokumentacije, kako bi korisniku mogla da se pruži kompletna informacija.

Sledeći problem sa kojim se sukobljavaju korisnici informacija o standardima i standarda je kako tražiti informaciju koja je potrebna, a da odgovor bude sveobuhvatan i dovoljno brz. Svaka zbirka dokumenata ima svoj način indeksiranja i označavanja, drugačije srednje liste i indekse u katalogima i odgovor se ne može dobiti na jednostavan upit. Informaciono-dokumentaciona služba za standarde mora po posebnim obeležjima pretraživati različite zbirke standarda da bi dala zahtevaocu informacija kompletan odgovor, a to zahteva dosta vremena.

Da bi poboljšale svoje usluge informacija o standardima, pojedine nacionalne institucije za standardizaciju su počele da ulažu veća sredstva u svoje informacione sisteme pojačavajući kadrovsku strukturu informacionih službi i uvodeći sredstva automatizacije za obradu podataka o standardima. Posle višegodišnjih radova, ove organizacije su došle do saznanja da se ulaganja u automatizovani informacioni sistem samo o nacionalnim dokumentima ne isplate i da bi morali biti obuhvaćeni i strani dokumenti koji su interesantni za korisnike u datoj zemlji. To je bilo moguće samo uz međusobne dogovore između zemalja o zajedničkim postupcima

priprema, obrade i isporuke informacija o standardima.

Tako je pre 10 godina formiran, u okviru ISO, Komitet za informacije — INFACO čiji je zadatak bio da se bavi ovim pitanjima. INFACO je u toku svog višegodišnjeg rada razradio koncepciju ISO informacione mreže o standardima — ISONET, u čemu je imao pomoć i podršku Organizacije za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija — UNESCO. U septembru 1976. godine, na 8. zasedanju komiteta INFACO, usvojen je Statut ISONET i sastav prvog Izvršnog odbora ISONET.

Prema Statutu ISONET, osnovni ciljevi ISONET su:

- da unapređuje saradnju između njenih članica po pitanjima informacija,
- da olakša transfer tehnologije u svetu,
- da doprinosi smanjivanju tehničkih prepreka u trgovini,
- da pomaže koordinaciju standardizacije i sprovođenje u život standarda unapređujući protok informacija o standardima, drugim tehničkim dokumentima i materijalima koji su sa ovim u vezi.

Članovi ISONET su organizacije nadležne za cirkulaciju informacija o standardizaciji. »Nacionalne članice« ISONET su one organizacije — članice ISO koje žele da budu članice ISONET. Ukoliko jedna članica ISO ne želi da bude nacionalna članica ISONET, ona može imenovati drugu organizaciju iz svoje zemlje kao nacionalnu članicu ISONET, ili organizaciju iz druge zemlje, čime ova druga postaje nadležna za taj region. »Pridružena članica« ISONET može biti organizacija iz date zemlje koju imenuje nacionalna članica ISONET na osnovu njenog zahteva. Pridružene članice su dužne da svoj rad usklade sa Statutom ISONET. Za pridružene članice se mora znati koje područje pokrivaju (koji region, vrstu dokumenata). U svakoj zemlji će nacionalna članica i pridružene članice obrazovati podmrežu ISONET.

Opštu politiku ISONET vode Savet ISO i komitet INFACO, dok je izvršni organ ISONET, Izvršni odbor koji ima 9 članova i predsednika koga imenuje INFACO, a potvrđuje Savet ISO. Prvi predsednik Izvršnog odbora ISONET je R. Frontard, Generalni direktor AFNOR, Centralni sekretarijat ISO vrši sekretarske usluge za ISONET.

Dužnosti i prava nacionalne članice ISONET su:

- da obezbeđuje merodavne informacije za druge članice ISONET o standardima i drugim tehničkim propisima sa svoje teritorije;

- da šalje drugim članicama ISONET zahteve za informacijama sa teritorija za koje su ove članice nadležne;
 - da preduzima odgovarajuće mere unapređenja svojih informacionih usluga kako bi na zahteve drugih mogla korektno da odgovara;
 - da kada se radi o zahtevima u vezi sa informacijama sa njene teritorije, koji su van okvira njene tehničke i dokumentalističke nadležnosti, upućuje na nadležne centre za naučne i tehničke informacije u svojoj zemlji;
 - da odgovara za indeksiranje standarda sa svoje teritorije, prema pravilima utvrđenim Priručnikom za indeksiranje ISONET;
 - da vrši razmenu informacija na unificiranim radnim listovima prema Priručniku ISONET;
 - da teži da stvori indekse standarda identične onima koje imaju druge zemlje, da bi u okviru razmene mogla da odgovara na pitanja korisnika iz drugih zemalja;
 - da informiše korisnike standarda iz svoje zemlje o uslugama ISONET i da učestvuje u različitim aktivnostima ISONET i INFECO.
- Slične odgovornosti ima Centralni sekretarijat ISO, kada se radi o međunarodnim organizacijama i njihovim dokumentima.

Iz ovih statutarnih obaveza članica ISONET proizilazi želja za unapređenjem brze cirkulacije informacija o standardima i drugim tehničkim propisima koji se nalaze na teritorijama zemalja koje pripadaju mreži. ISONET ima za cilj da trenutno nagomilane zbirke standarda u svakoj instituciji za standardizaciju, zameni aktivnim informaciono-dokumentacionim sistemom u kome će se obezbediti efikasan sistem razmene bibliografskih podataka, praćen nabavkama odgovarajućih dokumenata. Sistem za obradu dokumenata baziran je na analizi sadržaja dokumenata uz pomoć deskriptora iz ISO tezaurusa. Sistem je nezavisan od jezika jer se razmena informacija između zemalja vrši pomoću šifri koje se dodeljuju deskriptorima i koje su zajedničke za sve članice mreže. Zajednički postupak i sredstva razmene će obezbediti da se bibliografske datoteke mogu spajati, izradivati zajedničke klasifikacije i selekcije oblasti, isti poredak podataka i pravila pisanja prilikom razmene i slično. Ovi mnogobrojni zadaci se mogu na zadovoljavajući način izvršavati upotrebom računara, zato će članice, prema svojim mogućnostima, uvoditi automatsku obradu podataka o standardima.

Metodološke pripreme za početak funkcionisanja ISONET su u završnoj fazi. Na zasedanju INFECO, oktobra 1977. godine u Ženevi,

razmatrani su pored ostalih sledeći važniji dokumenti:

- Smernice o nacionalnim informacionim centrima o standardima,
- Priručnik ISONET sa radnim listom i postupkom za održavanje Tezaurusa ISO,
- Smernice za vođenje registara organizacija koje donose tehničku regulativu,
- Program obuke kadrova.

Izrađen je Tezaurus ISO sa 9000 pojmova na engleskom i francuskom jeziku. U izradi je verzija tezaurusa na ruskom, španskom drugim jezicima. Tezaurus je na raspolaganju svim članicama ISO i može se koristiti pri razmeni informacija o standardima i »prevodjenju« na jezike članica ISONET.

Oktobra 1977. godine održani su Simpozijumi o ISONET-u u organizaciji ISO i UNESCO i Seminar o sredstvima i postupcima u okviru ISONET-a, u organizaciji ISO i AFNOR. Ovim skupovima je prisustvovao veliki broj predstavnika iz većine organizacija — članica ISO što pokazuje da postoji veliko interesovanje za savremeno organizovanom razmenom podataka o standardima kakvu predviđa ISONET. Na Seminaru su praktično korišćeni Tezaurus ISO, pri indeksiranju pojedinih nacionalnih standarda i drugih dokumenata i ISONET — radni list za razmenu informacija. Takođe je bilo diskusije o mnogobrojnim problemima koji se odnose na organizaciju i postupke rada u informaciono-dokumentalističkim službama za standarde, izradu i održavanje tezaurusa, obradu podataka u računarima i slično. Stručnjaci iz automatizovanih informacionih centara o standardima su bili glavni nosioci diskusija o formatu za razmenu podataka o standardima na magnetnim trakama, o kompatibilnosti sistema računara, terminološkim bankama podataka i sličnim pitanjima. Ovo je prvi seminar iz niza seminara za osoblje informacionih centara o standardima i korisnike njihovih usluga, i preporučeno je da se isti održavaju na nivou regiona, kao i u pojedinim zemljama, prema programima koje je izradio INFECO.

U okviru obaveza u ISONET, Centralni sekretarijat ISO je izdao 10 bibliografija međunarodnih standarda i drugih dokumenata za pojedine oblasti. *U Odseku standardoteke JZS mogu se dobiti informacije o načinu nabavke ovih dokumenata.* Vrednost ovih publikacija je u tome što one, pored podataka o ISO standardima, sadrže podatke i o drugim međunarodnim dokumentima za odgovarajuće oblasti. Izdata je takođe publikacija »Directory of international standardizing bodies« koja sadrži podatke o 42 međunarodne organizacije o njihovim punim i skraćenim

nazivima, adresama, oblastima koje pokrivaju, statusu njihovih dokumenata, njihovim telima i članicama itd.

Već prilikom prijavljivanja za članstvo u ISONET pokazalo se da većina članica ISO ne može da ispuni odmah sve odredbe Statuta ISONET, naročito kada se radi o normativnim dokumentima. Zbog toga će Izvršni odbor ISONET, na svojoj sednici u decembru ove godine, doneti smernice o stupnjevitom učlanjenju u ISONET. I ISONET još nije počeo da funkcioniše kada se radi o njegovim glavnim aktivnostima. Zahvaljujući naporima jednog broja članica ISO i Centralnog sekretarijata ISO kao i pomoći i podršci UNESCO, većina pripremljenih radova je urađena. Sada je red došao na nacionalne članice ISONET-a da ulože znatne napore da bi stvorile svoje informacione baze prema pravilima ISONET i nacionalne informacione mreže o tehničkoj regulativi. Podršku ISONET mreži će svakako dati i druge međunarodne

organizacije kao što je GATT, jer u njoj vide najmoćnije sredstvo za otklanjanje tehničkih prepreka međunarodnoj razmeni.

Jugoslovenski zavod za standardizaciju, kao član ISO, prijavio je svoje članstvo za nacionalnu članicu ISONET. Ovo učlanjenje dolazi u periodu kada se u Zavodu i inače radi na unapređenju informisanja o standardizaciji u našoj zemlji. Zavod je u svom programu predvideo radove na stvaranju savremenijeg sistema informacija o standardima i primeni automatske obrade podataka prema potrebi, kao i izradu analize potreba i mogućnosti za stvaranje jugoslovenske informacione mreže kako o standardima, tako i o ostalim dokumentima tehničke regulative koji su od značaja za rad na standardizaciji.

Zbog toga, učlanjenje u ISONET treba shvatiti i kao potrebu usklađivanja jugoslovenskog sistema sa međunarodnim sistemom i sistemima informacija o standardima u drugim zemljama.

JUS M.K3.061	—	Štit brave za vrata. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.065	—	Mali štit za cilindrični uložak. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.066	—	Mali štit za ključ. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.067	—	Mali štit za kvaku. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.231	—	Usadni jezičak. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.233	—	Prozorski zatvarač za jednodelni prozor. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.234	--	Prozorski zatvarač za jednodelni ili više delni prozor. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.238	—	Prozorska dvokraka kvakica. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.239	—	Prozorska jednokraka kvakica sa štitom za usadni jezičak. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JRS M.K3.240	—	Prozorske kvakice. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS M.K3.265	—	Prihvatne ploče za uske brave za vrata. Oblik i mere	— — — — —	10.—
JUS C.C3.120	—	Profili, šipke i žica od aluminijumskih legura. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	— — — — —	20.—
JUS C.T3.005	—	Tvrdo i meko lemljenje. Definicija i označavanje	— — — — —	10.—
JUS N.C1.300	—	Aluminijumska žica za nadzem. vode. Poluproizvod	— — — — —	20.—
JUS C.T7.239	—	Anodna oksidacija aluminijuma i aluminijumskih legura: „ Ispitivanje stepena sjajnosti anodno oksidisane površine	— — — — —	17.—
JUS C.T7.240	—	„ Ispitivanje izolacije oksidnog sloja merenjem probajnog napona	— — — — —	10.—
JUS C.T7.241	—	„ Određivanje otpornosti anodno oksidisanih slojeva prema prskanju prilikom savijanja	— — — — —	14.—

Proizvodi na bazi polimera:

JUS G.E0.050	—	„ Antistatični i provodljivi proizvodi. Merenje otpornosti na gotovim proizvodima	— — — — —	20.—
JUS G.E0.053	—	„ Utvrđivanje sposobnosti odvođenja statičkog elektriciteta podnih pokrivača i obloga. Metode merenja električne otpornosti	— — — — —	14.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 15. jula 1977. godine.

JUS G.E0.049	—	Proizvodi na bazi polimera. „ Metode merenja specifične otpornosti na antistatičnim i provodljivim epruvetama od polimera	— — — — —	17.—
--------------	---	--	-----------	------

Navedeni standard primenjuje se od 15. jula 1977. godine.

»Službeni list SFRJ« br. 34/77 od 8. VII. 1977. godine.

JUS C.B0.508	—	Čelici otporni prema starenju. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	— — — — —	26.—
JUS C.B4.014	—	Kotlovski limovi od nelegiranih i niskolegiranih čelika. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	— — — — —	29.—
JUS U.M1.016	—	Beton. Ispitivanje otpornosti prema dejstvu mraza	— — — — —	23.—
JUS U.F2.011	—	Završni radovi u građevinarstvu: „ Tehnički uslovi za izvođenje keramičarskih radova	— — — — —	41.—
JUS U.F2.016	—	„ Tehnički uslovi za izvođenje parketarskih radova	— — — — —	14.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu od 1. avgusta 1977. godine.

Protiveksplozijska zaštita:

JUS N.S8.030	—	„ Aparat za određivanje maksimalnog eksperimentalnog sigurnosnog proreza	— — — — —	14.—
JUS N.S8.031	—	„ Metod za određivanje maksimalnog eksperimentalnog proreza	— — — — —	10.—
JUS N.S8.401	—	„ Punjenje čvrstim materijalima	— — — — —	14.—

JUS N.S8.421	—	„ Ispitivanje električnih uređaja zaštićenih čvrstim materijalima — — — — — — — — — —	10.—
JUS N.S8.501	—	„ Uronjavanje u tečnosti — — — — — — — — — —	17.—
JUS N.S8.521	—	„ Ispitivanje električnih uređaja koji su zaštićeni uronjavanjem u tečnosti — — — — — — — — — —	10.—
JUS N.S8.601	—	„ Nadpritisak — — — — — — — — — —	10.—
JUS N.S8.621	—	„ Ispitivanje električnih uređaja u zaštiti nadpritisakom	6.—
JUS N.S8.701	—	„ Punjenje peskom — — — — — — — — — —	14.—
JUS N.S8.721	—	„ Ispitivanje električnih uređaja koji su zaštićeni punjenjem peskom — — — — — — — — — —	10.—
JUS N.S8.741	—	„ Određivanje minimalne zaštite visine — — — — —	14.—
JUS N.S8.742	—	„ Konstrukcija i upotreba metalnog zaslona — — —	17.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu SFRJ«.

»Službeni list SFRJ« br. 38/77 od 29. VII. 1977.

JUS C.T7.302	—	Stepeni razvoja rđe na površinama zaštićenim premaznim sredstvima — — — — — — — — — —	23.—
JUS G.C0.011	—	Plastične mase. Skraćene oznake za nazive plastičnih masa — — — — — — — — — —	26.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu od 1. septembra 1977. godine.

JUS H.B8.313	—	Ispitivanje tehničkog natrijum-silikata i kalijum-silikata:	
		„ Uzroci i metode ispitivanja. Opšte odredbe — — —	10.—
JUS H.B8.314	—	„ Određivanje gustine proizvoda u rastvoru na 20°C. Metode pomoću aerometra i piknometra — — —	17.—
JUS H.B8.315	—	„ Određivanje suvih materija. Gravimetrijska metoda	10.—
JUS H.B8.316	—	„ Izračunavanje odnosa $\frac{\text{SiO}_2}{\text{Na}_2\text{O}}$ ili $\frac{\text{SiO}_2}{\text{K}_2\text{O}}$ — — —	10.—
JUS H.B8.317	—	„ Određivanje sadržaja silicijum-dioksida provođenjem u nerastvorljiv oblik. Gravimetrijska metoda — —	14.—
JUS H.B8.318	—	„ Određivanje sadržaja ugljen-dioksida (izraženog kao Na_2CO_3 ili K_2CO_3). Gasno-volumetrijska metoda	23.—
JUS H.B8.319	—	„ Određivanje ukupne alkalnosti (izražene kao Na_2O ili K_2O). Volumetrijska metoda — — — — —	10.—
JUS H.B8.331	—	„ Određivanje sadržaja gvožđa. Fotometrijska metoda sa 1—10 — fenontrolinom — — — — —	17.—

Proizvodi od gume:

JUS G.C6.040	—	„ Gumena creva za hidrauliku ojačana jednim i sa dva žičana opleta, tip V1 i V2 — — — — —	26.—
JUS G.6.041	—	„ Ispitivanje gumenih creva za hidrauliku — — — — —	23.—

Plastične mase:

JUS G.C6.420	—	„ Cevi od poliamida za motornu industriju — — —	23.—
JUS G.C6.421	—	„ Cevi od poliamida za tegljače i poluprikolice — — —	14.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu od 1. oktobra 1977. godine.

JUS B.C8.101	—	Metode hemijskih ispitivanja železnih ruda:	
		„ Određivanje vlage — — — — — — — — — —	29.—
JUS B.C8.106	—	„ Određivanje ukupnog železa — — — — — — — — — —	23.—
JUS B.C8.112	—	„ Određivanje fosfora — — — — — — — — — —	23.—
JUS B.C8.132	—	„ Određivanje higroskopne vlage — — — — — — — — — —	10.—
JUS B.C8.151	—	„ Određivanje čvrstoće rude u bubnju — — — — — — — — — —	20.—

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 15. oktobra 1977. godine.

međunarodna standardizacija

kalendar zasedanja

Kalendar zasedanja tehničkih komiteta, potkomiteta: Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO).

U ovoj rubrici objavljujemo nova sazvana i planirana zasedanja, prema informacijama iz Biltena ISO koja u prethodnim biltenima »Standardizacija« nisu objavljena.

Planirana zasedanja označena su znakom*.

Datumi i mesta ovih zasedanja biće naknadno definitivno određeni.

Zinteresovana preduzeća, organizacije i ustanove, koji žele da na svoj teret pošalju svoje stručnjake na neko od ovih zasedanja treba da se obrate Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju, Beograd, Slobodana Penezića — Krcuna br. 35 radi dobijanja potrebnih objašnjenja i uputstava.

Za učešće na zasedanju ISO potrebno je pismeno ovlašćenje Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, pošto je JZS u tim organizacijama učlanjen u ime naše zemlje.

ISO

1977

Oktobar

3—4	Ženeva	INFCO	— Stalni komitet za izučavanje naučnih i tehničkih informacija o standardizaciji
3—4	Varna	ISO/TC 34	— Poljoprivredni prehrambeni proizvodi
3—5	Kopenhagen	ISO/TC 108/SC 3	— Mehanički udar i vibracije. Upotreba i baždarenje instrumenata za merenje udara i vibracija
3—5	Keln	ISO/TC 153/SC 2	— Ventili za opštu upotrebu. Rad sa aktuatorima
3—7	Varšava	ISO/TC 97/SC 11	— Računske mašine i obrada informacija. Magnetne trake za računare
4—5	Cirih	ISO/TC 79/SC 2	— Laki metali i njihove legure. Anodni aluminijum
4—8	Kijev	ISO/TC 8/SC 7	— Brodogradnja. Unutarnja plovidba
5—6	Hamburg	ISO/TC 21/SC 3	— Vatrogasna oprema. Otklanjanje požara i alarmni sistemi

5—7	Filadelfija	ISO/TC 166/SC 1	— Keramički sudovi koji se koriste za hranu. Oslobađanje otrovnih materija
10—11	Insbruk	ISO/TC 5/SC 2	— Metalne cevi i fitinzi. Cevi od livenog gvožđa, fitinzi i spojke
10—12	Beč	ISO/TC 30/SC 7	— Merenje protoka tečnosti u zatvorenim kanalima. Merač protoka
10—12	London	ISO/TC 134/SC 3	— Veštačka đubriva. Fizičke osobine
10—14	Varšava	ISO/TC 97/SC 12	— Računske mašine i obrada informacija. Magnetne trake za registrovanje merenja
11—12	Frankfurt	ISO/TC 22/SC 20	— Drumaska vozila. Označavanje vozila
11—13	Pariz	ISO/TC 8/SC 5	— Brodogradnja. Mašine i cevovodi
11—13	Vašington	ISO/TC 145	— Grafički simboli
12—13	Vašington	ISO/TC 38/SC 19	— Tekstil. Otpornost tekstila prema dejstvu vatre
12—14	Štokholm	ISO/TC 22/SC 7	— Drumaska vozila. Uređaj za ubrizgavanje i prečišćavanje goriva
13—14	London	ISO/TC 134	— Veštačka đubriva
17—18	Tokio	ISO/TC 111	— Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor
17—19	Milano	ISO/TC 41/SC 1	— Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje) — Klinasti remeni i prenosnice za njih
18	Pariz	ISO/TC 95/SC 6	— Kancelarijske mašine. Mašine za obradu pošte i druge specijalne mašine
18—19	Frankfurt	ISO/TC 48/SC 1	— Laboratorijsko staklo posuđe i aparati. Volumetrijsko stakleno posuđe
18—19	Tokio	ISO/TC 111/SC 4	— Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Materijal
18	Tokio	ISO/TC 111/SC 1	— Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Lanci
19—20	Ženeva	ISO/TD 3	— Zgradarstvo
20	Milano	ISO/TC 41/SC 4	— Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje). Sinhroni remeni prenosnici
20	Frankfurt	ISO/TC 48/SC 2	— Laboratorijsko stakleno posuđe i aparati. Opšte laboratorijsko stakleno posuđe (izuzev mernih aparata)
20—21	Milano	ISO/TC 41/SC 3	— Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje. Transportni remeni
21	Frankfurt	ISO/TC 48/SC 4	— Laboratorijsko stakleno posuđe i aparati. Hidrometri
21	Ženeva	ISO/TC 59	— Zgradarstvo
21—22	Tokio	ISO/TC 111/SC	— Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Pribor
24—25	Moskva	ISO/TC 123/SC 1	— Klizra ležišta. Nazivi, definicije i klasifikacije
24 27	Luizijana	ISO/TC 121/SC 1	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu. Spojnice za aparate za anesteziju
24, 26, 27	Lenjingrad	ISO/TC 121/SC 6	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu. Sistemi cevovoda za medicinske gasove
24	Luizijana	ISO/TC 121	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu

25—27	London	ISO/TC 20/SC 5	— Aeronautika i kosmonautika. Klimatski i radni uslovi za avionsku opremu
25—27	Štokholm	ISO/TC 59/SC 1	— Zdravstvo. Modularna koordinacija
25—28	Pariz	ISO/TC 20/SC 3	— Aeronautika i kosmonautika. Termini i simboli za mehaniku leta
25—28	Berlin	ISO/TC 20/SC 10	— Aeronautika i kosmonautika. Cevi, cevne spojke i odgovarajuće zaptivke za vazduhoplove
25 28	Luizijana	ISO/TC 121/SC 2	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu. Endotrohilne tube i drugi pribori
25,	Luizijana	ISO/TC 121/SC 7	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu. Kontrola zagađenja
26	Luizijana	ISO/TC 121/SC 4	
26—27	Luizijana	ISO/TC 121/SC 3	— Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu. Aparati za disanje
26—27	Moskva	ISO/TC 123/SC 4	— Klizna ležišta. Metode proračuna kliznih ležišta
27—28	Pariz	ISO/TC 72/SC 4	— Tekstilne mašine i pomoćni uređaji. Mašine i uređaji za bojenje i doradu (oplemenjavanje bojenja, belenje i štampanje)
28—29	Moskva	ISO/TC 123	— Klizna ležišta

Oktobar/novembar

31—1	Milvoki	ISO/TC 96/SC 1	— Dizalice i drugi uređaji za dizanje i odgovarajuća oprema za ekskavatore. Postupak konstruisanja
31—4	London	ISO/TC 34/SC 10	— Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Stočna krana

Novembar

2—3	Milvoki	ISO/TC 96/SC 4	— Dizalice i drugi uređaji za dizanje i odgovarajuća oprema za ekskavatore. Metode ispitivanja
2—4	Pariz	ISO/TC 23/SC 5	— Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za obradu tla
2—4	London		— Nafta i proizvodi prerade nafte. Statičko merenje naftinih proizvoda
3—4	Berlin	ISO/TC 107/SC 6	— Metalne i druge neorganske prevlake. Staklasti i porculanski emajli
4	Milvoki	ISO/TC 96	— Dizalice i drugi uređaji za dizanje i odgovarajuća oprema za ekskavatore
4	Otava	ISO/TC 106	— Materijal i proizvodi za zubarstvo
7—8	London	ISO/TC 28/SC 6	— Nafta i proizvodi prerade nafte. Međunarodna kontrola tereta sa naftom
7—11	Tel Aviv	ISO/TC 138	— Cevi i fitinzi od plastičnih masa za transport fluida
8—9	London	ISO/TC 31/SC 9	— Gume, naplaci i ventili. Ventili i zračnice
8—9	Cirih	ISO/TC 83/SC 1	— Gimnastičke sprave i sportska oprema. Gimnastičke sprave
8—9	London	ISO/TC 119/SC 1	— Materijali i proizvodi metalurgije prahe. Terminologija
9—10	Pariz	ISO/TC 20/SC 11	— Aeronautika i kosmonautika. Vazduhoplovni materijal i njihova oprema

9—10	Beč	ISO/TC 43/SC 1	— Akustika. Buka
9—10	Frankfurt	ISO/TC 117/SC 3	— Industrijski ventilatori. Ispitivanje performansi ugrađenih ventilatora
9—11	Keln	ISO/TC 153/SC 3	— Ventil za opštu upotrebu. Sigurnosni i ispusni ventil
11	Beč	ISO/TC 43	— Akustika
11	Frankfurt	ISO/TC 117/SC 4	— Industrijski ventilatori. Određivanje standardnih mera ventilatora uključujući krovne ventilatore
14	London	ISO/TC 114/SC 6	— Časovničarstvo. Zlato i pozlaćivanje
14—15	Ženeva	ISCA	— Komitet za usmeravanje međunarodne standardizacije za pitanja široke potrošnje
14—15	Bolonja	ISO/TC 23/SC 7	— Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za žetvu i konzervaciju
14—15	Pariz	ISO/TC 46/SC 2	— Dokumentacija. Konverzija pisanih jezika
14—16	Lenjingrad	ISO/TC 70/SC 5	— Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Regulisanje terzione vibracije i specijalni zahtevi (npr. ciklični uslovi)
14—16	Štokholm	ISO/TC 101/SC 2	— Transport i elevatori. Bezbednost
14—18	Hag	ISO/TC 97/SC 5	— Računske mašine i obrada informacija. Programski jezici
15	London	ISO/TC 98/SC 1	— Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Terminologija i simboli
15	London	ISO/TC 98/SC 4	— Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Granica deformacija
15	London	ISO/TC 114/SC 1	— Časovničarstvo. Časovnici otporni prema udarima
15	Amsterdam	ISO/TC 149/SC 1	— Bicikli, tricikli i motocikli. Metode ispitivanja odgovarajućih kriterija za bicikle i njihove sklopove
15—18	London	ISO/TC 97/SC 8	— Računske mašine i obrada informacija. Numeričko upravljanje mašinama
16	London	ISO/TC 98/SC 2	— Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Obezbeđenje konstrukcija
		i	
		ISO/TC 98/SC 3	— Opterećenje, sile i druga dejstva
16—17	Amsterdam	ISO/TC 149/SC 2	— Bicikli, tricikli i motocikli. Dimenzionalna standardizacija elemenata. Ispitivanja i kriterijumi performansi elemenata i podsklopova.
16—18	London	ISO/TC 22/SC 1	— Drumska vozila. Uređaj za paljenje.
17	London	ISO/TC 98/SC 3	— Osnove statističkih proračuna građevinskih konstrukcija. Opterećenja, sile i druga dejstva.
17	London	ISO/TC 114/SC 11	— Časovničarstvo, Kvaru za časovnike
17—18	Turin	ISO/TC 22/SC 15	— Drumska vozila. Klimatizacija, komfor sa gledišta bezbednosti
17—18	Pariz	ISO/TC 46	— Dokumentacija
18	London	ISO/TC 98	— Osnove statističkih proračuna građevinskih konstrukcija
21—22	Pariz	ISO/TC 46/SC 4	— Dokumentacija. Automatizacija u dokumentaciji
21—22	Pariz	ISO/TC 129/SC 2	— Aluminijske rude. Metode ispitivanja
21—23	Pariz	ISO/TC 46/SC 3	— Dokumentacija. Terminologija dokumentacije
21—23	Pariz	ISO/TC 59/SC 4	— Zdravstvo. Tolerancije u zdravstvu
22—13	Liberec	ISO/TC 72/SC 3	— Tekstilne mašine i pomoćni uređaji. Mašine i uređaji za tkanje
22—23	Pariz	ISO/TC 79/SC	— Laki metali i njihove legure. Aluminijske legure za livenje
23—24	Pariz	ISO/TC 129/SC 1	— Aluminijske legure. Uzimanje uzoraka
25—	Pariz	ISO/TC 129	— Aluminijske legure

28—30	Torino	ISO/TC 22/SC 17	— Drumska vozila. Vidljivost
28—30	London	ISO/TC 33/SC 2	— Vatrostalni materijal. Metode fizičkog ispitivanja
Novembar/decembar			
29—1	Berlin (Zapad.)	ISO/TC 31/SC 5	— Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za poljoprivredne mašine
29—1	Oslo	ISO/TC 167	— Čelične i aluminijumske konstrukcije
30—2	London	ISO/TC 33/SC 3	— Vatrostalni materijal. Dimenzije
Decembar			
1—2	Torino	ISO/TC 22/SC 2	— Automobili. Kočioni sistemi, oprema i mehaničke veze
1—2	Filadelfija	ISO/TC 28/SC 4	— Nafta i proizvodi od prerade nafte. Klasifikacija i specifikacija
5	Pariz	ISO/TC 68/SC 3	— Standardizacija u oblasti bankarstva. Terminologija
5—6	Štokholm	ISO/TC 164/SC 3	— Mehaničko ispitivanje, metala. Ispitivanje tvrdoće
5—8	Abidjan	ISO/TC 34/SC 15	— Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Kafa
5 §	Milvoki	ISO/TC 131	— Hidraulični sistemi i njihovi organi
6—7	Pariz	ISO/TC 59/SC 8	— Zdravstvo. Spoljni radovi
6—8	Nemačka*	ISO/TC 22/SC 3	— Automobili. Električne veze
6—8	London	ISO/TC 122/SC 2	— Ambalaža. Vreće
7—8	Štokholm	ISO/TC 164/SC 1	— Mehaničko ispitivanje metala. Ispitivanje po istoj osi
8—9	Milvoki	ISO/TC 131/SC 3	— Hidraulični sistemi i njihovi organi. Cilindri
8—9	Milvoki	ISO/TC 131/SC 8	— Hidraulični sistemi i njihovi organi. Ispitivanje delova
12—14	Pariz	ISO/TC 17/SC 7	— Čelik. Metode ispitivanja čelika (izuzev mehaničkih i hemijskih analiza)
13—16	London	ISO/TC 97/SC 15	— Računske mašine i obrada informacija. Stiketiranje i struktura nizova obrazaca
14—15	Milvoki	ISO/TC 131/SC 5	— Hidraulični sistemi i njihovi organi. Komponente upravljanja
14—15	Milvoki*	ISO/TC 131/SC 6	— Hidraulični sistemi i njihovi organi. Fluidi i kontrola zagađenja
14—16	Frankfurt	ISO/TC 23/SC 8	— Poljoprivredne mašine traktori. Vinogradarska oprema
	London*	ISO/TC 33	— Vatrostalni materijali
		* ISO/TC 34/SC 7	— Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Mirođije i začini
	Milano	* ISO/TC 47/SC 1	— Hemija Opšte metode
	Milano	ISO/TC 47/SC 4	— Hemija. Sumporna kiselina i oleum. Hlorovodonična kiselina, azotna kiselina, amonijum nitrat, amonijum sulfat, urea, amonijum bikarbonat, amonijak i amonijum hidroksid
	Brisel	* ISO/TC 47/SC 5	— Hemija. Natrijumkarbonat, natrijumhidroksid, alkalni silikat, tečni hlor, natrijumhlor, natrijumkarbonat, kalijumsulfat, natrijum hlorid

Milano	* ISO/TC 47/SC 13	— Hemija. Limunska kiselina, vinska kiselina, tartarati, glicerini
	* ISO/TC 104/SC 3	— Konteneri za transport robe. Dimenzije tehnički uslovi i ispitivanje. Konteneri serije 35
SSSR	* ISO/TC 119/SC 4	— Materijali i proizvodi metalurgije praha. Metode uzimanja uzoraka i ispitivanja tvrdih metala

1978

januar

12—13	Pariz	ISO/TC 159/SC 5	— Ergonomija. Ergonomija životne sredine (fizički aspekti)
17—19	Pariz	* ISO/TC 17/SC 15	— Čelik. Železničke šine i njihove veze
18—20	Danska	* ISO/TC 46/SC 7	— Dokumentacija. Predstavljanje publikacija
18—20	Pariz	ISO/TC 110/SC 1	— Vozila unutrašnjeg transporta. Opšta terminologija
27	Berlin	ISO/TC 21/SC 5	— Vatrogasna oprema. Nepokretni sistemi za gašenje požara
	Holandija	* ISO/TC 20/SC 2	— Aeronautika i kosmonautika. Zakovice za avijaciju
		* ISO/TC 20/SC 3	— Aeronautika i kosmonautika. Termini i simboli za mehaniku leta.
	Pariz	* ISO/TC 21/SC 2	— Vatrogasna oprema. Pokretni aparati za gašenje požara
	Kordova Sevilja	* ISO/TC 23/SC 16	— Poljoprivredne mašine traktori. Oprema za gajenje maslina i proizvodnju maslinovog ulja
		* ISO/TC 104/SC 1	— Konektori za transport robe. Dimenzije, tehnički uslovi i ispitivanje. Konteneri za opštu upotrebu, serije 1 i 2
		* ISO/TC 146	— Čistoća vazduha
		* ISO/TC 146/SC 4	— Čistoća vazduha. Opšti aspekti

Januar/februar

		* ISO/TC 31/SC 6	— Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za mašine za zemljane radove
--	--	------------------	--

Februar

22—23	Štokholm	* ISO/TC 59/SC 11	— Zdravstvo. Oprema za kuhinju
	Frankfurt	* ISO/TC 23/SC 2	— Poljoprivredne mašine i traktori. Opšta ispitivanja
	Frankfurt	* ISO/TC 23/SC 4	— Poljoprivredne mašine traktori. Traktori
	Frankfurt	* ISO/TC 23/SC 7	— Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za žetvu i konzervaciju
	Frankfurt	* ISO/TC 23/SC 9	— Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za sejanje, sadenje i đubrenje

februar/mart

28—1	Ženeva	* EXCO	— Izvršni komitet
	Brisel	* ISO/TC 60	— Zupčanic

mart

14—15	Milano	* ISO/TC 31/SC 10	— Gume, naplaci i ventili. Gume i točkovi za bicikle
20—22	London	* ISO/TC 34/SC 9	— Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Mikrobiologija
	SAD	*ISO/TC 22/SC 4	— Automobili. Karavani i lake prikolice
	Minhen	*ISO/TC 22/SC 13	— Automobili. Ergonomija u vezi sa drumskim vozilima
	Pariz	* ISO/TC 23	-- Poljoprivredne mašine i traktori
	Pariz	* ISO/TC 30/SC 3	— Merenje protoka tečnosti u zatvorenim kanalima. Ispitvanje oblasti brzine
	Pariz	* ISO/TC 30/SC 8	— Merenje protoka tenosti u zatvorenim kanalima. Težinske i zapreminske metode merenja protoka
		* ISO/TC 58/SC 2	
		* ISO/TC 59/SC 4	— Boce za gasove. Periodično ispitivanje i postupak za održavanje čeličnih gasnih cilindara
	Nemačka	ISO/TC 79/SC 6	— Laki metali i njihove legure. Aluminijske legure za gnječenje
	Nemačka	* ISO/TC 95/SC 17	— Kancelarijske mašine. »Kreditne karte« i identifikacione karte.
	Minhen	* ISO/TC 159/SC 4	— Ergonomija. Oznake i upravljanje
mart/april		* ISO/TC 155/SC 5	— Nikal i niklove legure. Feronikl

I kvartal

		* ISO/TC 17/SC 5	— Čelik. Uzimanje uzoraka i opšti tehnički uslovi isporuke
	Italija	* ISO/TC 22/SC 6	— Automobili. Težine i dimenzije
	Rijswik	* ISO/TC 35/SC 1	— Boje i lakovi. Terminologija
		* ISO/TC 38/SC 18	— Tekstil. Osnovna terminologija, simboli, skraćenice i klasifikacija
		* ISO/TC 44/SC 4	— Zavarivanje. Materijal za lučno varenje
		* ISO/TC 44/SC 10	— Zavarivanje. Unifikacija tehničkih propisa u tehnici zavarivanja metala
	Nemačka	ISO/TC 47/SC 3	— Hemija. Reaktivni za hemijsku analizu. Indikatori. Primarni standardi. Standardni rastvori. Puffer rastvori
	Milano*	* ISO/TC 47/SC 12	— Hemija. Hologenski derivati ugljovodonika i opšte metode. Amini
		* ISO/TC 47/SC 4	— Aparati za grejanje prostorija. Aparati bez sagorevanja

april

4—5	Berlin (Zapad.)	* ISO/TC 59/SC 5	— Zgradarstvo. Usklađivanje dimenzija u zgradarstvu
5—6	Berlin (Zapad.)	* ISO/TC 44/SC 6	— Zavarivanje. Oprema za elektrootporno zavarivanje
	Sohi	* ISO/TC 10/SC 8	— Crteži. Crteži u građevinarstvu

pregled primljenih važnijih inostranih standarda

Ova rubrika obuhvata pregled važnijih inostranih standarda primljenih u standardoteci Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Stručnjaci, zainteresovane ustanove i preduzeća mogu da koriste ove standarde u samoj standardoteci Zavoda ili da izvrše nabavku. Za sva obaveštenja obratiti se Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju — Standardoteka, Beograd, Slobodana Penezića Krcuna br. 35.

BS — Velika Britanija
DIN — Savezna Republika Nemačka
GOST — SSSR
JIS — Japan
ÖNORM — Austrija

DK 01.4:664.2
BS 5483/77

Glossary of terms for Starch and its derivatives and by-products

DK 542.231.7:621.41.06-045.5
DIN 12264/77

Laborgeräte aus Glas. Verbindungsstücke mit Kugelschliff

DK 003.63:083.4/.6:519.66:655.533
DD 52/77

Recommendations for the presentation of tables, graphs and charts

DK 546.41'13-41:006.354
GOST 4460/77

Reaktivy. Kal'cij hloristyj Tehnicheskie usloviya

DK 025.45:621.7
BS 1000/621.7/-77

Universal Decimal Classification Plastic or chipless working, forming and treatment of materials

DK 614.84:001.4
ÖNORM F 1001/77

Feuerwehrausrüstung und Löschanlagen. Klassifikation

DK 025.45:629
BS 1000/629/-77

Universal Decimal Classification Transport vehicle engineering

DK 614.841.332.001.33
ÖNORM B 3800
Teil 4/77

Brandverhalten von Baustoffen und Bauteilen. Bauteile: Einreihung in die Brandwiderstandsklassen

DK 389.171
PD 6481/77

Recommendations for the use of preferred numbers and preferred sizes

DK 62.001.3(083):621.316.8
DIN 4000 Teil 6/77

Sachmerkmal - Leisten für Widerstände

DK 531.718:006.354
GOST 519/77

Shablony rez'bovye. Tekhnicheskie usloviya

DK 62.001.(083):621.319.4
DIN 4000 Teil 6/77

Sachmerkmal — Leisten für Widerstände

- DK 62.001.3(083):621.643.412
DIN 4000 Teil 8/77 Sachmerklam - Leisten für Flansche
- DK 620.172.666.97
JIS A 1113/76 Method of Test for Splitting Tensile Strength of Concrete
- DK 620.173:666.97
JIS 4 1114/76 Method of Test for Compressive Strength of Concrete using Portions of Beams Broken in Flexure
- DK 620.179.118:621.9.015
JIS B 0601/76 Surface Roughness
- DK 621.315.2:006.354
GOST 6020/77 Kabeli gruzonesushchie geofizicheskie. Tehnicheskie usloviya
- DK 621.315.2:622.005
BS 6708/77 Specification for Trailing cable for mining purposes
- DK 621.316.585:006.354
GOST 2709/77 Paneli lampovye oktal'nye. Tehnicheskie usloviya
- DK 621.317.7
BS 89/77 Specification for Direct acting indicating electrical measuring instruments and their accessories
- DK 621.37/.391621.319.45
BS 9090/77 Variable capacitors of assessed quality: Generic data and methods of test
- DK 621.436.038.5:621.65:006.354
 Dizeli. Nasosy toplivnye raspredelitelnye. Obshchie tehnicheckie usloviya
- DK 621.642.1:642.738.024:678.5
BS 5496/77 Specification for Plastics catering containers and lids
- DK 621.646.651:006.354
GOST 9702/77 Krany konusnye i sharovye osnovnye parametry
- DK 621.791:543.275.3
DD 54: Part 1/77 Methods for the sampling and analysis of fume from welding and allied processes. Part 1. Particulate matter
- DK 621.798.06:001.4
ÖNORM A 5404 Teil 1/77 Verpackungsmaschinen. Begriffe und Einteilung. Allgemeine Übersicht
- DK 621.798.147-035.5
DIN 5077/77 Packmittel Weithlasflasche aus Glas
- DK 621.798.3.06:001.4
ÖNORM A 5404 Teil 2/77 Verpackungsmaschinen. Begriffe und Einteilung. Füllmaschinen
- DK 621.822:678.027.94:006.354
GOST Podshipniki rezinometallicheskie sudovye. Tehnicheskie usloviya
- DK 621.867:656.073.41.001.33
ÖNORM M 9730/77 Stetigförderer. Klassifikation von Stückgut
- DK 621.868:2:006.86
ÖNORM M 9801/77 Flurförderzeuge und Anbaugeräte. Prüf- und Betriebsvorschriften
- DK 621.869.82
ÖNORM A 5330 Teil 1/77 Paletten. Hauptmasse
- DK 621.869.82:001.4
ÖNORM A 5330 Teil 2/77 Paletten. Begriffe
- DK 621.882.215:62-272.3:629.113/.117
DIN 4626/77 Geschichtete Blattfedern. Federschrauben

- DK 621.882.219:62-229.3:621.9.06
DIN 787/77 Schrauben für T - Nuten
- DK 621.882.39:62-229.3:621.06
DIN 508/77 Muttern für T - Nuten
- DK 621.882.622:621.882.213
JIS B 1182/76 Square Head Bolts
- DK 621.882.64
JIS B 1178/76 Foundation Bolts
- DK 624:301.17-056.26
ÖNORM B 1600/77 Bauliche Massnahmen für Körperbehinderte und alte Menschen. Planungsgrundlagen
- DK 624.014.2:621.873
ÖNORM B 4604/77 Stahlbau. Krantragwerke
- DK 631.314.2.02
DIN 11070/77 Landmaschinen. Ringe für Ringelwalzen
- DK 645.4:006.72
ÖNORM A 1600 Teil 1/77 Möbel. Arten und Einteilung
- ÖNORM A 1600 Teil 2/77* Möbel. Be- und Kennzeichnung
- DK 645.497.1/.2
ÖNORM F 5125/77 Leitern und Tritte aus Metall
- DK 661.652:006.354
GOST 8429/77 Bura. Tehnicheskie usloviya
- DK 662.951.2
DIN 4788 Teil 1/77 Gasbrenner. Gasbrenner Ohne Gebläse
- DIN 4788 Teil 2/77* Gasbrenner. Gasbrenner mit Gebläse
- DK 662.951.2-5
DIN 4788 Teil 3/77 Gasbrenner. Flammenü berwachungseinrichtungen
 Flammenwächter, Steuergeräte und Feuerungsautomaten
- DK 664.91:006.354
GOST 12424/77 Konservy miasnye. Pashtet »Prazhskij« Tehnicheskie usloviya viya
- DK 665.222:637.5:543.85:536.1.421.1
DIN 10271/77 Untersuchug von tierischen Fetten. Bestinnung der Bömer-Zahl
- DK 666.97.017:620.173
JIS A 1108/76 Method of Test for Compressive Strenght of Concrete
- DK 666.972.017:620.174
JIS A 1106/76 Method of Test for Flexural Strength of Concrete
- DK 666.972.11.017:620.168.3
JIS A 1111/76 Method od Test for Surface Moisture in Fine Aggregate
- DK 666.972.124:543.74
JIS A 1105/76 Method of Test for Organic Impurities in Fine Aggregate
- DK 666.982.4-462:628.24
JIS A 5303/76 Centrifugal Reinforced Concrete Pipes
- DK 668.811-121:006.354
GOST 8573/77 Krasiteli organicheskie. Lak krasnyj ZHB. Tehnicheskie usloviya
- DK 669.14.018.26:006.83
ÖNORM M 3113/77 Unlegierte Stähle für Nieten. Gütevorschriften
- DK 675.03.001.4:006.345
GOST 13105/77 Syr'e kozhevennoe. Metody opredeleniya
- DK 676.846:621.798.1.006.354
GOST 14323/77 Korobki kartonnye dlya sportivnogo i ohotnich'ego oruzhya Tipy, osnovnye razmery. Tehnicheskie trebovaniya

- DK 677.494.062.001.4:006.354
GOST 22324/77 Niti hemecheskie. Metod opredeleniya soderzhaniya zamaslivatelya
- DK 677.721:006.86
ONORM M 9504/77 Stahldrahtseile. Prüfung von Seildrähten und von Stahldrahtseilen
- DK 677.721-426
ONORM M 9502/77 Stahldrahtseile. Seildraht für allgemeine Verwendungszwecke
- ONORM M 9503/77 Stahldrahtseile. Seildraht in Sondergüte
- DK 678:620.178.162:006.354
GOST 426/77 Rezina. Metod opredeleniya soprotivleniya istiraniju pri skol'zhenii
- DK 687-415:006.354-667.866-415:006.354
GOST 7338/77 Plastiny rezinovyie i rezinotkanevye. Tehnicheskie usloviya
- DK 69.024.153.3:691.42
JIS A 5402/76 Pressed Cement Roof Tiles
- DK 691.311-419:69.022.4/5
:69.025.1/2:666.914.41.620.1
DIN 18184/77 Gipskarton - Verbundplatten
- DK 691.32:620.1
JIS A 1102/76 Method of Test for Sieve Analysis of Aggregate
- DK 778.534.48:778.534.42
DIN 15971 Teil 1/77 Film - Codierung. Aufbau des Zeitcodes
- DK 778.534.48:778.534.42:771.531.352
DIN 10971 Teil 2/77 Film - Codierung. Zeitcode auf Bildfilm 16 mm
- DIN 15971 Teil 4/77 Film - Codierung. Zeitcode auf Magnetfilm 16 mm

primljena dokumentacija SEV

Savezno izvršno veće je na sednici održanoj 5. juna 1974. godine donelo zoključak o proširenju saradnje između SFRJ i SEV u oblasti standardizacije, a na osnovu člana 2. Sporazuma o saradnji između SFRJ i SEV. Po ovom članu predstavnici SFRJ učestvuju u radu Stalne komisije SEV za standardizaciju i njenih radnih tela po pitanjima od uzajamnog interesa.

Za nosioca ove saradnje određen je Jugoslovenski zavod za standardizaciju.

U vezi sa navedenim, bilten JZS će u ovoj rubrici objavljivati kalendar zasedanja i primljene važnije preporuke i standarde SEV-a.

Razrada nacрта standarda SEV ostvaruje se:

- u okviru Stalne komisije SEV za standardizaciju — za objekte opštetehtničke i međugradske namene;
- u okviru stalnih granskih komisija — za objekte koji su u domenu njihove kompetencije.

Pregled primljenih standarda i preporuka Saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć — SEV

PREPORUKE

5517—76 Točkovi za pneumatike. Duboki olučasti naplaci za motocikle. Osnovne mere i kontrolnici. 5518—76 Točkovi za pneumatike. Duboki olučasti naplaci za motocikle. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja. 5519—76 Rolnice i trake za merenje obima nplatka. Mere i tehnički podaci. 5520—76 Mašine i uređaji za vertikalno dizanje i prenos. Teretne dizalice. Čvorovi i uređaji sigurnosti. Termini. 5688—77 Kontejnerski transportni sistem. Dizalice za pretovarivanje kontejnera serije I. Osnovni parametri. Tehnički zahtevi. 5623—76 Električne ručne bušilice. Termini i određivanja. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja. 5624—76 Električne ručne mašine za zavijanje i odvijanje zavrtnjeva. Termini i određivanja. Zahtevi i metode ispitivanja. 5625—76 Električne bušilice i mašine za poliranje sa rotacionim kretanjem radnog alata. Termini i određivanja. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja.	5627—76 Električne ručne kružne testere i noževi. Termini i određivanja. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja. 5638—76 Vakumski uređaji. Grafički simboli. 5435—76 Izmenjivači toplote voda - voda i para - para za termoenergetske uređaje. 5626—76 Električne ručne mašine za zavijanje i odvijanje zavrtnjeva. Termini i određivanja. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja. 3020—76 Električni uređaji za automobile. Bobine. Osnovne mere. 5674—77 Utovarno — istovarni uređaji za specijalne poluprikolice — kontejnere. Osnovni parametri. Tehnički zahtevi. 5583—76 Električni uređaji za automobile. Dovedi visokog napona za svećice i redosled paljenja. Osnovne mere. 5582—76 Električni uređaji za automobile i traktore. Električni pokazatelji nivoa goriva. Gabaritne i dodatne mere. Osnovni parametri. 5581—76 Autobusi. Karoserije. Terminologija. 5541—76 Vagoni — zatvoreni 4-osovinski, kolo-seka 1520 mm. Osnovni parametri i tehnički zahtevi. 5444—76 Jedinostveni sistem opštemašinske hidraulike. Hidraulični jednostepeni cilindri sa nominalnim pritiscima 6,3; 16 i 32 MPa (63; 160 i 320 bar). Tipizirani redovi.

- 5443—76 Jedinostveni sistem opštamašinske hidrauličke. Hidraulični mnogostepeni cilindri sa nominalnim pritiskom 16 MPa (160 bar). Tipizirani redovi.
- 5440—76 Hidraulični uređaji. Servoventili. Tipizirani redovi.
- 5419—76 Električni uređaji za automobile. Elektronski regulatori napona za generatore promenljive struje. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.
- 5676—77 Mehanizirana hidraulična podgrada, za otkope slojeva blagog nagiba. Tehnički zahtevi.
- 454—77 Kameni ugallj.
- u zamenu za
- 454—75
- 2010—76 Goriva za dizele brzohodne. Tehnički zahtevi.
- u zamenu za
- 2010—69
- 5677—77 Transporteri sa trakom za rudnike. Metode ispitivanja.
- 5679—77 Čvrsta goriva. Metode određivanja mineralnog sastava.
- 5678—77 Čvrsta goriva. Metoda određivanja sposobnosti refleksije.
- 40—77 Elektrifikacija rudnika. Nazivni napon. Sistem mreža i osnovni način zaštite i oštećenja od električne struje.
- u zamenu za
- 40—75
- 5528—76 Metrologija. Radni aerometri. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja i kontrole.
- 5536—76 Metrologija. Radni alkoholometri. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja i kontrole.
- 5531—76 Metrologija. Merni projektori. Metode proveravanja.
- 5534—76 Metrologija. Mašine za merenje dužina. Metode proveravanja.
- 5530—76 Metrologija. Digitalni radni voltmetri jednosmerne struje. Metode proveravanja.
- 5540—76 Metrologija. Sredstva za merenje napona dijapazona frekvencije od 30 do 1000 MHz. Šema za proveravanje.
- 5533—76 Metrologija. Sredstva za merenje dielektrične i magnetske propustljivosti feromagnetika frekvencije od 200 do 1000 MHz. Šema za proveravanje.
- 5521—76 Ventilatori. Tehnički zahtevi.
- 5398—76 Vagon — cisterne 4-osovinske za prevoz nafte i proizvoda od nafte koloseka 1435 mm. Tehnički uslovi prijema.
- 5523—76 Ventilatori. Pakovanje, transportovanje i skladištenje.
- 5529—76 Metrologija. Ogledni kondenzatori. Metode proveravanja.
- 5532—76 Metrologija. Nivoi. Metode proveravanja.
- 5522—76 Ventilatori. Metode merenja vibracije.
- 5512—76 Točkovi za pneumatike. Zakošeni duboki olučasti naplaci sa rubom oblika C, D, E, F. Osnovne mere i kontrola.
- 5538—76 Metrologija. Radio aparati sa jonizacionim komorama za merenje ekspozicione doze rendgen i guma zračenja. Metode proveravanja.
- 2423—76 Električni uređaji za automobile. Svećice. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.
- u zamenu za
- 2423—70
- 5417—76 Električni uređaji za automobile. Prekidač sa mehaničkim dovodom. Montažni okrugli otvori. Mere.
- 5418—76 Električni uređaji za automobile. Optički elementi glavnih farova sa okruglim svetlosnim otvorom. Osnovne i dodatne mere.
- 5383—76 Pumpe za hemijsku industriju. Jedno i dvo - stepene centrifugalne pumpe. Osnovi parametri.
- 5546—76 Samoistovarni vagon 4-osovinski tipa samoistresača koloseka 1520 mm. Osnovni parametri i tehnički zahtevi.
- 5382—76 Frižideri. Kompresori. Glavne temperature za uporedna ispitivanja.
- 5514—76 Točkovi za pneumatike. Naplatak u spoju sa diskom. Tehnički uslovi. Metode ispitivanja.
- 5428—76 Rengen aparati. Zaštitna obloga rendgenske cevi. Osnovni parametri.
- 5568—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filteri za klimatizaciju. Plastični filteri. Osnovni parametri i mere.
- 5569—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filteri za klimatizaciju. Filter sa probnom trakom. Osnovni parametri i mere.
- 5570—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filter za klimatizaciju. Džepni filter. Osnovni parametri i mere.
- 5572—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filteri za klimatizaciju. Filter za lebdeće supstance. Osnovni parametri i mere.
- 5574—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filteri za klimatizaciju. Pločasti filter. Osnovni parametri i mere.
- 5575—76 Uređaji za vazduh. Ovlaživači vazduha. Posebni aparati. Osnovni parametri.
- 5576—76 Uređaji za vazduh. Pulverizator—ovlaživač. Osnovni parametri.

- 5577—76 Uređaji za vazduh. Elementi za klimatizaciju. Aparati. Osnovni parametri.
- 5578—76 Uređaji za vazduh. Autonomni klimatizeri. Osnovni parametri.
- 5567—76 Uređaji za vazduh. Vazdušni filteri za klimatizaciju. Tipovi filtera.
- 5566—76 Uređaji za vazduh. Vlažne pregrade za prašinu. Osnovni parametri.
- 5580—76 Horizontalne jednostepene centrifugalne rotacione pumpe za čiste i slabo zaprljane tečnosti. Osnovni parametri i mere.
- 5672—76 Ulja za transformatore sa antioksidacionim aditivima. Tehnički zahtevi.
- 5433—76 Građevinske i putne mašine. Menjačka kutija sa prebacivačem pod teretom. Osnovni parametri.
- 5432—76 Građevinske i putne mašine. Hidrotransformatori. Osnovni parametri.
- 5632—76 Antikorozioni premazi za betonske i armiranobetonske građevinske konstrukcije. Metode ispitivanja. Određivanje lepljivih premaza.
- 5630—76 Antikorozioni premazi za betonske i armiranobetonske građevinske konstrukcije. Metode ispitivanja. Određivanje promočivosti.
- 5635—76 Kontrola geometrijske tačnosti u građevinarstvu. Osnovni položaj.
- 5496—76 Aluminiyum i aluminijumske legure. Metode hemijske analize. Određivanje sadržaja vodonika.
- 5507—76 Čađi. Klasifikacija i terminologija.
- 5675—77 Antracidi i poluantracidi. Metoda određivanja obima izlaska isparljivih supstanci.
- 5588—76 Borna kiselina.
- 5479—76 Reagensi. Bromovodonična kiselina.
- 5477—76 Reagensi. Kiseli kalijum fluorid.
- 5608—76 Sapuni i proizvodi od njih. Metode ispitivanja. Određivanje opšteg sadržaja, masnih kiselina metodom etra.
- 5601—76 Površinsko - aktivne supstance. Određivanje boje.
- 5604—76 Taoletni sapuni. Metode ispitivanja. Određivanje karakteristike pene.
- 5410—76 Antikorozioni zaštitni sistem. Galvan-ske anode za zaštitu od korozije trupova morskih brodova.
- 5470—76 Reagenski. Stroncijum nitrat.
- 5472—76 Reagensi. Nikl (II) oksid.
- 5700—77 Reagensi. Olovo oksid (II).
- 5690—77 Ugljendioksid sintetički tehnički.
- 5565—76 Otprašivači. Rukavski filteri. Osnovni parametri.
- 5562—76 Materijal za pakovanje. Određivanje sile trenja.
- 5673—76 Goriva za reaktivne motore PTT. Tehnički zahtevi.
- 5431—76 Građevinske i putne mašine. Hidraulični bager kašikar. Metode ispitivanja.
- 5563—76 Građevinske i putne mašine. Hidraulični bager kašikar. Tipovi. Osnovni parametri. Tehnički zahtevi.
- 5699—77 Reagensi. Kiseli kalijum hromat.
- 5703—77 Reagensi. Cink oksid.
- 5631—76 Antikorozioni premazi za betonske i armiranobetonske građevinske konstrukcije. Površina konstrukcija. Tehnički zahtevi i metode ispitivanja.
- 3548—76 Televizijski prijemnici crno-beli i u boji. Metode merenja i ispitivanja.
- U zamenu za
- 1087—67
- 3548 72
- 5661—76 Radiolokacione stanice za morske brodove. Metode ispitivanja osnovnih parametara.
- 5453—76 Brodski radio - goniometri. Tehnički uslovi.
- 5668—76 Kasetni videomagnetofoni. Osnovni parametri. Tehnički uslovi.
- 5663—76 Radiolokacione stanice za rečne brodove. Metode ispitivanja osnovnih parametara.
- 5654—76 Elektromehaničke radiokomponente. Metode ispitivanja. Ispitivanje otpornosti na požar.
- 5662—76 Hidroakustični uređaji. Navigacioni eholti. Tehnički zahtevi. Metode merenja i ispitivanja.
- 5655—76 Elektromehaničke radiokomponente. Metode merenja. Ispitivanje na magnetske smetnje.
- 5664—76 Brodski radio - goniometri. Metode merenja i ispitivanja.
- 5452—76 Magnetofoni za odgovor za telefonske aparate. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.
- 5555—76 Hmelj. Pakovanje. Markiranje. Transportovanje. Skladištenje.
- 5559—76 Topljeni sirevi. Pakovanje, skladištenje i transportovanje.
- 5561—76 Aluminiyumski poklopci koji se pričvršćuju zavrtnjem. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.

STANDARDI

- 342—76 Sanitarno - tehnička oprema. Slavine pod pritiskom. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.
- 383—76 Protivpožarne norme građevinskog projektovanja. Termini i određivanja.
- 394—76 Reagensi. Limunska kiselina monohidrat i bezvodna.

- 406—77 Strugarski noževi od brzorezog čelika sa glavnim uglom u ravni od 40° sa drškom kvadratnog preseka. Osnovne mere.
- 413—77 Noževi za revolver — strugove pravi sa glavnim uglom u ravni od 20°, sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 415—77 Noževi za revolver — strugove pravi sa glavnim uglom u ravni od 60°, sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 418—77 Noževi za revolver — strugove široki sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 418—77 Noževi za revolver — strugove široki sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 420—77 Noževi za revolver — strugove za slepe otvore sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 421—77 Noževi za revolver — strugove za odsecanje sa pločicom od tvrdog metala. Osnovne mere.
- 423—77 Mašinski razvrtači za cevne cilindrične navoje. Osnovne mere.
- 424—77 Mašinski razvrtači za cevne konične navoje. Osnovne mere.
- 426—77 Razvrtači za metričke i cevne navoje Tehnički zahtevi.
- 299—77 Integralne mikrošeme za široku primenu. Opšti tehnički zahtevi. Metode ispitivanja i pravila prijema.
- 277—76 Kružni zupčasti noževi za zupčanike sa pravim zubima. Osnovne mere.
- 244—76 Komutacioni aparati. Noviji priključak za provodnike do 3200 A. Nazivne struje i mere.
- 245—76 Nikl - kadmijevi akumulatori sa lamelnim pločicama. Tipovi. Oznake. Kapaciteti. Dimenzije.
- 283—76 Konične čivije sa unutrašnjim navojem. Mere.
- 261—76 Cilindrične i konične metalne i kombinovane limenke. Mere.
- 291—76 Tehnička bezbednost. Električni liftovi. Atest.
- 400—76 Mašine za tekstilnu industriju. Tehničke norme za ograničavanje buke.
- 251—76 Oznake za jezike.
- 285—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Opruge. Prikazivanje na crtežu.
- 388—76 Drvenaste materije. Metod određivanja čvrstine kod fizikomehaničkih ispitivanja.
- 387—76 Drvenaste materije. Metod određivanja vlažnosti kod fiziko - mehaničkih ispitivanja.
- 320—76 Rezana građa. Defekti. Klasifikacija.
- 317—76 Pakovanje, transportovanje sredstava i skladištenje. Osnovne dodatne mere.
- 287—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Uslovne grafičke oznake u električnim šemama. Komutacioni uređaji i kontakti.
- 284—76 Jedinствен sistem za konstrukcije SEV. Navoji. Prikazivanje na crtežu.
- 330—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 16 MPa. Navojni priključci
- 331—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 16 MPa. Navojni priključci za dovod radne tečnosti.
- 332—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 32 MPa. Navojni priključak za dovod radne tečnosti.
- 334—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 32 MPa. Glavčine za učvršćivanje cilindra.
- 335—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 16 MPa. Usadnici za pričvršćivanje cilindra.
- 338—76 Jedinствен sistem opštemašinske hidraulike. Jednostepeni hidraulični cilindri Ri 32 MPa. Osnovice za pričvršćivanje cilindra.
- 381—76 Ceo očišćen sterilizovan paradajz.
- 288—76 Tehnika bezbednosti. Parni i vodogrejni kotlovi. Atest.
- 290—76 Tehnika bezbednosti. Teretni kranovi. Atest.
- 252—76 Oznake za nazive država i drugih geografskih jedinica.
- 343—76 Sanitarno - tehnička oprema. Aeracioni i aeraciono - deaeracioni ventili. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.
- 248—76 Kotur za trake pisaćih i računskih mašina. Tipovi i osnovne mere. Tehnički zahtevi. Markiranje.
- 298—76 Vakumni uređaji. Brzorastavljivi spojevi. Osnovne i dodatne mere.
- 395—76 Laboratorijski nameštaj za rad sa radioaktivnim supstancama. Stolovi.
- 339—76 Sanitarno - tehnička oprema. Ventili s plovkom za rezervoare. Tipovi i dodatne mere.
- 351—76 Mikrometri za spoljna merenja. Mikrometri za cevi. Osnovne mere.
- 340—76 Sanitarno - tehnička oprema. Slavine pod pritiskom. Dodatne mere.
- 341—76 Sanitarno - tehnička oprema. Ventili s plovkom za rezervoare. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.

- 369—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Uslovne grafičke oznake u električnim šemama. Aparati i telegrafske tr
- 371—76 Tehnička bezbednost. Parni i vodogane upravljanja. grejni kotlovi. Grafički simboli za or-
- 372—76 Mikrofilmovi. Pravila evidencije i čuvanja.
- 370—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Uslovne grafičke oznake u električnim šemama. Radio stanice.
- 293—76 Neprekidna statistička prijemna kontrola kvaliteta proizvodnje po alternativnom znaku.
- 294—76 Kondenzatori za povećanje koeficijentata snage.
- 295—76 Rotacione električne mašine. Metode određivanja momenta inercije rotacionog dela.
- 362—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Projekcija. Pravougaono projektovanje na nekoliko površina projekcije.
- 364—76 Jedinствен sistem dokumentacije za SEV. Tipovi proizvoda.
- 365—76 Jedinствен sistem dokumentacije za SEV. Osnovni natpisi.
- 367—76 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Uputstvo na crtežima o premazima i tehničkoj obradi.
- 401—76 Mašine za tekstilnu industriju. Metode merenja karakteristika buke.
- 373—76 Mikrofilmovi. Redosled šema.
- 380—76 Kompot od očišćenih bresaka bez koštica.
- 257—76 Označavanje tereta. Manipulacioni zraci.
- 382—76 Protivpožarne norme građevinskog projektovanja. Ispitivanje građevinskog materijala na zapaljivost. Određivanje grupe nezapaljivog materijala.
- 384—76 Građevinske konstrukcije i fundamenti. Osnovni položaj po proračunu.
- 393—76 Reagensi. Dinatrijeva so etilendiamintetra—sirćetne kiseline (di-a ED TA).
- 427—77 Kružna segmentna testera za metal. Tehnički zahtevi.
- 522—77 Hidrovodi i pneumovodi. Uslovni prolazi.
- 325—76 Standardni sistem dokumentacije za SEV. Projekcije. Onovna pravila.

METODSKA UPUTSTVA

- 34—76 Metrologija. Nuklearna spektrometrija. Parametri gamaspektrometra. Metode merenja.
- 35—77 Jedinствен sistem dokumentacije za konstrukcije SEV. Opšti položaj.
- 36—77 Normativno-tehničko (standardno) obezbeđenje mera, koje su predviđene dugoročnim programom saradnje zemalja — članica SEV.

nove knjige

PREGLED MEĐUNARODNIH TELA KOJA SE BAVE STANDARDIZACIJOM (*Directory of international standardizing bodies*)

U okviru svojih usluga u ISONET, Centralni sekretarijat ISO je izdao publikaciju »Directory of international standardizing bodies« koja sadrži osnovne podatke za 42 međunarodne organizacije čija nije glavna aktivnost standardizacija, ali je to jedna od njihovih aktivnosti. Publikacija sadrži, za svaku organizaciju, puni i skraćeni naziv, adresu, status, članove, osnovne podatke o aktivnostima na području standardizacije i druge podatke. Podaci su dati na engleskom i francuskom jeziku. Cena publikacije je 12 švajcarskih franaka.

ISO Central Secretariat

information transfer

ISO Standards

Handbook 1 — published by ISO in collaboration with Unesco — is an A5 size (148 mm x 210 mm) 525-page publication, incorporating photographic reproductions of 56 selected International Standards relating to:

- Bibliographic references and descriptions, abstracts and indexing
- Presentation of documents
- Conversion of written languages
- Document copying. Microforms
- Bibliographic control
- Libraries and information systems
- Mechanization and automation in documentation
- Terminology (principles)

It is published in English and French editions.

BIBLIOGRAFIJA ISO-a (*ISO Bibliographies*)

Informacioni centar ISO-a (ISO Information Centre) u Ženevi izdao je još dve bibliografske publikacije i to:

ISO bibliografija 9: Međunarodni standardi za papir i mastila.

ISO bibliografija 10: Međunarodni standardi za fotografiju i srodne tehnike

Svaka od navedenih bibliografija sadrži spisak objavljenih ISO standarda, predloga standarda (DIS), i nacрта predloga (DP) za pojedinu oblast, otuda pruža dragocene informacije ne samo o već objavljenim već takođe i o predlozima koji su u pripremi. Nadalje, informacije takođe obuhvataju i standarde drugih međunarodnih organizacija koji se odnose na datu materiju.

Iako bibliografije nisu istog obima, što zavisi od količine važećih podataka, imaju istu cenu od 9 švajcarskih franaka po komadu.

PRENOŠENJE INFORMACIJA (*Information transfer*)

Priručnik 1 ISO standarda — izdat od ISO-a u saradnji sa UNESCO-m — je publikacija veličine A5 (148mm x 210mm) sa 525 strana, koja sadrži fotografske reprodukcije (kopije) 56 odabranih međunarodnih standarda koji se odnose na:

- Bibliografske reference i opise, izvode i indeksiranje,
- Prikazivanje dokumenata,
- Transliteraciju,
- Kopiranje dokumenata. Mikrooblike,
- Bibliografsku kontrolu,
- Biblioteke i informacioni sistem
- Mehanizaciju i automatizaciju u dokumentaciji
- Terminologiju (principi)

Priručnik je štampan na francuskom i engleskom jeziku.

Cena Priručnika 1 ISO standarda je 66 ŠF sa uobičajenim popustom od 33% članovima. Ova cena je mnogo niža od cene standarda kada se pojedinačno kupuju.

KLJUČ ZA ČELIKE 1977
(*Stahlschlüssel 1977*)

Izašlo je iz štampe XI izdanje koje obuhvata više od 40.000 oznaka kvaliteta čelika koji su podeljeni u 19 grupa:

1. Čelici za cementaciju, čelici za nitriranje
2. Čelici za poboljšanje, čelici za varenje
3. Čelici za opruge, čelici za površinsko kaljenje, čelici za hladno izvlačenje
4. Čelici otporni prema niskim temperaturama, čelici za sudove pod pritiskom, čelici otporni prema visokim temperaturama, finozrni čelici
5. Inostrani čelici — upoređenje američkih standarda i nemačkih DIN normi
6. Nelegirani čelici za alate, brznorezni čelici
7. Čelici za hladan rad
8. Čelici za topli rad
9. Inostrani alatni čelici
10. Čelici za rezanje, čelici otporni prema visokim temperaturama, vatrootporne legure
11. Nemagnetni čelici, vatrootporni čelici
12. Nerđajući čelici
13. Nerđajući čelični liv i vatrootporni čelični liv
14. Inostrani nerđajući i vatrootporni čelici — upoređenje američkih standarda sa nemačkim DIN normama
15. Jedinstven međunarodni sistem »Si« — tabela za konverziju
16. Klasifikacija materijala po brojevima (po DIN-u)
17. Nemački isporučioци — oblik i stanje proizvoda
18. Spisak po azbučnom redu, oznaka čelika u DR Nemačkoj
19. Inostrani isporučioци sa oznakama po azbučnom redu

Izdavač: Verlag »Stahlschlüssel« Marbach a/n

AUTOMOTO TERMINOLOGIJA
(*Automotive terminology*)

Više od 1500 definicija obuhvaćeno je u Priručniku za motorna vozila, sigurnost i odgovarajuću terminologiju, koji je objavilo Udruženje automoto inženjera (SAE). Ovom terminologijom je obuhvaćeno polje od »absorbovane konjske snage« do »oznake zona«
Priručnik je kodiran HS-215. Svaki izraz ima navedeni broj tehničkog izveštaja SAE u kome je definisan. Upućivanjem na dodatak svako može utvrditi naslov izveštaja za dalje informacije.

Cena jednog primerka je 9.5 \$

Izdavač: SAE, Dept 696,400 Commonwealth Drive, Warrendale, PA 15096, USA.

ISO Bulletin june 1977

Priručnik 3

MAŠINOGRADNJA. NORME ZA PROUČAVANJE I PRAKSU

(*Taschenbuch 3.*

Maschinenbau. Normen für Studium und Praxis)

Izdavač: DIN Deutsches Institut für Normung ev. V., Berlin

Cena: 75,00 DM (broširano izdanje)

Izašlo je iz štampe 6 izdanje Priručnika 3 za mašingradnju, 1977.

On obuhvata 96 normi iz navedene oblasti.

DIN Mitteilungen 12, 1977

Katalog DIN normi i predloga iz oblasti bibliotekarstva i dokumentacije kao i terminologija sa kratkim objašnjenjima, 1977

(DIN Normen und Norm-Entwürfe für das Bibliotheks und Dokumentationswesen sowie die Terminologie mit kurzen Erläuterungen, Verzeichnis 1977)

Izdavač: Beuth Verlag GmH, Burggarfenstrasse 4—10, 1000 Berlin 30

Katalog obuhvata 26 standarda i predloga iz oblasti bibliotekarstva i dokumentacije, kao i 10 standarda iz oblasti terminologije. Pored svakog navedenog standarda dat je kratak sadržaj istog.

(*katalog poseduje Standardoteka*)

41

428/1977

700025004,9/10

COB

Na osnovu člana 337, tačka 1. Ustava, Socijalističke Federativne
Republike Jugoslavije izdajem

U K A Z

O PROGLAŠENJU ZAKONA O STANDARDIZACIJI

Proglašava se Zakon o standardizaciji koji je usvojila Skupština
SFRJ, na sednici Saveznog veća od jula 1977. godine

PR br. 620
19. jula 1977. godine

Predsednik
Skupštine SFRJ
Kiro Gligorov, s.r.

Predsednik Republike
Josip Broz Tito, s.r.

UUS